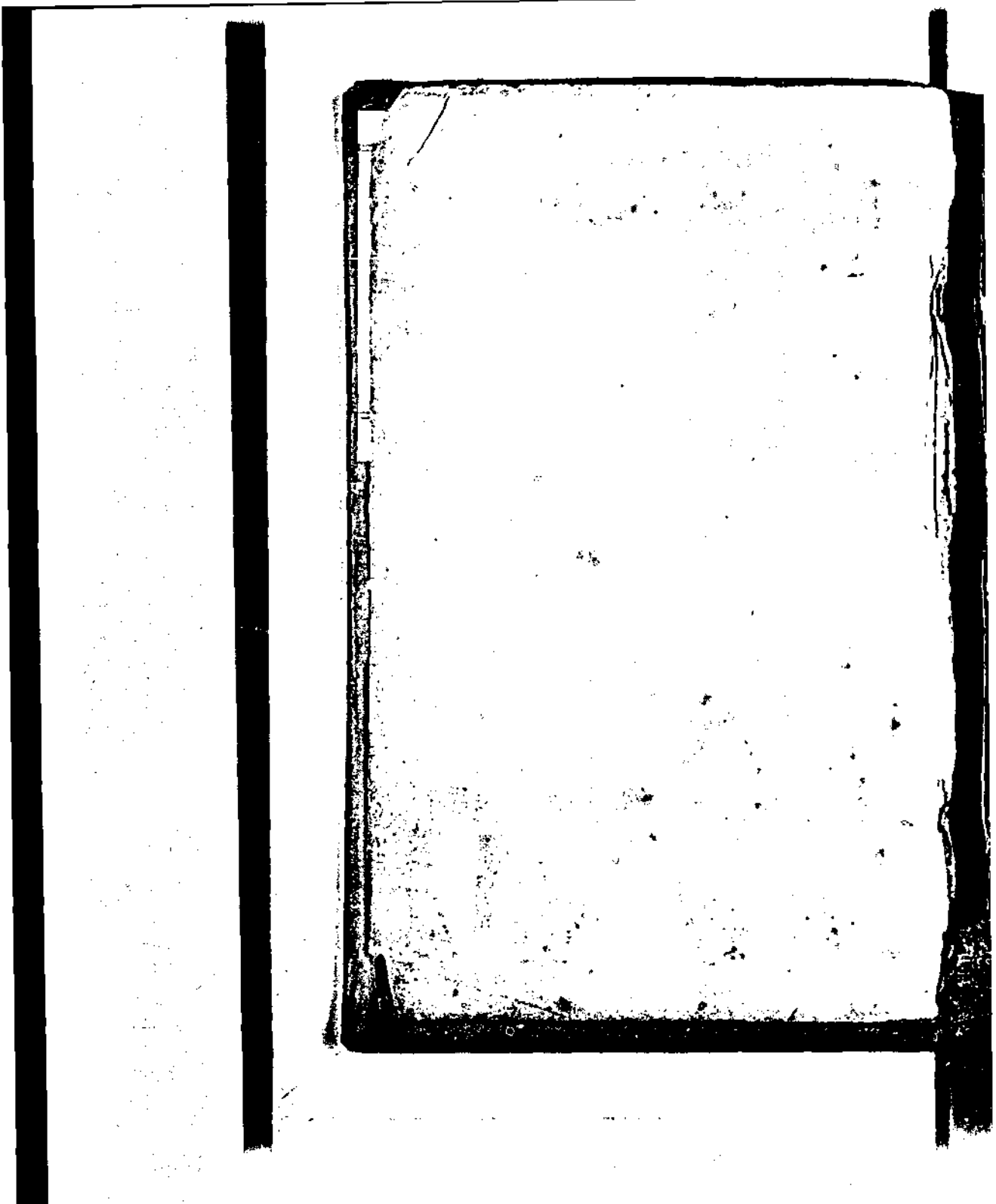

GESCHENK VAN:

230000 0862 8839

NOTARIUS PUBLICUS,
Dat is/
DE PRACTYCKE
Ende Oeffeninge der
NOTARISSEN.

Daer inne

By maniere van examinatie voor-gestelt ende verhandelt wert, alle het gunt een Notaris, soo in de generale wetenschap ende kennisse van de Natuur ende wetenschap van alderhande Contracten, ende Handelingen, soo in de materie van Erffenisse ende besterffenisse, als in de instellinge van alderhande Instrumenten, volgens onse dagelijcxse stijl ende practijcke, heeft aen te mercken, ende noot-sakelijck waer te nemen.

Door M^r. SYMON VAN LEEUWEN, A^{dt}.

Hier is noch by-gevoeght
Een Woort-boeck / waer in alle de Kunst-woorden des
Notarischaps / en andere bycemde Bastert-woorden
worden verduypt. Als mede een Tafel van alle de
Kunst-woorden der Rechts-geleertheydt

Door de Heer HUGO DE GROOT,
In Duyts vertaelt.

216

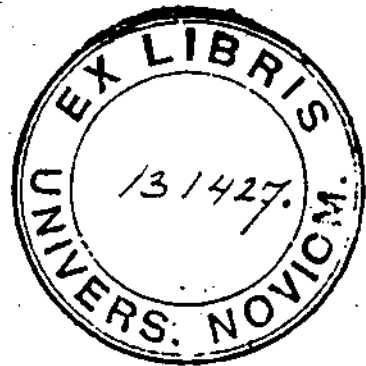
d

11

TOT DORDRECHT,

Door Abraham Andriessz. Boeck-verhooper by 't
Stadthuyse / in 't Schryf-borck. 1657.

VOOR-REDEN.

Edert dat ick my in het ondersoeken van de costumiere en dagelijcxsche Rechts-handelinghe, besigh hebbe gehouden, ben ick ook onder anderen, door de sommige aengemaent, mijn speculatie te willen laten gzen, over dat Deel, het welcke de wetenschap ende Oeffeninghe van een Notaris betreft, ende haer daer inne eenige aenwijfinge te doē, daer mede sy haer als een fundament ende grontlegginge in haer verder Practijcke soude kunnen dieten: Daer toe my ter handen gestelt zijnde een seker Boexken, geintitulcort *Ars Notariatus*, nu by d'een ende dan by d'ander gedruckt, herdruckt, gevifiteert ende uytgegeven; hebbe bevondē dat geen van allen in het rechte fundament ende grondlegginge van het gunt de wetenschap van een Notaris betreft, yet byfonders hebbē bygebracht, immers indien daer yet goets in mochte welen, alles confuse sonder ordre ende door malkanderen gezaeyt: Daer door ick my hebbe laten bewegen, yets by maniere van examinatie, als een korte inleydinge tot de verder Oeffeninge ende Practijcke der Notarissen by geschrifte te stellen, ende eyndelijcken by my geresumeert ende oversien zijnde, door den druck gemeen te maken. Waer inne ick met voordacht niet allerhande Formulieren ofte Voorschriften van ingestelde instrumentē hebbe willen voorschrijven, daer mede den geseyden *Ars Notariatus* het meeste papier beklade heeft, als t'eenemael ondienflich ende onnut bevonden; ende waer door vele misleydt werden, dat sy alle volgende den blooten stijl ende simpele instellinghe van bare Comptoir-meesters, ende weynigh onderloekende wat het verstandt ende eygenfchap daer van is, onwetende, ende alleen uyt de memoriē van het gene sy gewoon zijn na te schrijven, vele dingen qualijck stellen, dickwils het eene voor het ander, ende een dingh drie-

mael, daer het al te samen opgehoopt niet half wel is :
De kunst betaet daer in ; dat men veel stof met weynigh
woorden begrijpt , maer niet veel woorden met weynigh
stof, ofte sin : De stijl ende manier van schrijven leert
de oeffeninge ; de woorden alleen ende stijl van schrijven
van sijn Meester al te veel aen te hangen, is seer periculeus.
Daer door krijgen vele soodanige waerwijse opinien van
haer selven , dat soo haest sy maer soo veel outhouden,
dat sy het eene Instrument of het ander kunnen na-
schrijven , duncken dat sy al genoegh geleert ende
onderlocht hebben om een Notaris te wesen. Daer ter
contrarie de waerdigheyt ende nootzakelijckheyt van
het Notaris-ampt getuygen, dat de werenschap van
een Notaris soo veel ende meer onderloeck ende studie
vereyscht , als eenige andere, als door de nootzakelijck-
heyt ingevoert, om de goede Luyden door de selve te
onderrichten wat van haer luyder Recht is, wat händel-
ingen ende hoe dat die betaen mogen ofte niet , ende
de selve tegens haer weder-parthye met een wel
geclausuleert bedingh in het gunt gedaen ofte
verhandelt wert , te versekeren, alles volkomen
kracht ende geloof te geven, ende soodanigh te
bewaren, dat sy daer over geen quaestie ofte
dispuyt sullen hebben te wachten. Daer toe heb
ick soo veel als de nootzakelijke clausulen ende
maniere van instelling vereyscht ; in't korte mede
wel aengewesen hoe ende op wat manier alles op
het seeckste moet werden ingestelt , met een klare
ontleding wat deselve inhouden en waer toe deselve
dienen: Maer de verder manier van stelling
yemant voor te schrijven, heb ick niet alleen
onnoedig, maer selfs schadelijk geoordeelt,
als betaende in al te grooten overvloet ende
confusie van woorden en veelderhande manieren
van spreken, de welke in sich selven dikwils
geene substantie en begrijpen. Daer mede ick
hope te sullen leeren, dat het met weynigh
wel te verstaen, genoeg en seker is.

Varij wel.

Pag. 1
NOTARIUS PUBLICUS,

Dat is/

De Practijcke ende Oeffeninge
der Notarissen.

HET EERSTE DEEL.

C A P. I.

Van het Notaris Ampt ende Officie.

Vrage: Wat is het Notaris Ampt?
Antw. Het Notaris Ampt is een
algemeenen dienst / daer by alderhan-
de saken / ende handelingen der Men-
schen / tot volkomen geloof / ende eeu-
wige geheugnisse van 't gene gepasseert ende ge-
handelt is / in geschijfte wert gestelt,

Wrag. Wat is een Notaris?

Antw. Een Notaris is die tot sulck eenen dienst
ende ampt van de Landt-Oberhepdt / dat is / de
Staten van Hollandt / naer boozgaende ondersoek
ende examinatie van het Hof Provinciael / oder sijn
bequaemhepdt / op de boozstellinge ende Nomina-
tie van de steden ofte Gerechten daer by dese Prac-
tijque wil oeffenen / aengenomen ende gemachtigt
is. Siet Placc. van den 20. Martij 1524.

Ende den sodanigen wert by ons beneffens twee
geloofwaerdige Getuygen volkomen geloof gege-
ven / ende wert booz wettelijck ghehouden al wat
booz hem behoortelijck wert bekrachticht ende ghe-
passeert.

Woch staet daer op wel te letten dat sy buyten

de plaetse ofte 't gebied van 't Gerechte op welkers Nominatie sy aengenomen zijn / haer bedieninghe niet en moghen doen. Resolutie van de Staten van Hollandt van den 27. Novemb. 1608. alhoewel het gepasseerde juyst daerom niet van onwaerden en is. Siet Rooms-Holl. Recht het 2. Boeck, het 1. Deel, cap. 12. num. 11.

Vrag. Waer in bestaet het Officie van een Notaris?

Antw. Het Officie van een Notaris bestaet voornamentlijck daer in:

1. Dat hy een goet Register ende Protocol moet houden van alle de Instrumenten/ Contracten/ &c. de welke voer hem werden ghepasseert/ ende de principale Minute/ inhoudende 't Jaer/ dagh/ ende plaets/ by hem/ de Comparanten ende de Getuygen geteykent/ naerstelijck bewaert ende gade staet / Placcaet van den 4. October 1540. Art. 13.

2. Dat hy de luyden by hem komende om pets te doen beschrijven/ naerstelijcken onderzuecht/ haer meninge wel verstaet / het selve oydentlijck in geschryfte gestelt hebbeude / haer met goede ordere hoorleest/ ende in 't gunt sy niet wel en mochten begripen/ van alles wel onderrecht.

3. Dat hy in 't passeeren van alle Instrumenten wel let op de substantie / ende materie / ende voornamentlijck op de nodtsaechelijcke Requisiten ende solemniteyten van dien/ op dat hy gebreke van de selve / het Instrument van geene nulliteyt en merde aengebochten ; als hy hoorbecht / hy moet letten wat 't hoedantige ende hoe veel Getuygen van nooden zijn ; of eenige Renunciatie/ cautie of borze berepcht wert. Item/ of de personen sonder ad-

sisten-

sistentie van Wynden/ Dooghden/ of andere/ Ec. haer selven moghen verblinden/ ende diergelijcke/ waer van hier naer breeder.

4. Dat hy sijn Instrument met sijn eegen hant/ minutere ofte prothocollere/ ende met sijn gewoonlijcke hant-tepckeninge/ ondertepckent.

5. Dat hy van alle Acten ende Instrumenten een principael geschysse aen elck der partypen contractanten/ van woorde tot woorde/ met sijne gepasseerde ende getepckende minute/ ende prothocol accorderende/ met sijn signature bevestigt/ wtgeeft sonder meer ende aen andere des van noode hebbende sinpele of geauthentiseerde copie van 't selve.

6. Dat hy/of ten minsten de Getuygen/de personen die wat hoor hem doen passeren/ wel kennen/ dat sy de selve zijn daer sy haer hoor wtgeben/ ende 't selve in het Instrument wtdrucke/ Placc. van den 4. Octob. 1540. Art. 13.

Wrag. Waer in bestaet de wetenschap van een Notaris?

Antw. De kennisse ende wetenschap van een Notaris bestaet voornamentlich/ in een oprechte kennisse van de natuyr ende eegenschap: Eerst/ van allerhande Handelinghen/ ende Contracten: Ten tweeden/ van Successien ende erfentissen/ soe wel die by Testament/ als van haer selfs/ ende ab intestato aenkommen: Ende ten derden/ in een goede Instellinge van alderhande Instrumenten.

C A P. II.

Van Contracten of Handelingen in 't gemeen.

Vraag: Wat is een contract ofte handeling?

Antw. Is een overkomste daer by twee of meer/

meer/ een tusschen beyde staende sacht eens boerden/
l. 1. §. 1. ff. de pact. daer wyl den een op den ander
Recht bekome om hem te doen volbrengen het gene
bedongen is ; het zy dat het selve in doen / geben/
ofte ergens anders in bestaet : Goed. de verb. signi-
ficat. in l. 7. num. 5. & ibid. Alciat. ende werdt dat
bzeeder verhandelt in 't Rooms-Hollandts-Recht
lib. 4. het 1. Deel, cap. 3. in fin. ende cap. 4.

Wrag. Hoe werden de contracten ofte handel-
ingen verdeelt ?

Antw. In geschreven / ende ongeschreven.

Wrag. Wat is beschreven handeling ?

Antw. De welke alleen dooz het schrift wert
betrachticht / ende niet eer vol voltrocken gehou-
den / vooz dat van het gehandelde by een Notaris
ten overstaen van twee geloofwaerdige Getuygen
een openbaer geschifte is gemaecht / ende 't selve
opgelesen by de handelaers / beneffens den Notaris
ende Getuygen onderteykent / l. 4. ff. de fide In-
strumentor, & l. 4. ff. de pignorib.

Wrag. Wat is onbeschreven handeling ?

Antw. Dewelcke oock sonder schrift bestaet ;
waer van mede wel dickwils aenteykeninghe ge-
houden wert om de geheugenisse / maer niet wyl so-
danige oorzaeck / dat het schrift een wesentlijck deel
van de handelinghe / ofte de handelinghe sonder diert
van onwaerden soude zijn / gelijk als wel van de be-
schreven handelinghe geseydt wert. Siet hier van
bzeeder Rooms-Hollandts-Recht lib. 4. het 1. Deel,
cap. 10.

Wrag. Hoe veelderhande soorten van contracten
of handelingen zijnder ?

Antw. Veelderhande / ende by naer soo veel als
de materpen ende voozvallende saecken / daer toe de
sel

selve werden gebuyct.

Wrag. Welcke zijn daer van de voornaemste ?

Antw. I. Dese zijn andere / de welcke sonder overgifte van de saken selfs die in de handelinge liomen / niet en bestaen ; als zijn / Pandt, Bewaer-gevingh, Verbruyck-leen, ende Bruyck-leen.

II. Andere de welcke ter goeder trouwen gheschieden sonder dat tot bekrachtinghe van dien de overgifte van het gunt in de handelinge liomt / van nooden is ; als zijn / Koop, Huyr, Maetschap of Gemeenschap, Trouw ofte Houwelijck, ende Voogdye, &c.

III. Andere die by last-gevingh booz een ander / ofte by maniere van mede-schuld beneffens een ander / ofte by maniere van Borgh-tochte, ten behoeven van een ander gheschieden.

Wrag. Wie mogen contracten ofte handeligen aengaen ?

Antw. Alle die gene / dewelcke het van sich selfs niet belet / ofte booz de Wet niet verboden wert.

Wrag. Wie wert van sich selfs belet handelinge ofte contracten aen te gaen ?

Antw. Alle sincklose / dat is / dolle / malle / stomme / ende doof-geboozne.

Wrag. Wie wert het handelen ende contracteren door de Wet verboden ?

Antw. I. Alle quist-goederen ofte Stadts-kinderen / l. r. in pr. ff. de curat. furios. l. 10. ff. cod.

II. Alle minder-jarige sonder hemisse ofte consent van hare Ouders / ofte Hoogheden / l. r. & tot. tit. ff. & Cod. ad Senatus c. Maedon. & tot. tit. Instit. & ff. de autoritate Tutor.

III. Alle ghetroude Vrouwen sonder hemisse ende toestaen van hare Mans. Grot. Inleyd. lid. r.

cap. 5. num. 35. *Rooms-Hollands-Recht* / lib. 1. het 2. Deel, cap. 1. & ibi notata. Als alleen dat een *Wouwwe* doende openbare *Koopmanschappen* / ofte neeringe / vermagh te handelen in saken / hare neeringhe ofte koopmanschap betreffende. *Grot.* aldaer. *Costumen van Antwerp.* cap. 41. art. 13. 34. 40. 42. *Sande* lib. 2. tit. 4. defin. 4.

Vrag. Wie zijn *Stads-kinderen* ofte *quist-goederen*.

Antw. Die by openbare afkundingh by het *Hof* / ofte de *Stadt* harer residentie / de regeringhe van hare goederen om quade minagie is verboden / *Grot.* *Inleyd.* lib. 1. het 2. Deel, num. 3. 4. 5.

Vrag. Wie zijn minder-jarige?

Antw. Alle ongetroude personen die geen vijfen-twintigh jaren oudt en zijn / soo wel *Dochteren* als *Jonghmanen* / sonder onderschepdt. *Siet* *Rooms-Hollands-Recht* / lib. 1. het 2. Deel, cap. 2. num. 6.

Vrag. Waerom ongetroude personen?

Antw. Om dat oock het *Hutwelijck* een minder-jarige mondigh ende sijn eyghen *Meester* maectat / *S.* ult. *Instit.* de part. potestat. *Grot.* *Inleyd.* lib. 1. het 10. Deel, num. 3. uytgesondert alleen in de *Steden* daer expresselijck anders by *Keuren* is gestatueert / insonderhepdt ten reguarde van die de *Weeshuysen* subject sijn ; *Siet* *Rooms-Hollands-Recht* / het 1. Boeck, het 2. Deel, cap. 2. num. 4.

C A P. III.

Van Pandt ende Hypotheecq.

Vrag. Wat is *Pandt-gevingh*?

Antw. Een overkomste daer by men *pandt*

mandt eenigh goet tot sijn schulds verseeckeringh in handen geeft/ §. fin. Instit. Quibus mod. re contr. oblig. l. 238. ff. de Verbor. Significat. & ibid. D D.

Wrag. Hoe veelderhande Pandt isser?

Antw. Het wert onderscheyden in Pandt ende Hypotheecq/ of bezegelt heyd / ende is te verstaen/ dat Pandt van roerende ende Hypotheecq/ van onroerende goet gesepdt wert.

Wrag. Hoedanigh werdt Pandt of Hypotheecq verkregen?

Antw. Ofte by Contract ende overkomsse/ ofte stil-swijghende vooz de Wet / vulgō, conventioneel ofte legael.

Wrag. Wat onderscheydt isser tusschen legael ende conventioneel Hypotheecq aengaende t Recht.

Antw. Dat ouder legael Hypotheecq het welck de Wet penandt vergunt / vooz alle jonger gaet/ ende soo veel Recht heeft als speciael.

Wrag. Welcke zijn legale Verbanden ende Hypotheecquen die yemandt by de Wetten gegeven werden.

Antw. Veelderhande: Alsoo werden / I. dooz de Wet sonder voozgaende bedingh geprefereert vooz alle andere schulden/ de doot-schulden / l. 14. §. 1. l. 45. ff. de Religios. & sumpt. funer.

II. De Hups-huyzen ofte Landt-huyzen op de goederen in de Hupsen ofte op de Landen gebracht ende bevonden / l. 2. cum seq. ff. in quib. caus. pign. vel hypothec. tacite contrah. Grot. Inleyd. lib. 2. tit. 48. num. 21.

III. Het gemeene Landt op de goederen / van die ghene de welcke eenigh bewindt van des Gemeen-Landts middelen hebben gehad / Sande lib. 3. tit. 12. defia. 1.

IV. De Wees-kinderen op de goederen van hare Voogden over het gunt het bevindt van hare goederen aengaet / ende meer andere / waer van byerder te sien Rooms-Hollandts-Recht lib.4. het 1. Deel, cap.8.

Wag. Wat Recht gebruycken de selve onder mal-kanderen.

Antw. Niffer vele legale Verbanden te samen komen / gaet altijd de oudste booz / per regulam : qui prior est tempore, potior est Jure, l.2.4. ff. qui potiores in pignore.

Wag. Conventioneel Hypotheek hoe veelderhande is het ?

Antw. Speciael ende Generael ; anders in't bysonder ofte algemeen.

Wag. Wat is Speciael of Generael Hypotheek.

Antw. Generael Hypotheek is van alderhande goet / ende Speciael van dit of dat goet / in't bysonder.

Wag. Hoe geschiet Speciael Hypotheek van on-roerend goet.

Antw. Niet alleen booz overkomsse / maer moet by de Magistraet van de plaets daer het goet gelegen is / schriftelijck gepasseert / bezegelt / ende aldaer in een publijck Regtster ende Protocol aengeteykent werden / ende daer-en-boven den 40^{en} penningh van 't gunt daer vozen het belast ende veronderpandt werdt / ten behoeven van het Gemeene-landt betaelt werden ; Placcaet van den 9. May 1529. ende Placcaet van den 40. penning, art. 10. 11. Grot. Inleyd. lib.2. cap.45. num.36.37.

Wag. Hoe geschiet Generael Hypotheek.

Antw. Daer booz is genoeg dat het maer booz een Gerecht in de Provintie van Hollandt geschiet son-

sonder onderschept/ Politic. Ordonn. art. 35. Grot. aldaer/ num. 28. uytgesondert alleen tot Amster-
dam/ alwaer Generael Hypotheecq booz een ander
Gerecht/ ofte Magistraet gehest/ aengaende de
onroerende goederen aldaer gelegen/ van onwaer-
den is; Ocrooy van den 8. Maert 1594. Grot. In-
leyd. lib. 2. cap. 48. num. 48.

Wrag. Moghen dan de Notarissen gheen passe-
ringefote verbandt van onroerende goederen doen?

Antw. Jaen; ende is de stipulatie onder ver-
bandt van persoon ende goederen, roerende ende on-
roerende, geen uytgesondert, &c. die sy getwoon zijn
in haer Obligatien te ghebruycken/ booz soo veel
krachteloos/ om dat het by de boozverhaelde Plac-
caten uytduchelijck is verboden anders als vol-
gens het gestatueerde/ de onroerende goederen te
mogen verbinden/ op penne van nullitept.

Wrag. Wat onderscheydt isser in het Recht van
Generael of Speciael Hypotheecq.

Antw. Dat jonger speciael Hypotheecq gepre-
fereert werdt booz generael/ schoon het ouder is/
Politic. Ordonn. art. 35. Maer onder meer specia-
le of generale verbanden die gelijk Recht hebben/
ende op een ende het selve goet gehest zijn/ gaet het
oudtste altydt booz/ volgens den Regel: Die eerst
komt, die eerst maect. l. 2. 4. 7. 8. 11. ff. qui pot. in
pignore.

Edoch en heeft dese distinctie binnen Amstere-
dam gheen plaets/ om dat aldaer niet anders als
generale verbanden werden gepasseert/ de welcke
effect hebben van speciael/ ende gaet aldaer d'out-
ste booz de jonghste/ ende zijn de selve in faueur
van de Negotie/ by Privilegie by van den veer-
tighsten penningh.

Wrag.

Vrag. Hoedanigh werdt Pandt, dat is, verbandt ende sekerheydt van roerende goederen verkregen.

Antw. By overtomste ofte toe-segginghe by geschijfte/ het zy onder de handt / ende simpelijck onderteykent vooz Notaris ende Getuygen / ofte andersints als een publijck Instrument ghepasseert.

Vrag. Wat onderscheydt is tusschen de selve?

Antw. Dat een Notariale Obligatie / ofte anders een publijck gheschijfte (daer onder oock een Obligatie by ende in de teghenwoordigheyt van drie Getuygen geteykent/ gereckent wert) op de roerende goederen vooz simpele handt-schijft gaet/ ende soo veel Recht heeft op de roerende goederen/ als speciaal Hypotheecy op de onroerende goederen / l. ii. Cod. qui potior. in pignor. ende onder meer van de selve die gelijck Recht hebben/ gaet de oudtste mede vooz. Siet woortz Rooms-Holl. Recht, het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 8. num. 7.

C A P. IV.

Van Bewaer-gevingh.

Vrage: Wat is Bewaer-gevingh?

Antw. Is een handelinghe waer by yemant eens anders goet te bewaren aen-neemt / om het selve t'allen tijden wederom te geben / l. i. ff. de positi.

Vrag. Hoe veelderhande is Bewaer-gevingh?

Antw. Tweederhande/andere de welcke eygentlijck Bewaer-gevingh wert genoemt / ende simpelijck toe gaet; andere die men Onderrecht-legginge noemt.

Vrag.

Wrag. Wat is onderrechtlegginge?

Antw. Een herscheringe van een twijfelachtige of dingh-plichtinge sake onder den Rechter.

Wrag. Hoe veelderhande is Onderrecht-legginghe?

Antw. Willige/ ofte onwillige.

Wrag. Wat is willige onderrechtlegginge: ende hoe wert de selve gedaen?

Antw. Willige onderrechtlegginge is: soo wanneer mijn schult-eysscher het geen ich hem schuldigh ben/ niet en wil ontfanghen op soodanige manier als ich het hem geven wil: ende ich hem 't selve om daer dooz den Interest te ontgaen/ wettelijck dooz een Gerechts-bode/ of dooz een Notaris ende twee Getuppen/ met opene Beurse ende linclicnden Gelde gepresenteert hebbende/ op kosten van ongelijck/ onder den Rechter hzenge/ vulgo, Consignatie. l. 1. §. ult. l. 7. ff. & l. 6. l. 19. Cod. de Usaris.

Onwillige is soo wanneer de onderrechtlegginge byzobisse pemaent dooz sententie van den Rechter werdt op-gelepdt / l. unic. Cod. de Sequelrat. pecun.

C A P. V.

Van Verbruyck-leen.

Vragge: Wat is verbruyck-leen?

Antw. Verbruyck-leen is: daer by pets dat met het verbruycken bergaet/ aen pemaent niet soodanigen sin wert overgegeven/ dat die gene die 't selve ontfanght/ soo veel van gelijcke slaghe/ ende gelijcke deught/ wederomme sal geven/ het is dat

het selve om winst / dat is / als men behalven het geleende van gelijcke soorten ende dencht weder te ontfangen ; daer-en-hoven noch bedinght soo veel als men dooz het ontbrecken van dat goedt te kort komt / ofte dat het ter minne geschiedt / l. 2. ff. de reb. Credit. pr. Instit. quib. mod. re contrah. oblig.

Vrag. Waer in bestaet Verbruyck-leen ?

Antw. Meest in meetbaer / telbaer / ofte weegbaer goedt / doch wel meest in gheleent gelt ; l. 34. §. 1. de Usuris l. 3. Cod. Si certum petatur.

Vrag. Wat ende hoe veel ghewin ofte Interest magh men voor geleent gelt bedingen ?

Antw. Niet hoogher als acht ten hondert in't Jaer / l. 26. Cod. de Usuris. Placc. van den 4. October 1540. Ende is 't sake dat wel Interest bedongen was / doch niet begrootet hoe veel / ofte dooz versump van betalingh / naer behoorzijcken ghemaint te zijn / behoorden betaelt te werden / werdt de selve selfs onder de Koopluyden niet hooger genomen als jegens den penning scshien / ofte twintigh in't Jaer / of minder naer gemeene cours / als alleen in de Banck van Leening / dat is / de Lombardt / Bodemerpe / ende Asserantie / daer in den Interest hoven de gemeene cours wert toegelaten ; ende soo veel de Bodemerpe ofte Asserantie aengaet / wel tot twintigh ofte meer ten hondert / naer dat het perijckel groot is. Siet van dese materie breeder by Hugo de Groot luleyd. lib. 1. cap. 10. Rooms-Hollandts Recht lib. 4. het 1. Deel, cap. 5. num. 3.

C A P. VI.

Van Bruyck-leen.

Vraag: Wat is Bruyck-leen?

Antw. Bruyck-leen is daer by iets ter minne ende sonder cenigh winst-bedingh gheleent wert/ met conditien dat het selve soo goet en quaet wederom sal gegeven werden / l. 1. ff. Commodati. sulchis dat het ongeluck ofte schade dat aen sulch goet by misbruyck of versupin van den Leenontfanger wierde veroorzacelit / hy soude moeten vergoeden / §. 1. Instit. quib. mod. re. contrah. oblig. l. 5. §. 2. ff. commodati. Siet mede van dese materie Hugo de Groot in sijn Inleyd. lib. 3. cap. 9.

C A P. VII.

Van Koop.

Vraag: Wat is Koop?

Antw. Koop is handelinghe / daer by bedonghen wert den eygendom van seker goet voer seker somme gelt te leveren ende ontfangen/ ende wert de handelinghe voer voltrocken gehouden/ soo haest als de prijs vast gestelt is/ al is 't datter noch geltt gegeven/ noch des saecks ober-gifte is geschiedt / l. 2. §. 1. ff. de contrah. empt. ende van die tijdt af vermogh den koper om de koop-schat / ende den verkooper om de leveringhe van het verkochte goet aengesproken werden : Ten ware dat updruckelijcken was bedonghen / wanneer dat de aenbaerdinge van het gekochte goet / ofte oock wan-

met de betalinge van den bedongen prijs soude geschieden.

Vrag. Wat effect ende onderscheydt heeft het dat de betalinge ofte leveringhe op dagh ende op sekeren tijdt bedongen wert te geschieden ofte niet?

Antw. Dat/indien de koop simpelich toegeet/ alsdan het verkochte goet/ staet tot bate/ schade/ ende perijchel van den koper/ §. 3. Inlit. de empr. & vendit. l. 10. 11. ff. de periculo & commodo rei vend. ofte andersints indien daer sekeren tijdt van aenbaerdinge ende leberinge was gestelt / soude de schade ende perijchel komen tot lasten van den verkoper/d. §. Inlit. ende aengaende de betalinge van den bedongen prijs/ indien de koop simpelich was geschiedt / wert verstaen dat het om contant / ofte gereedt gelt geschiedt / ende sulchs den eygendom van het verkochte goet/ doelt na de leberingh/ verstaen wert den koper eygen te blijven / soo langhe den bedongen prijs niet en is voldaan / ende hy al tijdt sijn goet hy quade betalinge / wederom soude mogen halen indien het noch in wesen was : maer indien de koopmanschap op dagh was geschiedt / ende sulchs eenigen tijt van betalinge was gestelt / alsdan soude den eygendom met de leberinge overgaen / ende verstaen werden dat de koopmanschap den koper toevertrout was / §. 41. Inlit. de rer. divis. l. 19. ff. de contrah. empr. **Siet hier verder 't Rooms-Hollandts-Recht / l. 4. het 1. Deel, cap. 12. num. 3. ende volgende.**

Vrag. Hoe ende wanneer geschiedt de leveringhe ende eygeningh van het verkochte goet.

Antw. Soo veel aengaet de roerende goederen / werden voor gelebert ende voldaan gehouden met de overleberinghe van dien / §. per traditionem 40.

Instit. de rer. divis.

Maer den eygendom van de onroerende goederen gaet niet oec aen den kooper ober/voor dat hem daer van de wettelijke opdrachte voor de Magistraet van de plaets daer het goetd gelegen is/wert gedaen/ende den 40^{en} penning daer van is betaelt: Placcaet van den 9. Mey 1529. Placc. van den 40^{en} penningh, art. 11.

Vra. Wie mogen koopen ende verkoopen?

Antw. Alle de gene die handelen ende haer selven krachtelijken verbinden kunnen/ waer van hier voor gesepdt is.

Vra. Wat voor bedingen ende conditien magh men by koop aengaen?

Antw. Alle ende soodanighe als de handelaers willen/ die maer eerlijck/ behoorlijck/ ende met de gemeene onderhoudinge ober-een-komen/ §. 24. Instit. de iur. lib. stipulat. maer van sommighe de koopmanschap als eygen zijn/ende elck in sijn soorte. Siet daer van ende van dese materie/ Kroonings-Hollandes-Recht lib. 4. het 1. Deel. cap. 12. ende 13.

C A P. VIII.

Van Huyr.

Vra. Wat is Huyr?

Antw. Huyr is een handelinghe daer by het gebruik van secker goetd / voor een sekeren tijdt/ om seker gelt wert toegelaten ende aengenomen.

Vra. Van welck goetd handeltmen meest by Huyr?

Antw. Van alderhande goetd ende wel meest van huysen ofte landen.

Vrag. Hoe werden de verhuyrde Huysen ofte Landen gebruyckt?

Antw. Volgens de Conditien ende Doozwaerden daer van gemaccht/ mondelingh ofte schriftelijck; maer van Landen werden schriftelijcke Conditien vereyscht; Blacc. van den derden December 1524. Politic. Ordonn. art. 30. 31.

Ende daer geen expresse Conditien boeghens het gebuyck zijn gemaccht/ moet den Huysder het gehuyde naer behooren ende op gelijcke wijzen als men 't selve gewoon is/ gebuycken. Sulchs indien pemandt een stuck Weplandt hadde gehuyt/ soude het selve niet beteelen nochte instecken mogen/ arg. l. 35. §. 1. ff. locati. Siet de Consult. ende Advys. het 1. Deel, Conf. 215.

Vrag. Magh men het gehuyrde aen een ander wel over doen?

Antw. Ja/ ende sulchs geschiet dagelijcks/ ten ware dat anders was bedonghen/ l. 6. Cod. locati. Siet mede van dese materie verder 't Rooms-Holl. Recht/ lib. 4. het 1. Deel, cap. 14. num. 3.

C A P. IX.

Van Maetschap ende Gemeenschap.

Vrage: Wat is Maetschap?

Antw. Is een handelinghe daer by den een met de ander gemeenschap van goet ofte van dienst aengaet/ om winst te doen/ het zy in't geheel/ ofte deel/ ende in sulcker boeghen als by de handelaers wert bedongen.

Vrag. Wat is Gemeenschap?

Antw. Gemeenschap is eygentlijck als sulchs
stil

stilswijgende sonder bedingh ende metter daedt geschiedt.

Alsoo wert by ons tusschen Man ende Vrouw stilswijgende Gemeenschap getroffen van alle goederen sonder eenigh onderschepdt/ ten waer het selve met contrarie bedingh booz het aengaen ende voltrecken van het Huwelijck by huwelijcke Doozwaerden was bepaelt / ofte wegh genomen / het welck soo in het tweede ende verder / als in het eerste Huwelijck plaats heeft. Siet mede hier van breeder Rooms - Hollands - Recht / lib. 4. het 1. Deel, cap. 15.

C A P. X.

Van Trouw ende Huwelijck.

Vraag: Wat is een Huwelijck?

Antw. Een Huwelijck is een onberoyelijck t'samen-voeginghe ende ondeplbare gemeenschap van Man ende Vrouw.

Vraag. Wie mogen Huwelijck aengaen?

Antw. Alle personen die het dooz haer selfs/ ofte dooz de Wet niet verboden en is handelinghe oent te gaen/ midts dat de Jongmans boven de 14. ende de Dochters boven de 12. jaren out zijn/ ende de Jongmans beneden de 25. ende de Dochters beneden de 20. Jaren / hebben daer toe consent van hare Ouders van noode / de welcke het selve naer haren wille mogen toelaten ofte wepgeren; maect hare kinderen boven de voorszreven Jaren gekomen zijnde/ 't welck in stuch van't Huwelijck booz meerder-jarighejdt wert gerekent / moghen sy het selve sonder wettige redenen niet wepgeren. Siet de polijc. Ordonn. art. 3.

Wrag. Moeten oock de Wees-kinderen die geen Ouders en hebben, tot het voltrecken van haer Huwelijk, het consent van hare Vooghden hebben, gelijk andere van hare Ouders?

Antw. Haer-luyder consent wert meer om eerbareydtis wille als wpt nootfacchelijcheydt verpyscht / sulchs dat sy het selve sonder wettige redenen ter arbitragie van de Magistraten daer toe gestelt / nimmermeer en mogen weygeren : doch hier van zijn in sommige Steden erpessse keuren / dat haer-luyder consent oock nootfacchelijch is. Siet hier van Rooms-Hollandts Recht het 4, Boeck, het 1. Deel, cap. 17. num. 6.

Wrag. Welcke zijn wettelijke redenen dewelcke de voortganck van een Huwelijk beletten?

Antw. 't selve staet veel aen de bescheydenheyt van de Magistraten daer over gestelt : doch zijn daer van de principaelste : boozgaende Trouwbeloften met een ander / ofte te na-Maeghschap : daer van de oudste beloften soude moeten boozgaen / l. 18. Cod. ad leg. Jul. de adulter. politic. Ordonn. art. 14. 15. & seq. ende te na-Maeghschap het Huwelijcken metter daed verbiedt / waer van de politic. ordonn. art. 5, junct. l. 2, Cod. de incest. nupt.

Wrag. Wat is te na-Maeghschap om met een ander te mogen trouwen?

Antw. Alle opgaende ende nedergaende Magen sonder eyndt / ende tusschen zijd-magen / tot in het vierde lidt / het selve wptgesondert / sulchs dat Sisters ende Broeders-kinderen / als bestaende den anderen in het vierde lidt / de eerste zijn die aen den anderen mogen trouwen.

Wat berder tot het solemniseren van een Huwelijk

I. Deel. der Notarissen. cap. II. 19
lijck bereyft werdt / is te sien in het 3. Artijckel
van de politijcke Ordonnantie. Siet mede Rooms-
Hollandts Recht, lib.4. het 1. Deel, cap. 17.

C A P. X I .

Van Vooghdye ende Vooghden.

Vraag: Wat zijn Vooghden?

Antw. Regeerders ofte Toesenders van
Weesen.

Vraag. Wie zijn Weesen?

Antw. Kinderen die gheen Ouders en hebben/
ende beneden de 25. jaren oudt zijn/ soo wel Doech-
ters als Jonghman's sonder onderschepdt.

Vraag. Hoe veelderhande Vooghden zijnder?

Antw. Tweederhande : Testamentaire / ofte
Wettige.

Vraag. Wie zijn Testamentaire Vooghden?

Antw. Die by uiterste wille werden gestelt tot
regeerders ende toesenders ober de persoon / ofte
het goet van minder-jarige / Waderloose of Woe-
derloose Kinderen / het zy in't geheel of voor een
gedeelte.

Vraag. Wie zijn wettige Vooghden?

Antw. Die by ghebreck van Testamentaire
Vooghden / by de Magistraet van de plaets daer
het sterfhups is gevallen / naer gedane ondersoek
worden ghestelt / ende wert op het stellen van dien
reguard genomen op de naeste bloedt-vrienden / in-
dien die bequaem zijn / alles onder de opper-hoog-
dye van de selve Magistraten / anders Wees-mee-
steren.

Qrag. Wat is het Officie van een Vooghd?

Antw. Al-eer hy in de regeringe van de minder-jarige Weesen hare goederen treedt / moet hy perfecten Inventaris en beschijdinge maken van alle der Weesen goederen ende inkomsten / ende jaerlijcks of om de twee jaren behoorlijke rekeninge doen van sijn bewindt/aen der Weesen andere vanden / ofte aen het Gerecht / moeten oock de Penningen der Weesen ten meesten oorhoir belegghen / ende voorts alles doen wat een Vader ende getrouwe besorger van sijne kinderen schuldigh is.

Qrag. Wanneer cyndicht de Vooghdye?

Antw. I. Met de vijf-en-twintigh Jaren der Weesen / soo wel Dochters als Jonghmannen / sonder onderscheydt.

II. Met het Hutwelijck naer voozgaende consent / wille ende toelatinge der Vooghden / anders indien het Hutwelijck tegens wil / ende consent van de Vooghden was aengegaen / soude de Vooghden de regeringhe van het goet tot de vijf-en-twintigh Jaren aen haer luumen behouden / indien se willen.

III. Werden sommige Weesen om bysondere redenen met kennisse ende abbijs van Vooghden / oock beneden hare Jaren door veniam aetatis by de Staten tot de regeringhe van hare goederen toegelaten / het welcke hoe dat het geschiedt / ende wat voorts inde materie van Vooghdye te passe komt / siet Kroons-Holl. Recht / lib. 1. het 2. Deel, cap. 3. num. 7. ende deurgangs / Grot. Inleyd. lib. 1. cap. 8. 9. 10.

CAP. XII.

Van Last-gevingh.

Vraag: Wat is last-gevingh?

Antw. Is een handeling daer by yemandt oemecmt pets booz een ander te verrichten.

Vrag. Hoedanigh geschiedt last-gevingh?

Antw. Mondelingh of schriftelijck/ dat is/ by Procuratie.

Vrag. Hoe veelderhande soorte van last-gevingh by procuratie isser?

Antw. Tweederhande/ Procuratie ad lites, of te Procuratie ad negotia.

Vrag. Wat is procuratie ad lites.

Antw. Daer by yemandt last gegeven wort om een Proces te vervolgen.

Vrag. Wat is procuratie ad negotia.

Antw. Daer by men yemandt last geeft pets te handelen/ doen of te ontfangen.

Vrag. Die procuratie ad lites of te negotia heeft, mag die den selven last oock aen een ander over doen?

Antw. Neen/ ten zy de Procuratie/ Inhoudt/ de clausule van Substitutie/ dat is/ speciale last om een of meer in sijn plaetse te substitueren.

Vrag. Wat voor saken magh men yemandt belasten voor hem te doen ende uyt te voeren?

Antw. Alderhande die maer eerlijck ende geozloft sijn/ l. 6. §. 3. l. 22. §. 6. ff. mandat. Siet van dese materie breeder Grot. Inleydingh lib. 3. cap. 12. Rooms-Holl. Recht, lib. 4. het I. Deel, cap. 16.

C A P. XIII.

Van Mede-schult ende Borghtochte.

Vraag: Wat is mede-schult?

Antw. Mede-schult is soo wanneer meer personen haer te gelijk als principale schuldenaren verbinden/ tot. tit. ff. de duob. aut plurib. reis.

Vraag. Hoe verre zijn de selve gehouden?

Antw. Wogen altyds volstaen midts betalen/ de elckis haer portie in de schult / ende woert het selve genoemt het benefici. ie de duobus aut pluribus reis debendi. l. 1. ff. de duob. reis auth. hoc ita. Cod. eod. Novell. 99. cap. 1. Grot. Inleyd. lib. 3. cap. 3. num. 12. Roostad. suprem. Cur. decif. 98. Een ware hem pder handelinghe ende elckis een vooz al ende in solidum verbonden hadde/ Grot. albaer num. 54. ende daer-en-boven het beneficie de duobus aut pluribus reis debendi, expresse was gerenuncieert / ofte dat de andere mede-principalen notoirie waren insolvent ofte wplandigh / auth. praesenti. Cod. de fidejuss. Rooms-Hollandts-Recht/ lib. 4. het 1. Deel, cap. 16. num. 1.

Vraag. Wat is Borghtochte?

Antw. Daer hy pemandt sich vooz een ander principael schuldenaer tot meerder verscherthepdt verbindt/ pr. Instit. de fidejussor.

Vraag. Waer inne ende hoe verre zijn de selve gehouden?

Antw. Dat sy vooz den principalen schuldenaer moeten betalen / midts dat hy eerst wptgetoomen ende geexecuteert zy / wpt krachte van het beneficie Ordinis & Excussionis, ende indieu daer meer Bozgen

gen zijn/ elc booz sijn gedeelte in het gunt datter te
hozt home/upt krachte van het beneficie Divisionis
den Bozgen competerende: Ten ware de Bozgen
haer selben hadden gestelt/ booz Bozgen als mede-
principalen elc een booz al ende in solidum, ende
expresse de beneficien Ordinis Divisionis & Excus-
sionis, hadden gerenuncieert ende afstandt ghe-
daen.

Vrag. Wie mogen Borgen zijn, wie niet?

Antw. Al die haer selben krachtelijck verbin-
den kunnen/ uptgesondert Vrouwen/ de welke
upt sonderlinghe redenen by het beneficie Senatus-
consult. Vellejani is vergunt/ dat haer ghedane
Bozgtochte haer niet verbinden en sal/ l. ult. §. 1. 2.
ff. ad Senatusconf. Vellejan. ende sonderlinghe niet/
dooz de Bozgtochte booz haer mans schulde ghes-
daen/ upt krachte van het beneficie authenticę, si
qua Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan. ten
ware sy de selve beneficien expresselijck hadden ge-
renuncieert.

Vrag. Hoe moeten foodanige renunciatiën wer-
den gedaen?

Antw. Expresselijck ende soo dupdelijck dat
daer van moet blijken/ dat die gene die de renun-
ciatie doet/ de krachten van dien wel verstaen heeft
ende daer van wel onderrecht is. Siet boozts van
dese materie Rooms-Holl. Recht het 4. Boeck, het
1. Deel, cap. 2.

HET TWEEDE DEEL.

Handelende van Erffenissen soo
by Uyterste willen, als *ab intestato*.

C A P. I.

Van Erffenisse by Uyterste-wille.

Vraag: Wat is Erf-latinge by uyterste wille?

Antw. Is een verklaringe van het gene men
pemandt wyt sijn achter-gelaten goederen wil doen
hebben.

Vrag. Hoe veelderhande is Erf-latinge.

Antw. Erf-latinge ofte makinge.

Vrag. Wat is Erf-latinge alsoo geseyd?

Antw. Wanneer het selve by tijtel van Erfge-
naem ofte Institutie geschiedt.

Vrag. Wat is makinge?

Antw. Wanneer pemandt simpelich pets ge-
maecht wert sonder tijtel van Institutie/oste Erf-
genaem/ anders legatet ofte legateren.

Vrag. Waer in bestaet het onderscheydt van Erf-
latinge ende makinge.

Antw. Het principaelste is dat een Erfgenaem
het zy in't geheel ofte hoor een gedeelte/ in alles het
recht van den overleden verkrijght soo wel van
hoordeel als nadeel/ ende de makingh beurder an-
ders legataris met het gemaecte simpelich moet
afstaen/ des dat hy wederom in de lasten des Boe-
dels niet gehouden en is/ §. 1. Instit. de hered. qua-
lit. & differ. l. ult. Cod. de hered. act. §. 1. instit. de
le-

legat. junct. l. 13. Cod. de hered. instituend.

Wrag. Hoe veelderhande is Institutie ofte Erf-latinge?

Antw. Institutie wert verdeelt in vrye / waer mede men sijn vrye wille in alles magh doen / ofte verbonden / anders fideicommiss.

Vrye Erf-latinghe gheschiedt wederom enkel / met een lit / ofte niet verdere leden / by Substitutie.

C A P. II.

Van Institutie legitime ende falcidie portie.

Vraag: Wat is institutie eygentlijck genoemt?

Antw. Is een Erf-latinghe daer by den Erf-beurder Recht krijghet / omme in ende over het gunt daer inne by geïnstituert wert / te komen in de plaats van den overleden / ende sijnen Boedel met vollen Rechte van eegendom aen te haerden.

Wrag. Wie mogen tot Erfgenamen gestelt werde?

Antw. Het stellen van Erfgenam is vry ende onbedwoongen / ende magh men tot sijn Erfgenaent stellen wie dat men wil / uptgefondert dat Ouders hare kinderen / en kinderen hare Ouders; Aem Broeders ende Susters malkanderen / so wanneer oneerlijcke personen / vooz haer werden gestelt / in't geheel niet moghen vooz-by gaen / ofte ont-erven / maer de selve moeten haer gerechtighede als een nootzakelijck erfdeel genieten / vulgō, legitime portie / ten waer om wettige redenen.

Wrag. Wat ende hoe veel is de legitime portie?

Antw. In de kinderen de welcke vijf ofte meer sijn in't getal / de helft ; ende in vier of minder / het gerechtige derdendeel : ende in de Ouders / Broeders
en

ende Susters in cas oneerlijcke personen vooz haer
zijn gestelt/ insgelijcks een derdendeel van het gunt
hy andersints/by versterf souden hebben moeten er-
ven/ Novell. 18. cap. 1.

Vrag. Waer in moet de legitime portie bestaen?

Antw. In een hollen ende vryen eygendom/ son-
der dat daer inne eenige belastinge ofte beswaernis-
se plaets heeft/ Novell. 18. cap. 3. l. 21. Cod. de in-
officiol. testam. ten waer soodanighe beswaernisse
strecte tot voozdeel van de kinderen selfs/ ende het
selve geschiede wpt goede insichten ende om besten
wille/ sonder dat de kinderen daer mede wierden
verongelijck/ gelijck of permaude sijne kinderen
goederen hadde verbonden/ ende gewilt dat hy hem
met de vrychten soude te vreden houden/ om dat de
schuldaren hem het selve niet en souden ontrec-
ken. Siet Sande lib. 4. tit. 2. de fin. 3. Rooms-Hol-
landes-Recht het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 3.
num. 12.

Vrag. Wat ende hoedanigh Recht verkrijght een
Erfgenaem op den Boedel ende goederen van den
overleden?

Antw. Dat hy in alles de persoon van den
overleden representert/ ende dat hy de lasten des
Boedels ende de wech-gemaecte legaten voldact
hebbende/ voozts alles als sijn eyghen naer hem
neemt/ indien hy alleen genoemt is; ende indien
meer Erfgenamen beneffens hem genoemt zijn/
met gelijcke of met soodanighe portien als den Tes-
tateur heeft wtgedruelt/ §. 1. Instit. de hered. qual.
& differ. l. 8. ff. de acquir. heredit. l. 24. ff. de Verb.
Significat. l. 59. l. 62. ff. de Reg. Jur.

Vrag. Maer indien alle ofte de meeste goederen
boven de lasten by legaten waren wech-ghemaecte,
sou-

soude hy die alle moeten voldoen?

Antw. Neen hy; maer soude mogen volstaen midts behoudende vooz hem een vierde-part van de overschietende goederen / ende de reste distribue- rende onder de legatarissen elckis pro rato; ende soo verre het indechte strecken / het welck genoemt hoort quarta falcidia pr. Instit. & tot. tit. ff. ad leg. falcid. ten ware de detractie van de falcie by den Testa- teur ijdwinckelijck was verboden / Auct. sed quum testator. Cod. eod.

Vrag. Wat moet den Erfgenaem doen, die hem met de detractie van de falcidie wil behelpen?

Antw. Hy moet binnen behoorlijcken tijdt / per- fecten Staet ende Inventaris doen maken van den Boedel / of hadde hy sich selven in den Boedel gestelt / ende eenige Acten hereditair gepleegt son- der 't selve gedaen te hebben / soude daer van ver- steken zijn.

Vrag. Welcke zijn de wettelijke oorsaken daer- om de Kinderen van hare Ouders, ende de Ouders van hare Kinderen mogen ont-erft werden?

Antw. Verscheyden / de welcke tot sekere soor- te werden gebracht.

Vrag. Welcke zijn die?

Antw. De oorsaecke daerom de Ouders hare Kinderen mogen ont-erven / zijn dese:

1. Indien een kind sijn Ouders geslagen heeft.
2. Gemurieert.
3. Daer 't leven van de selve ge- staen.
4. De selve om schult gebangen; bupten sinnen ofte in armoede zijnde / niet gheadstteert.
5. Criminelijck beschuldicht.
6. Van den Wyant gebangen / niet gelost.
7. Groote merckelijke scha- de gedaen.
8. Belet Testament te maken.
9. Sijn Ouders Bedde beblecht.
10. Een Ketter.
11. Een

Hoere. 12. Een Gupchelaer. 13. Een Kamber-
speelder. 14. De byanden des Landts ofte ander
quaet geselschap gebolgh. 15. Ende ten laetsten/
volgens het Placcaet van den Keyser/ de Huwelij-
ken byten consent van hare Ouders/ noch min-
der-jarig zijnde/ Novell. 115. cap. 3. en diergelijke.

De oorzaken waerom de Ouders van hare kin-
deren mogen werden ont-erst/ zijn: 1. Indien de
ouders hare kinderen ter doot hebben beschuldigt.
2. Naer 't leven gestaen. 3. Indien de Vader sijn
Soons Wijs ofte Wpsit ondeckt. 4. Belet Testa-
ment te maccken. 5. Indien een van de Ouders
naer des anders leven heeft gestaen. 6. Hare kin-
deren met raserije bevangen/ verwaerloost. 7. By
de byanden gebangen/ niet na vermogen getracht
te lossen. 8. Tot Ketterye of wangeloof verballen/
ende gelijcke ofte swaerder oorzaken/ Novell. 115.
cap. 4.

Wrag. Hoedanigh moet de ont-erfennisse ghe-
schieden?

Antw. De selve of gelijcke oorzaken moeten by
Apterste-wille uptgedrucht werden/ by den Rech-
ter booz wettigh verklaert/ende by den Erfgenaem
waer-gemaecht ende bewesen werden. Siet Grot.
Inleyd. lib. 2. cap. 18. vers. doch daer zijn. Roomg-
Holl. Recht/ lib. 3. het 3. Deel, cap. 3. num. 11.

C A P. III.

Van Substitutie.

Vraag: Wat is Substitutie?

Antw. Daer by / dat by gebreke ofte booz
obert

oerlijden van d' een of d' ander van de gestelde erfgenamen / een derde in sijn plaats wert gestelt / aldus : Indien Jan mijn Erfgenaem niet en is / ofte dat hy beneden sijn 25. jaren / of sonder kinderen / Et. komt te oerlijden / sal Pieter in sijn plaats mijn Erfgenaem wesen.

Vrag. Hoe veelderhande is Substitutie.

Antw. Substitutie was van oudts veelderhande / andere directe, de welke hy maniere van Erfnisse / andere indirecte ende oblique, de welke hy manier van fideicommiss toeget.

Dese werdt wederont verdeelt int vulgaire, pupillair. quasi pupillare, ofte exemplare, ende militare.

Vrag. Wat is vulgare Substitutie.

Antw. Is een gemeene soorte van Substitutie / daer hy permant generalijcken wert gesubstitueert / in sulcken cas / indien den gestelden Erfgenaem geen Erfgenaem en is / het zy dat hy geen Erfgenaem wesen en kan / of dat hy geen Erfgenaem wesen en wil / ofte hoe dat het soude mogen geschieden / dat hy gheen Erfgenaem en is / sonder onderschept / pr. Instit. de vulgar. Substit. l. i. §. i. ff. eod.

Vrag. Wat is Substitutio pupillaris, ende quasi pupillaris, ofte exemplaris.

Antw. Pupillare Substitutie is / daer hy een Vader voor sijn jonge kindt dat noch geen Testament maken mocht / indien hy beneden sijn jaren quam te oerlijden een Erfgenaem stelde / quasi pupillaris ofte exemplaris, daer hy een Vader voor sijn volmal / of simeloos kindt / een Erfgenaem verhoos / l. ult. Instit. de Substitutione. Doch beyde dese en hebben hy ons geen plaats. Siet Rooms-

Hollandts Recht / lib. 3. het 3. Deel, cap. 3. num. 6.

Wrag. Wat is Substitutie militair.

Antw. Substitutio militaris, anders compendiosa, of brevilogua genaemt / is daer by onder eene maniere van spreken / herschepde woorden ende conditien werde gestelt daer by Substitutie plaets sal hebben / l. 15. ff. de vulg. & pupill. l. 8. Cod. de Impub. & aliis Substie. als by voorbeeld / indien ick seide: Ick stelle Jan tot mijn Erfgenaem / maer indien hy beneden sijn 25. Jaren / ongetrouwt / of sonder hinderen komt te sterben / sal Peter in sijn plaets mijn Erfgenaem zyn / of diergelijke: soo moet Peter in een der selver gevallen in de plaets van Jan / mijn Erfgenaem werden.

C A P. IV.

Van verbonden ende Eideicommissaire Erffnisse, lijfsochte, ende Trebellianique portie.

Vraag: Wat is Fideicommiss of verbonden Erffnisse?

Antw. Daer by den Erfgenaem belast werdt de Erffnisse naer sijn doot / ofte naer sekeren tijt / of by seker geval / aen een ander ober te laten gaen / anders genaemt Erf-latinghe ober de handt / om dat het van d'een handt in d'ander gaet / ende dat soo menighmael als de uytgeduchte wille handen maker dat berepcht.

Wrag. Indien den maker geseyde hadde, ick wil dat mijne goederen niet uyt mijn Geslacht ofte mijnen bloede sulken vervremden, sonder te segghen hoe lan-

lange dat soodanigh verbandt sal duynen, ofte in wat ordre de goederen sullen werden gedeelt, hoe sal men het selve verstaen?

Antw. Wert verstaen dat soodanigh verbandt niet verder plaets en heeft als tot het vierde lidt toe inclusys/ dat is/ het selve daer binnen gerekent/ Novell. 159. cap. 2. verl. quod autem; in verbis, post quatuor generationes. Ende gaet de Erfnisse niet volgens de successie van den Testateur / maer van de laetste besitter die van des Testateurs linie gekomen is. Siet Rooms-Hollandts-Recht lib. 3. het 3. Deel, cap. 3. num. 8.

Vrag. Wat voordeel competeert een fideicommissairen Erfgenaem voor soodanigh verbandt ende beswaernisse?

Antw. Dat hy benefens de obergifte van dien/ een vierde part van de selve goederen voor hem by magh afstrecken / het welck genaemt wert Trebellianique portie, §. 6. Instit. de fideicomm. & tot. tit. ff. ad Senatusconsult. Trebellian. Ten ware de selve af-trekinghe van de Trebellianique portie by den Testateur wtdruckelijck was verboden. auctent. Sed quum. Cod. ad Senatusconsf. Trebellian. Ende midts dat in het selve vierde-part mede werden gereckent de vruchten midderwijlen by hem ghenoten/ l. 22. §. 2. ff. eod.

Vrag. Of soodanigh verbodt van detractie van de Trebellianique portie, ende Imputatie van de vruchten in't vierendeel, altijd ende in alle personen magh geschieden?

Antw. Neen: Maer magh soodanigh verbodt van detractie ende Imputatie van de vruchten geen plaets hebben in ende jegens kinderen van het eerste lidt / dat is/ Zonen ende Dochters/ l. 6.

Cod. ad Senatusconsult Trebellian.

Wrag. Wat is lijfstrochte?

Antw. Daer by een Testateur pemandt sijn leben langh ofte booz sekeren tijdt vergint ende bespreecht het vrecht-gebruyck ende genot van sekerre goederen daer van hy den eygendom aen een ander maecht.

Wrag. Wat moet een Fideicommissaris ende Lijf-
tochtenaer doen voor het aenvaerden van de verbonden ende wegh-gemaecte goederen?

Antw. Pertinenten Staet ende Inventaris maken van alle de goederen onder haer te berusten/ ende daer beneffens stellen suffisante cautie / den Fideicommissaris booz de restitutie van de selve/ ende den Lijftochtenaer van de goederen soo te gebruycken / dat de lijfstrochte ge-eyndighjt zijnde / de goederen den eygenaer ongeschent sullen overgelevert werden / l. r. §. 6. cum seq. ff. Ut legator. seu fideicommiss. nomine.

Wrag. Magh den Testateur het maken van Inventaris, ende stellen van cautie, verbieden ende remitteren?

Antw. Neen; ende als hy het al schoon dede/ soude het van geender waerden zijn/ soo verre daer pemandt hy geintresseert was / arg. l. 7. ff. de ann. legat. & l. 10. Cod. de confirmand. tut. Prostat. decil. suprem. Cur. 33. & 92. Consult. ende Advys. het 1. Deel, conf. 30.

Wrag. Wat remedie kan men gebruycken indien yemandt geintresseert zijnde jegens een fideicommissaire Erfgenaem of Lijftochtenaer, niet tegenstaende remisie ende verbodt, Staet ende Inventaris begeert, ende den fideicommissaire Erfgenaem of Lijftochtenaer grootelijcks daer aen gelegen is, dat de gelegentheydt

heydt ende Staet van den Boedel niet en werde gheopenbaert.

Antw. Dat den selven presentere perfecten Staet ende Inventaris / geslooten / toe-gezegelt / ende den inuehouden met eede gestercht / onder een onpartijdige te leveren / om aldaer alsoo geslooten / ter gelegener tijdt te werden betwaert / sonder verdere communicatie / ende is alsoo verschepde ma-
len verstaen.

C A P. V.

Van de Successie *ab intestato*, dat is, Versterf-
recht.

Vraag: Hoedanigh wert het Hollandtsche Versterf-recht gereguleert.

Antw. Op tweederley wijze / ende wert onderschepden in het Gemeene Landt-Recht, waer van by de Politicque Ordonnantie van den Jare 1580. ende het Recht van de particuliere Steden / ten wiens versoethe is ge-emanereet het Placcaet op de Successie *ab intestato* vanden 18. December 1599.

Drag. Welcke zijn de Steden dewelcke haer reguleren naer het placcaet.

Antw. Haerlem / Leyden / Amsterdam / Alckmaer / Hoorn / Enckhuysen / Edam / Woerden / Haarlem / Monickendam / Muiden / ende Purmeren; mitsgaders het Dichts-graefschap van Rhijnlandt / het Landt van Woerden be-Oosten / ende be-Doorden Rhijnlandt / ende 't Lant van Woerden upt-besondert Waddingsveen / Kewijck / Boskoop / Sluypwijck / Blommendael ende Middelburgh.

Wrag. Welcke zijn de andere Steden ende plaetsen die haer naer politijcke Ordonnantie reguleren, ende sulcks het gemeene Landts-Recht?

Antw. Alle andere Steden ende plaetsen in Hollandt ende West-Byeslandt.

Wrag. Wat is de ordre van het Versterf-recht, ende Successie ab intestato/ volghens Gemeen-Landts-Recht, ende volgens de politijcke ordonnantie.

Antw. 1. De eerste ende naeste tot de erffenisse ab intestato, zijn pders kinderen / kints-kinderen/ en verdere nebergaende afkomelingen by representatie/ politic. Ordonnantie art. 20.

I I. Deselbe ontbreckende / komen Vader ende Moeder/ beyde noch in't leven zijnde / art. 21. in de goederen van hare kinderen / maer een van beyde ontbreckende / gaet het goet in 't geheel aen de bestorven zijde/ art. 27. met dese ordje:

I I I. Erst aen de Broeders ende Susters/ art. 22. soo wel heele als halve/ pder eken deel/ ende op der selver kinderen ende kintds-kinderen by representatie/ dat is/ aen Staechen; Verklaringe op de politijcke Ordonn. van den 13. Mey 1594. verl. ende dat de selve: des dat de selve den overleden van de bestorvens zijde bestaen.

Vader ende Moeder beyde ontbreckende/ wert de erffenisse gelepdt aen twee gelijcke deelen/ende gaet d'ene helft aen 's Vaders zijde/ ende d'ander helft aen 's Moeders zijde / mede eerst aen de Broeders ende Susters/ heele ende halve hare kinderen ende kintds-kinderen by representatie als vozen; Soo nochtans dat de halve Susters ende Broeders hare kinderen ende kintds-kinderen jegens de volle Broeders ende Susters hare kinderen ende kintskinderen maer met een halve hant en deelen.

Dolle Broeders ontbrekende / wert de erfvenisse
tusschen de halve Susters ende Broeders van
's Vaders zijde ende de halve Susters ende Broe-
ders van 's Moeders zijde / half ende half gedeelt/
politijc. Ordonn. art. 22.

Ende waren daer maer halve Broeders ende
Susters aen d'een zijde, seude de selve met de naeste
Bloedverwanten van d'ander zijde gelyck moe-
ten deelen.

I V. Redergaende af-komelinghen Vader ende
Moeder / Broeders ende Susters heele ende halve
der selver kinderen ende kindts-kinderen ontbreec-
kende / dolgghen de naeste afkomelingen van Broe-
ders ende Susters kindts-kinderen zijnde buyten
het vierde lidt / hoost vooz hoost / politic. Ordonn.
art. 24. 28.

V. De nakomelingen van Broeders ende Su-
sters kindts-kinderen mede ontbreckende / komen
des overledens goederen op de Groot-vader ende
Groot-moeder van beyde zijden / ende beyde noch
in't leven zijnde / art. 25. 26. maer een derselver ont-
breckende / komt desselfs portie op die gene die den
overleden van sijn vooz-overleden Groot-vader
ofte Groot-moeders zijde naest bestaet / dat is/
eerst op de Oomen ende Moepen van den overle-
den / ende hare kinderen by representatie / art. 24.
28. ende soo voozts / des dat die gene die maer van
den halve bedde bestaen / maer met een halve hant
komen deelen / art. 23.

VI. Dese mede ontbrekende / succederen alle ver-
dere Collaterale Wynden den overleden naest in
grade / bestaende met uytstuytunge van andere / en-
de ehen na zijnde / hoost vooz hoost / politic. Ordon.
art. 28.

Vrag. Hoe wert de Successie *ab intestato* ende het Verkert-recht inde Steden die haer aen't placcaet van den jare 1599. houden gereguleert.

Antw. 1. De eerste ende naeste tot de erffenisse zijn mede de kinderen/ kindts-kinderen/ ende verdere afkomelingen van de selve by representatie/ plac. art. 4.

II. By gebreke van neder-gaende komt mede de erffenisse op Vader ende Moeder beyde noch in lebende lijve zijnde/art. 2. Maer het bedde gescheurt zijnde/ ende een van beyde Vader of Moeder ontzekerende/ soo deelt de langst-levende Vader ofte Moeder de erffenisse met des overledens Broeders ende Susters heele ende halve/ ende der selver kinderen ende kindts-kinderen by representatie/ met twee gelijke deelen de langst-levende Vader ofte Moeder d'eene helft/ ende de Broeders ende Susters t'samen/ de ander helft; Placc. art. 3. midts dat de halve Broeders ende Susters den overleden van de bestorven zijde bestaen/ daer inne onderschept gemaccht wert in het derde Artijckel. Waer van de Interpretatie in 't langhe te sien is in 't Kroons-Holl. Recht/ het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 4. num. 5.

III. De langst-levende Vader of Moeder mede gebreke/ komen Broeders ende Susters heele ende halve/ hare kinderen ende kindts-kinderen by representatie: met het selve onderscheydt/ dat die gene die maer van een halve zijde komen/ maer met een halve handt en deelen/ Placc. Art. 4.

Volle Broeders ende Susters onthekende/ wert de erffenisse tusschen de halve Susters ende Broeders van 's Vaders ende van 's Moeders zijde ha-

re kinderen ende kindts-kinderen als vozen ghe-
lijckelijck gedeelt. Placc. art. 5.

Maer waerender maer alleen halve Broeders
ende Susters hare kinderen ende kindts-kinde-
ren van eene zijde / souden de selve als vozen / met
twee gelijcke deelen komen beneffens Grootvader
of Grootmoeder / of hooger opgaende / den overle-
den van die zijde naest bestaet ; sulchis dat de halve
Susters ende Broeders hare kinderen ende kindts-
kinderen van d'eene zijde de eene helft / ende de nae-
ste opgaende van de andere zijde de weder-helft
moeten erben / Placc. art. 6.

IV. Kinderen kindts-kinderen / Vader ende
Moeder / Broeders ende Susters / heele ende hal-
be / hare kinderen ende kindts-kinderen ontzeken-
de / komen de goederen in 't geheel op de naeste op-
gaende ascendenten hoort vooz hoort / Placc. art. 7.

V. De opgaende mede ontzeken-
de / komen de naeste af-komelingen van Broeders of Susters
kindts-kinderen / hoort vooz hoort / met uytfluytin-
ge van alle anderen / ende sonder onderschept van
heelen of van halven bedde / Placc. art. 8.

VI. Naer de afkomelingen van Broeders ende
Susters kindts-kinderen / komen des overledens
Gomen ende Moepen / mitsgaders hare kinderen
by representatie / Placc. art. 9.

VII. De Gomen ende Moepen ontzeken-
de / komen hurre kinderen hoort vooz hoort / beneffens
out-Gomen ende out-Moepen soo daer eenige zijn /
Placc. art. 10. mede sonder onderschept /

VIII. Doozts / volgen de naeste in bloede.

Wag. Wat is Representatie ?

Antw. Wanneer de kinderen in haer Ouders
ofte vooz-Ouders plaetse komen te erben / gelijck
en-

ende beneffens hare Oomen ofte andere vzienden die den overleden naest in grade bestaen.

Wrag. Wanneer ende hoe verre heeft Representatie plaets?

Antw. In de neder-gaende linie ende onder kinderen ende kindts-kinderen altijd ende sonder eynde; maer in de zijd-Wagen / ende Collaterale linie niet verder als tot den vierden graet inclusy / dat is / tot Susters ende Broeders kindts-kinderen / ende Oomen / en Moeyen kinderen de selve binnen gereckent / ende niet anders dan soo wanneer den gemeenen Stam in 't leven is; daer beneffens de selve moeten erben / maer niet soo wanneer alle die tot de erfensse komen / den overleden eben na in grade bestaen.

Wrag. Hoedanigh werden de Leden ende Graden van Maeghschap getelt?

Antw. Eerst van sich selven af / ophlimmende tot den gemeenen Stam / diese alle voort-gebracht heeft / ende van daer wederom nederdalende tot de gene die overleden is / ofte van miens Maeghschap wert gebraght door desen Regel: Soo veel personen soo veel graden, uytgesondert een: dat is / de gemeene Stam de welke niet mede en telt / als by voorbeeld: Om te weten hoe na dat my mijn Broeders kindts-kindt bestaet / sal ick soo tellen: Ick / mijn Vader / (die ons alle voort-gebracht heeft) mijn Broeder / mijn Broeders kindt / mijn Broeders kindts-kindt / zijn vijf personen / afgetrocken den gemeenen Stam / blijft vier personen: ergo / verschillen wy van den anderen vier graden: Ende in het Exempel van mijn Ooms-kinderen aldus: Ick / mijn Vader / mijn Groot-vader (die ons alle voort-gebracht heeft) mijn Oom / mijn Neef / zijn
vijf

bijf personen / afgetrocken mijn Groot-vader als den gemeenen Stam / blijven vier personen / ergo verschillen wy van den anderen vier graden : ende soo boozts in alle booz-ballen.

HET DERDE DEEL.

Handelende van het instellen van alderhande Contracten ende Handelingen.

C A P. I.

Van Instrumenten in't Generael.

Vraag: Wat is een Instrument ?

Antw. Is is een geschrifte dienende tot het bewijs van het gunt by jemand ofte tusschen eenige personen gedaen ende gehandelt is.

Vrag. Hoe veelderhande Instrumenten zijnder ?

Antw. Principelijcken van tweederhande soozte / te weten / Acten / ende Contracten / onder den lebenden / ende Hyperste-wille.

Vrag. Wat staet in het passeren van de Instrumenten voornamentlijk te letten ende waer te nemen voor een Notaris ?

Antw. I. Moet hy wel op de eygenschap ende de natuuz van de handelinghe letten / wat de selve uyt sich selven mede bzenght / ende wat daer inne nootsakelijck moet waer genomen worden.

II. Moet hy letten op de personen der Contracten / of sy ten aensien van hare jaren / verstant / of andersints machtigh zijn daer selven te herbin-

binden / of sonder assistentie van yemandt anders /
handelinghe te doen.

III. Op de saech die in de handelinghe komt / of
de selde oock krachtelijck kan verbonden ofte ver-
handelt worden.

IV. Indien de Ordonnantien / Keuren / ofte
Costumien van het Land of plaets mede brengen
eenige clausulen daer inne te stellen / dat hy die wel
waer neemt / op dat doo; het versuyen van dien /
geen nulliteyt en werde begaen.

V. Dat hy of ten minsten de Getuygen / de per-
soonen die pers; vooz hem laten passeren / wel ken-
nen de selve te zijn / die sy haer selven noemen / ende
daer sy haer vooz uyt-geven / Placc. van den 4. Octo-
ber. 1540. art. 13.

VI. Eyndelijck / dat hy in't passeren van de In-
strumenten wel let op de nootsaeckelijcke Requi-
siten ende solemniteyten die elcke handelinghe mede
brengen.

Drag. Wat solemniteyten ende Requisites wer-
den in het passeren van Instrumenten vereyscht ?

Antw. Dat beneffens den Notaris / daer ober-
staen ende kennisse draghen twee geloofwoerdige
Getuygen / dat het Instrument inhoudt ; Jaer /
Maend / Dag / waeneer ende waer / op wat plaet-
se het gepasseert wert / de uytzuchinge ende nomi-
natie van die personen die het Instrument passe-
ren / ende waer sy woonachtigh zijn / van den No-
taris ende Getuygen / vooz wien het verleden wert ;
dat de verlyders beneffens den Notaris ende Ge-
tuygen / de minute van het Instrument ondertey-
kenen ; ende andere / waer van elck in't bysonder.

C A P. II.

Van Contracten ende Acten onder den levende
in 't Generael.

Vragē: Wat onderscheyt isser tusschen Acten ende Contracten?

Antw. Dat Contracten tusschen twee of meer / ende Acten by een persoon alleen / verleden werden.

Wrag. Wat is een Contract onder den levenden?

Antw. Is een Instrument vooz Notaris ende twee Getuygen gepasseert / tot bewijs van een overkomste daer twee ofte meer een tusschen bepocstaende saech dooz onderlinge toe-segginge soodanigh bekrachtigen / dat den een op den ander daer uptrecht luyght om te doen volbrengen 't gene bezongen is.

Wrag. Wie mogen Contracten onder den levenden maecken ende daer van Instrumenten verlijden?

Antw. Alle die gene die haer selven verbinden kunnen ende haer eygen meester zijn / ofte onder de Vooghdye van een ander niet en staen.

Wrag. Wie zijn die gene die haer selven niet verbinden en kunnen, die haer eygen meester niet en zijn, ofte onder de Vooghdye van andere staen?

Antw. Getrouwde Vrouwen staen onder de Vooghdye van hare Mans / minder-jarige kinderen / volle / malle / ende quistgoederen / onder de Vooghdye van hare Oubers / Vooghden / ende Curateurs.

Wrag. Mogen getroude Vrouwen nimmermeer Contracten ende Instrumenten maecken?

Antw.

Antw. Ja / soo wanneer sy by hare Mannen daer toe zijn geauthoriseert. Item / soo wanneer sy openbare koopmanschap doen / in saken haren koop-handel betreffende: Zot. Inleyd. lib. 1. cap. 5. num. 35. Costumen van Antwerpen/cap. 41. art. 13. 34. 42. Sande lib. 2. tit. 4. defin. 4. Kroonis-Holl. Recht/ lib. 1. het 2. Deel, cap. 1. num. 2.

Wrag. Mogen getroude Vrouwen by authorisatie van hare Mans, ofte in saecken harer Koophandel betreffende, alle Contracten aengaen, ende daer van instrumenten passeren.

Antw. Ja sy wylt gesondert dat sy haer booz andere niet kunnen verbinden by maniere van Boztochte/waer tegens sy haer selven behelpen met het beneficium Senatusconsult. Vellejan. ende authenticæ: si qua Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan.

Wrag. Wat kracht heeft de beneficium Senatusconsult. Vellejan.

Antw. Dat de Vrouwen haer booz andere verbonden hebbe ende Bozgh gebleven zijnde, haer niet het selve beneficium behelpende / niet gehouden en zijn te betalen.

Wrag. Wat brenght het beneficium Authenticæ: si qua mulier. cod. ad Senatusconsult. Vellejan. mede.

Antw. Dat gelijckelijcke Vrouwen haer booz haer Mans verbindende ofte Bozgh blijvende/ ongehouden zijn haer verbandt ofte beloften naer te komen.

Wrag. Mogen dan de Vrouwen haer in geenderhande manieren verbinden?

Antw. Ja sy / soo wanneer sy de selve beneficium wylt duckelijck hebben gerenuciereert ende afstaende ghedaen / naer dat sy van de kracht ende effect

effecten van dien/ wel onderrecht waren / ende het selve in de Instrumenten uptgedrucht wort.

Wrag. Wat beneficien zijnder buyten dien daer mede haer de ghene die haer voor andere Verbinden mogen behelpen?

Antw. De beneficien Ordinis Divisionis & Excussionis.

Wrag. Wat kracht heeft het beneficium Ordinis?

Antw. Dat men den Wozgh niet aanspreken magh nochte in Rechten betrecken / hoor ende al eer men den principalen schuldenaer in Rechten overkwomen heeft.

Wrag. Wat is het beneficium Divisionis?

Antw. Dat de schulden daer ober twee ofte meer personen sich als principalen of Wozgen hebben verbonden/ met gelijke portien mogen werden verdeelt; ende elckis / mits hoeft hoor hoeft dragende sijn aenpart/ magh volstaen.

Wrag. Wat is het beneficium Excussionis?

Antw. Dat den principalen schuldenaer eerst ten vollen ge-executeert/ ende alle sijne goederen ten wtersten by executie verhocht moeten zijn / eer de Wozgen mogen aengesproken of ge-executeert werden.

Wrag. Mogen alle Contracten ende Acten onder den levende, voor Notaris ende getuygen gepasseert werden?

Antw. Ja / by soo verre daer inne gehandelt wort van eerlijcke ende geozlofde saken / ende die niet uptdruckelijck verboden zijn.

Wrag. Welcke Acten ende Instrumenten zijn de Notarissen verboden te passeren?

Antw. Alle Transpozten ende Opdrachten van Hupsen ende Landen / Kente-brieven / Erf-brieven/

ben / ende andere Hypothequatiën ende verhandelt van onroerende goederen ; Placcaet van den Keyser Anno 1529. Ordonnantie van de Staten van den veertighsten penningh.

Vrag. Hoe veelderhande Acten ofte Contracten onder den levende zijnder ?

Antw. Veelverhande / ende by naer soo veelverhande als de materpen ende stoffen daer inne te verhandelen / de welke nochtans tot sekerer soorte zijn gebracht / ende zijn wel de principaelste Koophandel , Transporten ende Celsien , Hypothequatiën, ende Veronderpandingen, Contract van Huyr, Obligatiën, Borghtochten, Procuratiën, Attestatiën, Contracten van Gemeenschap , Huwelijckxse Voorwaarden, Transactiën ende Compromissen, Contracten van Bevrachtinge ofte Certe parthye, Assurantien, Bodemerye, Byl-brieven, Wissel-brieven, Insinuatien, ende Protesten.

Vrag. Wat isser voorts in het passeren ende instellen van de Contracten, ende Acten, bysonderlijk aen te merken ?

Antw. De qualiteyt van de persoonen die de handelingen doen / of se sulchis wyt haer eygen Naem eygentlych / ende simpelich / ofte als Erfghenâem / ofte het Recht van een ander verkregen hebbende / dan of se sulchis doen / als gemachticht van yemandt anders / ofte yemandt in het selve Contract verhangen / ofte daer door sterck maken / of se vocht haer eygen selfs / ende tot sulche jaren zijn / dat se mogen byten consent van hare Ouders / Bruyden / ofte Dooghden handelingē aengaen / ende haer selven verbinden ; ende of se tot haer Jaren zijnde / vocht haer verstant machtigh zijn ; voorts soodanigh / dat se haer selven krachtigh kunnen ver-

verbinden; wat hoozts daer in waer te nemen staet/ is de handelinghe selfs/ de welcke hanght aen de oerhoornste van de Handelaers.

Vrag. Indien den Contrahent yets doet als last hebbende van een ander, wat staet daer in aen te merken?

Antw. Soo dient in den Contracte ghestelt de volmacht ofte Procuratie/ vooz wie ende wanneer die gepasseert is/ ende moet ooch op de Procuratie geler werden of die gepasseert is naer behooren/ ten minsten vooz Notaris ende twee Getuygen.

Vrag. Indien hem yemant sterck maeckt voor een ander; ende *de rato* caveert, wat staet daer in bysonderlijck aen te merken?

Antw. Soo dient in het Instrument gestelt ende uytgedrukt te werden/ dat hy soodanigen Contract ende onderhandelinghe belooft dooz sijn medegenooten te doen ratificeren, 't zy dan op peyne van nulliteyt van het Contract/ ofte anders op peyne van te repareren alle de schaden ende Interessen die by gebreke van dien daer uyt soude mogen rijzen?

Vrag. Hoedanigh moeten de Contracten ende Handelingen bekrachticht ende gesloten werden?

Antw. Onder verbandt van der Contrahenten, personen ende goederen, geen uytgesondert; ten bedwange ende executie van alle 's Heeren Rechten, ende Rechteren, ende specialijcken den Hove van Holland, met verhael van kosten, schaden, ende interesten, by wanvoldoeninge te hebbē, doen ofte lijden. Sonder dat daer toe genoegh is: onder verbandt als naer Rechten, aengesien naer scherphheit van Rechten/ daer niet anders als een personele Actie uyt soude kunnen werden ghemaecht / sonder dat de goederen daer dooz by preferentie soude kunnen ver-

staen werden verbonden te zijn. Siet Rooms-
Holl. Recht/ lib. 4. het 1. Deel, cap. 8. num. 7.

Wrag. Is'er gheen ander middel om de luyden by
Contract tot naerkominge van hare handelingē beter
te doen verskeren?

Antw. Ja/ namentlijck by Willighe condem-
natie van den Hove van Hollandt / ofte van den
Hoogen Rade / het welck wel meest in Obligatien
ende Transactien / ende ober wtspraakē van Arbi-
ters gebuyckelijck is.

Wrag. Wat is willige condemnatie, ende hoe moet
de selve geschieden?

Antw. Is een bywillige obergifte van sich in
den innehouden van den Contracte te laten con-
demneren / ende wtspraakē van de selve condem-
natie te laten executeren / ende is daer toe noodigh
datter twee Procureurs van den Hove ofte Be-
rechte daer de condemnatie sal vallen / werden ge-
constitueert ende machtigh gemaccht / de eene om
wtspraakē van hare Constituanten de selve con-
demnatie te versoeken; ende de andere om toe te
staen/ ende te consenteren aldus:

Te vreden zijnde sich in den innehouden van desen
vrywillighlijck, het zy voor den Gerechte van N.
voor den Hove van Hollandt; ofte voor den Hoogen
Rade te laten condemnieren, daer toe onwederroep-
lijcken constituerende ende machtigh makende by de-
sen A. ende B. Procureurs voor den voorsz. Hove; of
soodanige andere, als parthyen contrahenten of elk van
hun daer toe sullen willen gebruycken, de voornoemde
A. om de selve condemnatie te versoeken, ende de
voornoemde B. om te consenteren. Beloovende voor
goet ende van waerden te houden 't gunt by de selve
daer inne sal werden gedaen ende verricht, &c.

Wrag.

Vrag. Of men oock geen Recht van parate executie magh bedingen?

Antw. Neen/ aengesien het selve maer allcken is een Recht van het ghemeene Landt / ende voer die gene die derselver Recht ghebruycken / het welke niemant sich selben niet private stipulacien mach aenmatighen / daer van een Resolutie te sien is in den Appendix van de Consultacien ende Advijfen het 3. Deel, pag. 16.

C A P. III.

Van Koop-handel ende Koop-voorwaerden van onroerende goederen.

Vrage: Wat wert tot de instelling van een Instrument van koop van onroerende goederen vercycht?

Antw. I. De perfecte qualiteyt van de verkoopers / ende waren het goederen van onmondighe kinderen / soude men daer toe moeten ghebruycken authorisatie van den Hove van Hollandt / of van den Gerechte daer onder de selve refereren / ten ware de Hoogheden van de selve kinderen tot verkooping van der kinderen onroerende goederen / by Testamente waren geauthoriseert / ende de Wees-kamers ende Gerichten wtgesloten.

II. Een perfecte beschrijvinghe te stellen van de selve / het zo hupsen ofte landen / waer de selve ghelegen zijn / hoedanigh de selve belendt zijn / ende hoe verre die strecken / de perfecte groote ende maet van landen / by wie ende wanneer gemeten / ten ware den verkooper geen koopinghe subject woude
D 3 zijn/

zijn / ende hy echter de perfecte maet niet secker en was in welcken geballe men stellen moet groot ontrent B. B. doch hy den hoop ende sonder maet / ende mette moet te stooten / sonder in renige onder of ober-mate gehouden te zijn.

Wrag. Of soodanige supulatie by den hoop sonder maet, genoegh is.

Antw. Indien daer neffens enighe maet was uytgedrucht / ende het selve boben de vijftigh Roeden verschilden / soude volghens Costummen van Rhijnlant ende andere / dies niet tegenstaende vergoedinghe moeten worden gedaen / ende soude den koper het selve aen sijne uyt-te-looben hoop-penningen mogen loyten.

Wrag. Door wat remedie kan den verkooper van het perijckel van ondermaet in't geheel werdē onclast?

Antw. Dat hy geen maet en noemt / ende alleen dese clause gebruyckt, by den koop sonder maet ende met de voet te stooten, al ende sulcks soo groot ende kleyn als het in sijn naervolgende, ofte voorgaende Belenden geleghen is. Siet hier van breeder Rooms-Hollants-Recht/het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 13. num. 14.

Wrag. Wat stater verder tot de instellinge van Koop-voorwaarden aen te mercken?

Antw. Van wat natuure dat de goederen / 't zij Landen / Huysen / ofte Erben zijn / of het zijn Leen-goederen / Erf-pachten / Chynsen / Cynsen / of andere Allodiale of vrye eygen goederen / het welke alle in de Voorwaarden perfectelijck moet worden uytgedrucht / als mede of ende wat Serbituyten ende herbanden van Cimmeringe / Water-gange / droop / deur-gange ofte ober-gange ; ende belangen-de Landen / wat uyt-wegen / ober-dyften / ende ober-

ober-paden / de selve tot hoopdeel ofte nadeel hebben / ten waer om de beelshet van de conditien / relatie wierde ghemacht tot de Brieven ende Contracten / daer inne de selve begrepen zijn met presentatie van de selve / ten belieben van de gegainghden op te lesen.

Indien het Leen-goederen / Erf-pachten / ofte andere geaffecteerde goederen zijn / te stellen wat Heergetwaden daer toe staen / waer mede / ende van wie de selve gehouden ende geaffecteert zijn.

Ende indien het bye Allodiale goederen zijn / aldus : Met de belastinge van, &c. voorts vry als buyrlanden, behoudens den Heer sijn Recht ; wijders op foodanige Conditien, Servituyten, Vrydommen, ende Waeringen, als begrepen staen in de oude Waerbrieven, de jongste van dato den, &c. 't recht van welcke den verkooper aen den kooper sal over-geven, met beloften van het verkochte te vryen ende te waeren zedert des verkoopers eygendom, sonder in eenige andere of verdere waeringe gehouden te zijn / &c.

Vrag. Wat beteyckent de clausule, behoudens den Heer sijn Recht ?

Antw. Dat den kooper ghehouden blijft in de schattinge van de Verpondinge / Wergen-gelden / ende andere onmeslagen / by de Staten ten profijte van het gemeene Landt daer op gestelt. Item / in de Banmercken op het verkochte leggende / ende diergelijche.

Vrag. Wat kracht heeft de stipulatie : sonder in eenige andere of verder waeringe gehouden te zijn ?

Antw. Dat den verkooper om geen Waerbozge magh werden aengesproken / daer inne hy naer keuren ende Costuymen van sommighe plaetsen soude gehouden zijn.

Wrag. Wat zijn de verdere Requisites ?

Antw. Wanneer den kooper het verkochte goet t'sijnen bate/ schade/ ende perijchel sal aenbaerden. Item/ wanneer ende op wat termijnen de betalinge van de upt-te-loben koop-penningen sal worden gedaen/ met of sonder Interest.

Cyntelijck werdt ordinairie by generale Voorwaarden gestipuleert ; Dat den kooper sal moeten stellen twee suffisante Boozen/ die haer selven sulden verbinden elcks een booz al ende in solidum, onder rennuciatie van de Beneficien Ordinie Divisionis & Exculsionis.

Wat den kooper boven sijne upt-te-loben koop-penningen/ het 3p aen Kantsoen-gelt/ beertighsten penningh/ Poudt-gelt/ ofte andere onkosten / ghereedt sal moeten betalen sonder kozinghe aen sijne upt-te-loben koop-penningen.

Wrag. Hoedanigh wert het onroerende verkochte goet aen den kooper geleverd ?

Antw. By brieven van opzachte booz de Magistraet daer 't goet leydt.

Wrag. Hoedanigh werden de selve in-gesteld, ende wat staet daer inne aen te mercken ?

Antw. De selve werden in alles in-gesteld naer leydt van de voorwaarden/en bedongen conditien/ Op dusdanige ordze :

I. De qualiteyt van de verkoopers.

II. Perfecte expresse ende assignatie van het verkochte goet.

III. Of ende met wat belastinge of serbituyten beswaert.

IV. Beloften van Waeringe.

V. Quitantie van daer boozen. Nidtsghaders/ booz de opzachte holdaen te zijn/ &c. met/ &c.

C A P. I V.

Van Transporten ende Cessien.

Vraag: Wat is een Transport ofte Cessie?

Antw. Een opdrachte ende obergifte van seker goet / roerent of onroerent / Actie ofte inschult / &c. van den een aen den ander te doen / het zy om gelt of om andere saken / met dat onderschepdt / dat de Transporten van onroerende goederen hoor de Magistraet ende het Gerechte moeten worden gepasseert ; ende van roerende goederen / hoor Notaris ende twee Getuyghen kunnen gheschieden.

Vraag. Wat wert tot de instellinge ende bekrachtingh van een Transport ofte Cessie vereyscht?

Antw. I. Perfecte beschrijvinge ende specificatie van het getransporteerde goet.

II. Dat den Transportant het selve belooft te vryen ende te waren als recht is : ende indien het een Actie ofte inschult is : hoven dien den aennemer te indemneren, kosteloos ende schadeloos te houden van soodanige breucken ofte faillissementen als by insolventheydt van eenighe der selver debiteuren daer op soude moghen vallen : ten waer het anders was bedonghen / ende het selve bleef ten perijckel van den aennemer / dat men noemt met de voet te stooten.

III. Dat het selve Transport innehoude Quittantie ende verklaringe / dat / ende waer mede den Transportant / ter sake van dien / bekendt voldaen ende betaelt te zijn.

Vrag. Wat kracht heeft de clause, van te vryen en waeren als recht is.

Antw. Dat den Transportant den aennemer moet goet doen ende pzeesteren / dat het getransporteerde goet hem by eegen toe quam / dat de getransporteerde Actie deugdelijck is / ende so voorts; sonder dat daer inne begrepen is / dat den Debiteur / indien van inschult gehandelt wert / sufficient is: Per. l. 4. ff. de hered vel act. vend. & l. 74. ff. de evilt. Daeromme in sulcken cas noodig is de voorsz. verhaelde clause / van den aennemer te indenneren liosfeloos ende schadeloos te houden van soodanige bezucken of faillissementen / &c. Siet hier van Consult. en Advijfen / het 1. Deel, conf. 244.

Vrag. Vermagh den aennemer van eenige goeden den Transportant de selve noch laten gebruycken ende besitten ?

Antw. Ja ; en wert het selve genoot Precario, ofte ter Bede.

C A P. V.

Van Hypothecation en Bezelgheden.

Vfrage. Wat is Hypothecatie of Bezelgheyt ?

Antw. Is een verscherthepdt ende bestinnghe op onroerend goet om daer aen voorsz alle andere geen beter recht hebbende / te verhalen soodanige hoofst-somme ofte renten als daer op wert gestelt.

Wz. Waerom wert het een Bezelgheyt genoemt?

Antw. Om dat het selve voorsz de Wet ende Magistraet van de plaats daer het goet leydt / gepassert ende met het Zegel bevesticht moet werden /
ende

ende heeft wel meest plaets in constitutionen van Rente- brieven/ of Schult- brieven.

Wrag. Wat is een Rente- brief ofte constitutie van Rente?

Antw. Daer by permant aen een ander verhoopt seckere Jaerlijche Rente/aen den selven ofte sijns Recht verrijghende jaerlijchs op den verschijn- dagh te betalen/ onder verbandt van seckere onro- rend goetd.

Wrag. Wat is de eygenschap ende natuyr van soodanige geconstitueerde Rente?

Antw. Dat by den Rent- heffer de hooft- som- me ende Capitael van dien niet en magh werden op- gesepdt / maer het alleen in de vye heure staet van den Debitur / om 't selve naer behoerlijche waerfchouwinghe af te lossen / ofte niet als hanghende aen de vye wille van de Rent- geber / ten waer uptzuckelijch anders was bedonghen / het welch selden geschiedt / ende naer scherphedt van Rechten niet en soude bestaen / als t'eenemael strij- dich zijnde tegens de eygenschap van sodanige con- stitutie / aengesien het als een verhoopinge genomē wert / daer by den Constituant sodanigh Capitael hoopt voor een jaerlijche Rente / ende het selve / dat een gekocht is / niet wederom gegeven behoeft te werden ; Siet Grot. Inleyd. l. 3. het 14. Deel, num. 34. Coll. van Antw. cap. 57. art. 26. Conf. ende Advysen het 1. Deel, conf. 206. Dat mede niet en mag werden bedonghen dat het Capitael nimmermeer soude mogen werden afgelost / ende sulcx een eeuwige en onlosbare Rente / als alleen by Chijns- recht / dat is / soo wanneer permant een huys ofte lant ver- hoopt / ende daer op een jaerlijchen Chijns ofte on- losbare rente behoud / anders out- eppen: Grot. In- leyd.

leyd. lib. 2. het 14. Deel, num. 30. Costum. van Antwerpen. cap. 57. art. 9. 10. 15. 16. 23. Consult. ende Advijzen het 1. Deel, conf. 298.

Wrag. Wat staet daer in soo veel aengaet de instellingende ende passeringe van dien aen te mercken?

Antw. I. De schult-bekentnisse daer by den Constituant bekent verhocht te hebben soodanighe Jaerlijchsche Rente.

I I. Belofte van voldoeninge van de selve Jaerlijchsche Rente aen handen van/ &c. op den precijzen verschijn-daghy/ wterlijchen binnen drie maenden/ of oock wel ses Weecken naer den selven/ of by faute van dien de selve Rente te verswaren jegens den penningh seshien/ in plaetse van de penningh twintigh/ of diergelijche meerder of minder.

Wrag. Of soodanige stipulatie directie magh geschieden?

Antw. Deen/alsoo penale Stipulatie in Rechten verboden ende in ongebruyck zijn/ waer van een Decisie ende Resolutie is te sien in den Appendix van de Consultat. ende Advijzen, het 3. Deel, pag. 16. Maer is daer toe noodig datmen de swaerste Rente in de Stipulatie brenght onder sulcke conditien nochtans dat indien den Debitour van de selve/ binnen drie maenden ofte ses weecken naer den verschijn-daghy/ de selve Renten ondermaent betaelt/ in sulcken geballe sal mogen volstaen met soo veel minder/ ende sulckis jegens den penningh twintigh in plaetse van den penningh seshien/ of diergelijche.

III. Wrag. Wat staet voorts in de selve aen te mercken?

Antw. Belofte van de Rente Jaerlijck te con-

timeren tot dat de selve sal werden af-geloft.

IV. Begrootinge waer mede de selve af-lossinge moet geschieden.

V. Quitantie ende bekentnisse van gelijcke somme ontfaughen te hebben / als zijnde de *Causa debiti*.

VI. Stipulatie van goet ganghbaer / gevaluert / ende vry geldt, sonder eenigerhande kortinghe ofte af-treck, het zy van Bede, Subventie, Schartinghe van Verpondingen, 100. 80. 20. 10. meerder of minder penningen, ofte ander ommeslaghen hoe die genaemt zijn ofte genaemt souden mogen werden, ende by wie die alreede ingestelt zijn, ofte als noch ingestelt ofte omme-geslaghen souden mogen werden, alwaer 't sulcks dat by Placcaten geordonneert wiert, dat men op soodanige of gelijcke Renten kortinghe ende af-slagh soude moeten doen ende moeten lijdē, onder renunciatie van alle de selve boozdelen / &c.

Anderstints indien gheen byz gelt bedonghen en mag / soo soude den Rent-geber ter oorzake van de Jaerlijche omme-slagen ende Verpondingen van alle Jaerlijche Renten / kortinghe mogen doen / te weten / van Los-renten den sestienden penningh / ende van Lijf-renten den twee-en-dertigsten penningh / Placcat van de Staten van Hollandt van den 15. Maert 1596. Doch / of ende wanneer van soodanigh boozdeel magh werden gerenucieert / ofte niet; Siet in de Consult. ende Advijzen het 1. Deel, conf. 219.

VII. Perfecte beschrijvinge van het onroerent goet / het welke tot naechominge van dien / specia-lijcken wort verbonden.

Opdelijck staet mede te letten / soo wanneer twee
ofte

ofte meer Capitalen te gelijck opgenomen ten behoeve van verschepde personen op eenen dagh verbonden ende bezegelt sullen worden/dat in den brief dient uptgedrucht/dat de selve sullen hebben gelijck Recht van Preferentie/sonder dat d'een vooz d'ander gaen sal/ ofte andersints / wie dat de eerste is/want anders de constitutie die eerst op-gelesen is ende ten registre gestelt wert / al was het in een/ ende het selve Instrument naer de gemeene opinie/ vooz de andere soude geprefereert werden.

Wrag. Wat is een schult of Custingh-Brief?

Antw. Tweederhande / andere spuytende upt koop van vaste goederen of kenten / andere tot betalinge of verschertheit van de voozgaende schult/ ende wert gepassereert op gelijcke manieren als een Kente-brief / met dit onderschepde nochtans / dat in een jaerlijcke Kente niet en magh werden bedongen dat de lossinghe van 't Capitael sal moeten geschieden op selere precijfen tijdt/ ofte ten belieben van den Kentheffer/ als hier vozen is geseyt/maer in Custingh of Schule-briefven ter contrarie/wanneer ende met hoedanighe termijnen de Capitale somme sal werden betaelt/ mei of sonder Interest.

C A P. VI.

Van Contract van Huyr, ofte Huyr-Cedullen.

Vraag: Wat is een Huyr-Cedulle?

Antw. Een geschijfte dieneude tot bewijs van het gene verhuylt ende gehuyt is.

Wrag. Waer op staet in 't maken van Huyr-Cedullen voornamenlijck te stellen?

Antw. I. Wat men verhuylt ende hoe langh?

II. Den

I I. Den prijs van de jaerlijclise huyr-pemintgen/ termijnen ende dagen van betalinge/ of de selve sullen zijn by Gelt/ ofte niet.

I I I. Wie de onderhoudinge ende reparatie van de Hupsinghe of Landen moet bekostigen / ende of daer booz eenige kortinge sal geschieden.

Wrag. Wat is daer van het gebruyck?

Antw. In verhuypde hupsen houdt den eygenaer ordinairie de reparatie ende verpondinge aen hem: maer in verhuypde Landen bedinght men by gelt van alles/ soo van Verpondingen/ Dijels/ Sluys/ ende Molen-gelden: als van het onderhouden van de Raaden / Dammen / Sloten / ende Ban-wercken op het Landt legghende / buyten de Schouwte te houden/ sonder eenige kortinge. Item/ de landen naer de gelegentheydt toe te maken / hoe ende op wat manier.

I V. Te bedingen dat de Hupsen by de Bzuychers behooylijcken sullen werden gebuyctat / glas ende Dack-dicht onderhouden / ende ten eynde de huyz sullen moeten werden op-ghelevert / ende de landen van alle seckbossen te supberen ende schoon op te leveren / ende booz alles te stellen goede sufficiente Bozgen.

Wrag. Vermagh den Huyrder sijn gehuyrde aen een ander over doen?

Antw. Ja/ ten waer hem 't selve updruchelijck was verboden / ende sijn daer van in sommige steden bysondere Keuren / dat het overdoen van ghehuypde Hupsen sonder consent ende wille van den eygenaer niet en magh geschieden. Siet Kroonshollants-Recht/ het 4. Boeck, het 1. Deel, cap. 14. num. 3.

CAP. VII.

Van Obligatien.

Vrage: Wat is een Obligatie?

Antw. Een geschrijfte tot betwijfs ende ver-
sekeringhe van het gunt den een den ander schul-
digh is.

Wrag. Wat staet tot de instellinge van dien voor-
namentlijk aen te mercken?

Antw. I. Schult-bekentenisse / met expresse
van de oorsake waer uyt de schult spruyt / ende in-
dien de schult spruyt uyt aengetelt gelt / daer by te
voegen de renunciatie van de exceptie non numeratę
pecunię, dat is / van ongetelden gelde.

II. Tot wiens behoeven / ende aen wie de resti-
tutie van dien moet werden gedaen / daer toe te ge-
bruycken de clause ; Belooft wederom op te leg-
gen ende te betalen aen handen van hem N N. of den
wettelijken houder deses , ende niet simpelich / den
thoonder deses.

Wrag. Waer toe dient de clause , of den wetti-
gen houder deses.

Antw. Daer mede wert hoor-gekomen dat de
Obligatien verlozen zijnde / ofte andersints in her-
keerde handen rakende / den epgenaer met het op-
lossen ende ontfangen van de Renten of hoofst-son-
me de welke anders aen den thoonder van de
Obligatie wert gedaen / gheen schade en soude lij-
den / aengesien den soodanigen soude geoblicieert
worden / waer / van wie / ende hoe dat by aen de sel-
ve Obligatie was ghekomen eer men aen de selve
eenigh gelt soude tellen / ende andersints soodanige
be-

betalinghe soude gheschieden ten perijckele van den geber / ende den Originelen opnaer daer mede niet en soude verhozt werden ; Siet Rooms-Holl. Recht / lib. 4. het 1. Deel, cap. 3. num. 2.

III. Wert in een Obligatie vercyscht te stellen wanneer de hoofdsomme moet werden opgebracht. Item / of ende wat Interest daer by moet werden betaelt / daer inne bysonderlijck en te merken : Eerstelijck / dat indien gheen pzeijssen tijdt van betalinghe ende restitutie met de clause ; ende soo voorts van jaer tot jaer, &c. en wert uytgedrucht / t'allen tijden sonder naer den jaerlijcksen verschijndaghe te wachten / het Capitael kan opgeseydt ende op-ge-cyscht werden. Ten tweeden / dat indien al sekeren tijt van af-lossinge van het Capitael wert gestelt by exempel : wederom op te leggen ende te betalen ober ses maenden : den tijdt van Interest mede moet uytgedrucht werden / ende daer toe niet genoegh en is te seggen / met den Interest van dien : aengesien daer by geen verder Interest soude konnen werden ge-cyscht / als van de selve ses Maenden / alwaert dat de hoofdsomme een jaer of meer onbetaelt bleef / maer daer toe ende altyt / noodigh ende het sekerste is / te gebruiken de clause / met den Interest van dien te rekenen van dato deses af tot de effectuele voldoeninge ende af-lossinge toe. Siet Rooms-Hollandts-Recht, lib. 4. het 1. Deel, cap. 5. num. 3.

Eynelijck staet noch te letten of tot meerder versekerthejdt enighe Bozghstochte ofte Willige condemnatie van noode is / waer van hier booz cap. 2. ende boozts de generale clause onder verbandt van persoon ende goederen, &c. sonder dat genoegh is onder verbandt als naer Rechten ; daer by

de goederen naer pzeijshede niet en kunnen verstaen werden verbonden te zijn / maer alleenlijck een personele Actie geeft/aengesien niemant dooz de Wet verbonden wert/ als personelijch/ teghens de intentie ende het effect van een Notariale Obligatie/daer by men soo veel Recht op roerende goederen verstaet te verkrijgē als speciael Hypothecq op onroerend goet/ Rooms-Holl. Recht lib.4. het 1. Deel, cap.8. num.7.

Wrag. Wat Interest magh men bedingen?

Antw. Gemeenen Interest is vijf ten hondert ende minder / doch onder koop-luyden wert oock acht ten hondert toe-gelaten.

CAP. VIII.

Van Borghtochte.

Vragē: Wat staet in een Instrument van Borghtochte bysonderlijck aen te mercken?

Antw. De qualiteyt van de personen die haer booz een ander tot meerder sekerheyt als Borghen verbinden/ oft sy machtigh zijn haer selven te verbinden; ende sonderlinge/ dat getroude Vrouwen staen onder de hooghde van haer Mans/ ende haer selven sonder expresse consent ende toestaen van hare Mans niet en kunnen verbinden / selfs niet als Borghen booz de schulden van hare Mans/ als onder expresse renunciatie Authenticae si qua Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan. Item / dat ghene ongetroude Vrouwen haer selven als Borghen booz een ander kunnen verbinden / als onder expresse renunciatie van het beneficium Senatusconsulti Vellejan.

Wrag.

Vrag. Wat kracht heeft het beneficium *Senatusconsulti Vellejani*?

Antw. Dat de Vrouwen voor een ander **Wozg** geworden zijnde/ niet en behoeven te betalen.

Vrag. Wat beduyt het beneficium *Authenticæ si qua Mulier. Cod. ad Senatusconsult. Vellejan.?*

Antw. Dat de Vrouwen voor haer **Maans/ Wozgh** blijvende/ haer selven niet en verbinden.

Vrag. Wat staet vorder tot het passeren van een **Borghtochte** aen te mercken?

Antw. Wanneer een alleen voor een ander **Wozg** woort/ moet de selve wtdruckelijck renuncieren van de beneficien *Ordinis & Excursionis*, ende wanneer twee of meer te ghelijck haer selven als **Wozge** verbinden/ moeten sy daer en boven renuncieren van het beneficium *Divisionis*, ende sulchs vant de beneficien *Ordinis Divisionis & Excursionis*.

Vrag. Wat is het beneficium *Ordinis*?

Antw. Dat den **Wozgh** niet en magh werden aengesproken voor dat den **principalen schuldenaer** is betwonnen.

Vrag. Wat is het beneficium *Divisionis*?

Antw. Dat de **Wozgen** die haer neffens andere als **Wozgen** hebben verbonden/ niet verdet gehouden zijn als voor haer gedeelte.

Vrag. Wat is het beneficium *Excursionis*?

Antw. Dat de **Wozghen** niet en mogen aengesproken worden/ voor dat den **principalen schuldenaer** ten uitersten is geexecuteert.

Vrag. Hoe moet soodanighe renunciatie gedaen werden?

Antw. Expreselijck ende niet verklaringe/ dat de **Wozgen** van de krachten van de selve beneficien/ wel ende ten genoeghen onderrecht zijn.

. III. Dat den principalen schuldenaer sijne bor-
gen belooft ter sake van hare gedane Borghtochte
te Andemneren kosteloos ende schadeloos te hou-
den.

Wrag. Wat staet een Borghe te doen die voor een
principalen schuldenaer betalen moet?

Antw. Dat hy actionem cessam van den Credi-
teur neemt / daer by den Crediteur aen hem ober-
geeft soodanigh Recht als hy hadde jeghens den
principael ende allen anderen / ende hem in den
selven Staet stelt daer hy in was / om de Actie met
gelijck Recht te verhalen / het zy jeghens den mede-
Borgh / ofte jeghens anderen / daer sonderlingh op
te letten staet / soo wanneer den Crediteur jeghens
den principael / Recht van preferentie / ofte para-
te executie heeft.

C A P. IX.

Van Procuratien.

V R a g e : Wat is een Procuratie?

Antw. Is een Instrument daer hy permant
hoor een ander pets te doen ende wjt te voeren wert
gelast ende gematight.

Wrag. Wat staet daer toe bysonderlijck aen te
mercken?

Antw. I. Dat men in de Procuratien wjtzuc-
kelijck stelle waer toe die gegeven werden / het zy
om te hoopen / verkoopen / beswaren of belasten /
huyzen / of verhuyszen / ende wat des meer is / om
dat de generale clause ende voorts om alles te doē,
sich niet berder wjt en strecke als tot de saecken de
welcke tot de soozte van doen in de Procuratie ge-
stelt /

stelt/ nootsakeelijck behoozen/ ende verder niet: het
 zy dat die strekt om eenige saken te administreren/
 ende upt te voeren/ vulgo, ad negotia, ofte om eeni-
 ghe Proccessen vooz een ander upt te voeren ende in
 Rechten te spreken/ so in't eysschen als verwoeren/
 in dese of gene saech/ tegens dese of gene / vulgo, ad
 lites, ende indien men de Ghemachtighden will
 macht geven/ om des noodt zijnde/ wederom een
 ander in sijn plaets te substitueren / dat men daer
 toe gebuyckte de clause / cum potestate substituendi
 in communi forma.

I I. Dat men de Procuratien om goedt te ver-
 kooppen of bewaren / werden gegeven irrevocabel
 ende onwederr oepelijck.

I I I. Indien daer by last gegeven wert/ eenige
 administratie ofte handelinghe te doen; daer by ge-
 boeght werdt: dat den Ghemachtighden ghehou-
 den blijft van sijne ghedane administratie / be-
 hoorlijke reeckeninghe / bewijs ende reliqua te
 doen/

I V. Dat alle Procuratien moeten innehouden
 beloften van ratificatie / ofte in waerden te sullen
 houden 't gunt by den Ghemachtighden of sijn ge-
 substitueerde sal werden gedaen ende verricht / on-
 der verbandt/ &c.

V. Eyndelijcken staet te letten dat de Procura-
 tien dienende om onroerendt goedt te transporteren
 ende op te draghen naer pzeijshuydt vooz de Wet
 ende Magistraet gepasseert moeten werden: ghe-
 lijck mede een Procuratie om in permandis Name
 eedt te doen/ daer inne buyten dien bereyscht wert/
 dat den last-gheber vooz de selve Magistraet den
 eedt selfs eerst doen moet / ende daer van in
 de Procuratie verhael ghemaecht moet werden/
 al-

al-hoe-wel het by sommighe soo nauwo niet genomen en wert: Siet Rooms-Holl. Recht, het 4. Boek, het 1. Deel, cap. 16.

C A P. X.

Van Attestatien.

Vrage: Wat is Attestatie?

Antw. Is een Instrument begrijpende een verklaringhe ende getuigenisse van een of meer personen / tot bewijs van iets dat zij hebben ghehoort ofte gesien hebben.

Wrag. Wat staet daer inne aen te merken?

Antw. I. Dat men stelle de ouderdom van de Attestanten / ende dat de selve geloofwaardigh zijn om getuigenisse der waerheid te geven.

II. Dat zij de verklaringe doen by eer ende trouwheid in plaetse van eede / aengesien den Notaris niet en is gequalificeert den Getuighen eede af te nemen.

III. Tot wiens versoekthe de verklaringe ende getuigenis geschiedt.

IV. Dat de Attestanten ofte Deposanten hare verklaringe ordentlijck doen met uytzuchinge van personen / plaets ende tijdt van het gunt dat zij verklaren / ende of zij sulchs zelfs ghehoort of gesien / of van den anderen verstaen hebben / ende van wie dat zij geven perfecte redenen van wetenschap / &c.

V. Dat zij beloven des noodt ende versoekt zijnde / haer geattesteerde t'allen tijden niet solemnelen eede te bevestigen.

Nota: Dat de Attestanten niet sijn te nemen die niet sijn gequalificeert om dat te doen. C A P.

C A P. XI.

Van Contracten, van Maetschap, ofte Ven-
nootschap, Gemeenschaps deylinge, Be-
wijs, Uytkoop, ende Huwelijcxse
Voorwaerden.

Vrage: Wat is een Contract van Maetschap of-
te Vennootschap?

Antw. Een handelinghe ende overkomsse daer
by twee of meer aengaen gemeenschap van winst
ende verlies.

Vrag. Wat staet daer in aen te mercken?

Antw. I. Perfecte uytzuekinghe waer inne de
gemeenschap bestaet / ende waer toe de selve
strect.

II. Dat pder in de gemeenschap inleedt / ende
wat deel of portie van winst ende verlies pder sal
trecken.

Vrag. Wat is gemeenschap?

Antw. Als het selve sonder overkomsse ende
van sich selven geschiet / als is gesamentlijcke erffenisse /
gemeenschap tusschen Man ende Wijs.

Vrag. Wat komt in gesamentlijcke erffenisse aen
te mercken?

Antw. Kavelinge ende Scheydinge / Bewijs
ende Hpt-hoop.

Vrag. Hoedanigh moet Kavelinge ende Scheydinge
van gesamentlijcke erffenisse gedaen werden, ende
wat staet daer in aen te mercken?

Antw. Datter van de ghemeene goederen per-
fecten Staet ende Inventaris wert gemacht ende
gelevert / op het aengeven van die gene die Boedel-

houder is / ofte andersints de verantwoordinghe moet doen / of d' administratie van dien is toe-vertout / ende de regearinge ende administratie van den Boedel soo verre gedaen zijnde dat daer scheidinge ende deplinghe vallen kan / daer van gedaen werde perfecte reecheningh / bewijs ende reliqua / om dien consozin verdeelinge ende scheidinge gemaect te werden / de welcke daer op geschiedt in deser voegen :

Dat van de contante ende ghereede goederen de welcke verdeelt kunne worden / de portien gemaect werde naer het contingent van yders gerechte erfportie / soo upt sijn achte van Testament ende Apterste wille / als andersints ab intestato , daer toe sonderlingh te setten staet ende in't hooft van de scheidungge ende deelingge upt te drucken de qualiteyt van de Erfgenenamen / upt welken hooftde ende in wat voegen sy tot de erfvenisse sijn gerechtight / hoe na dat sy dien overleden hebben bestaen.

Maer in ongereede goederen daer inne de Erfgenenamen tot verhoopinghe niet en willen procedeeren / 't welck meest in onroerende goederen te passe komt / moet men de selve aen Loten verdeelen / ende de ongelijke parthijen met gelt vergoeden / sodanig dat de grootste ende beste parthijen aen de minste sy deel toe geben moeten als sy meerder waerdte sijn / ende wert alsdan daer ober het lot geworpen / ende gekabelt / onder sodanighe conditien als dan naer gelegentheidt by elck parthije wert geresolveert / waer van een sozmele Kabel-cedulle ende scheidungge gemaect / ende tot bewijs ende geseugenisse wert gepasseert : daer inne / hoe / ende in wat voegen / ende aen wie de kablinge ende lotinge is gehalten ; onder welcke conditien / woort met volkommen

men quitantie van haer selven met haer contingente aen bedeelde portie ten vollen vergenoegt te houden, sonder den een den ander om eenighe andere naerdere ofte verdere scheidinge ofte deylinge te bemoeyen, directe noch indirecte, welke habelinge ende selvedinge alsoo gepassert zijnde / het zy onder de hantteykeninge van de Erfgenamen selfs / of vooz Notaris ende Getuyghen het welke het seckerste is / hebben kracht van Gerechts-brieven / ende woort den eyghendom van soodanighe gedepelde goederen daer mede volkomentlijsch verkregghen / sonder dat noodigh is dat de Erfgenamen malliander vorder transport van elckis aengedepelde ende aengekabelde goederen behoeven te doen.

Vrag. Wat is bewijs ende uyt-koop, ende wanneer heeft het selve plaets?

Antw. Bewijs ende uytkoop heeft plaets van kinderen tegens de langst-levende Vader oft moeder / dewelcke by Testamente daer inne niet en hebben voorszien.

Vrag. Wat staet daer inne aen te mercken?

Antw. Al-boozens te komen tot het bewijs ende uytkoop wegens der kinderen Vaders of Moeders erf-poztie / moet by de Vooghten der selver soo sy minder-jarigh zijn / ende de langst-levende Ouders / ghemactt ende gelebert werden Staet en Inventaris van den boedel / ende dat de langst-levende verklaert ten minsten by eer ende vromigheyt in plaetse van eede / den selven Inventaris oprecht te zijn / daer op regardt ghenomen zijnde op de op-boedinghe van de kinderen naer dat sy kleyn of groot zijn / de uytkoop wert gedaen / ende naer redelijckheyt wert begrootet want en hoe deel de kinderen hebben de opboedinge na haren Staet

ende gelegentheydt te doen / vooz haer Daders of
Moeders erf-poztie ende bewijs sullen ghenieten/
het welcke op eenighe vaste goederen / ten minsten
met goede ende suffisante Bozghtochte wert ver-
seliert/welcke scepdinge ende beplinge/anders ge-
noemt verrichtinge/ de langhst-levende / ofte oock
de naeste Vynden ofte Vooghden van de kinderen
t' allen tijden mogen versoccken ende doen/ alwaert
dat de langhst-levende niet ghesint en was te her-
trouwen / doch heeft wel meest plaats by her-ju-
welijcken.

Wrag. Wat is Staet ende Inventaris?

Antw. Inventaris is een perfecte beschrijvin-
ge van de goederen ende gantsche gelegentheydt van
den Boedel van den overleden.

Wrag. Wat staet daer in aen te mercken?

Antw. I. Dat de selve moet geschieden op den
naem ende van wegen de genen die de verantwooz-
dinge van den Boedel gheshouden is te doen / ofte
anderints de regearinghe ende administratie wort
toevertrouwt te leveren aen handen van de andere
mede-Erfgenenamen of die ghene daer toe gerech-
ticht.

II. Dat de selve beschrijvinghe oydentlijck ge-
schiede/ eerst de voozdeelen / ende onder de selve de
onroerende goederen eerst / daer na de kente-bzie-
ven/ Obligatien/ Boeck-schulden / ende contan-
te penninghen/ Et. ende daer naer de roerende goe-
deren / als kleederen / Juweelen / Silberwerck/
Limewaet / ende verderen Inboedel met oydze :
De voozdeelen gestelt zijnde/ volghen de lasten des
Boedels met ghelijcke oydze / als eerst de speciale
Hypothequatien/ kente-bzieden/ ende geaffecteer-
de hoof-sommen / daer naer Obligatien / en-
de

de daer aen loopende schulden / ende soo hoorts.

III. Dat de selve gesloten werden met de volgende clausulen/aldus geinventariseert by,&c.op het aengeven van N N. de welcke verklaerde, hem daer inne oprechtelijk gedragen te hebben, ende naer sijn beste kennisse ende wetenschap, sonder sijns wetens yet verswegen ofte achtergehouden te hebben: protesterende daeromme, indien namaels bevonden mochte werden dat desen Inventaris met eenige parthyen behoorde vermeerderd of vermindert te werden, dat de selve daer naer sal gedresseert werden tot gemeenen voordeel ofte schade, sonder daer inne bejaelt te willen zijn / &c.

Vrag. Wat zijn Huwelijckse Voorwaarden?

Antw. Een instrument daer by tusschen Buregion ende Buregion voor het solemniseren van haer-luyder Huwelijck/oberkomste ende conditien werden gemaeckt/aengaende de gemeenschap van hare aen te brengen goederen.

Vrag. Wat staet daer in bysonderlijk aen te merken?

Antw. I. Dat de Voorwaarden werden gemaeckt voor het solemniseren van het Huwelijck/vermits soo haest het Huwelijck is voltrocken/ de gemeenschap van goederen plaats heeft.

II. De qualiteyt van de Contrahenten indien de selve minder-jarig zijn/ dat sy geadsisteert werden met hunne Vooghtden/ ende indien sy noch ouders hebben / met de selve hunne Ouders / al waren sy al meerder-jarigh.

III. Dat de weder-zijdiche aengebrachte goederen perfectelijck werden bezrootet / het sy in het Contract ofte anders by specificatie apart /

by den Contrahenten handen onderteykent / daer toe men relatie maken moet / met verklaringe dat de Contrahenten wederzijds genomen hebben contentement.

IV. Of ende hoe verre de aengebrachte goederen sullen gemeen zijn / ofte niet / ende sonderlinge aengaende winst ofte verlies / staende Huwelyck te vallen. - By wie de lasten des Huwelycks sullen werden gedragen / ende soo voortg.

V. Hoedanigh de goederen by 't scheidten van 't Huwelyck sullen werden gedeelt ende gescheppen / ofte niet / in cas van hinderen naer te laten / ofte geen.

Byag. Moeten alle Huwelycke Voorwaerden voor Notaris ende Getuygen gepasseert werden?

Antw. Neen; want de Huwelycke Doozwaerden daer geen successie ofte pety dat versterffenisse raecht / in komt / moghen oock onder de handt gepasseert werden / oock sonder schyft ende simpelich vooz twee Getuyghen / als daer maer van blycken kan.

C A P. XII.

Van Transactie ende Compromis.

Vraag: Wat is Transactie?

Antw. Een Instrument daer by parteyen ober haer twyftighe saecken het zy dat sy daer ober in iudicio sijn / ofte niet / overkomste maecten.

Daer inne indien sy selfs den anderen niet en kunnen verstaen / ende nochtans genegen sijn hare

falien te vereenighen / wert het selbe gestelt aen de uytspzake van weder-zijdsche Luyden / daer toe by Compromis ende verblijfte stellen / ende autho- riseren.

Wrag. Hoedanigh moeten de Compromissen wer- den in-gestelt, ende wat staet daer inne aen te mer- ken?

Antw. I. Dat tot de uyt-spzake ende Decisie van de saech genomen werden / weder-zijdsche on- partijdige luyden / hun de sake daerom dat verschil is / verstaende.

II. Dat in het Compromis alzoens werde ge- stelt den perfecten Staet van de questie.

III. Dat de geeligerde Arbiters geauthozi- seert werden / om de selbe saech / ofte naer recht- heyt van Rechten / ofte naer billichheyt uyt te spze- lien naer dat partlyen daer inne kunnen ober-een- komen / ende indien de selbe in een gelijk getal zijn / dat sy macht hebben om in cas sy den anderen niet mochten verstaen / een derde tot Super-arbiter be- neffens haer te mogen verkiefen.

IV. Dat partlyen haer op sehere groote pep- nen verbinden / voor goet ende van waerden te hou- den, het gunt by de geeligerde Arbiters in hare saec- ken sal werden uytgesproken ende getermineert, oock wel onweder-roepelijck onder expresse renunciatie van Appel, reformatie, reductie, of andere exceptien in Rechten bekennt, ende dat meest ende allersekerst onder willighe condemnatie van den Hooghen Raede.

Wrag. Hoe moet de willige condemnatie werden ingestelt?

Antw. Aldus: Dat de Contrahenten ver- klaren te vreden te zijn ende over te geven haer in de uyt-

uytsprake van de voorschreven Arbiters, by den Edg Hoogen Rade vrywillighlijck te laten condemnieren, daer toe onwederroepelijck stellende ende machtigh makende N. N. beyde Procureurs voor den selven Rade, d'eene om de selve condemnatie te versoecken, ende d'ander om te consenteren, beloovende voor goetd ende van waerden te houden, &c. welcke clause; d'eene om te versoecken, ende d'ander om te consenteren; soo nootsakelijck is dat sonder dien by den Hoogen Rade/de condemnatie wortt geworpgert.

Vrag. Wat onderscheydt isser tusschen Arbiters van Rechten, ende Arbitrateurs?

Antw. Dat Arbiters van Rechten in het doen van haer uytspzaecke aen den Rechten gebonden; ende Arbitrateurs als minnelijche Scheyts-luyden ende goede Mannen / de sake by hare uytspzaecke moeten bemiddelen.

Vrag. Wat onderscheydt isser tusschen de clause: na scherphed van Rechten ofte naer billichheyt.

Antw. Dat Arbiters dewelcke gestelt zijn om een sake naer scherphed van Rechten uyt te spreken/gehouden zijn in hare uytspzake haer te gedragen naer den precysen inhoudt van de Wetten/ende het Recht daer van zijnde/en 't selve om gene reden verder mogen uytreken of anders uyt spreken als deselve naer scherphed inhouden: maer die gene de welke de macht is gegeven/ omme oock naer billichheyt de sake uyt te spreken/vermogen de precysheyt van de Wetten te blyven te gaen/ ende de uytspzake naer het gunt het recht met de redelijchheyt ende billichheyt alder naest komt te doen/het welck dickwils periculcus is/ ende by den een wel wat ruymet genomen wortt als by den ander.

C A P. XIII.

Van Contracten van Bevrachtinge ofte
Certe parthyc.

Vraag: Wat voor Instrumenten werden principi-
palijsk onder de Koopluyden, ende aengaende de
Koopmanschappen gebruyckt?

Antw. Dese zijn / Contract van Bevrachtinge/
Brieven van Assurance / Bodemerpe / Wa-
ter ofte Bpl-brieven / Wissel-brieven / Instruatien
ende Protesten.

Vrag. Wat is een Contract van Bevrachtinge?

Antw. Contract van Bevrachtinge ofte Certe
parthyc / is een Instrument van hupz tusschen een
Schipper ende een koopman / daer by den Schip-
per vooz seckere somme van penningen aenneemt
des koopmans goederen die hy in sijn Schip sal
willen laden ofte doen laden op sekerer gedestineer-
de plaetse te lossen / ende aldaer wederom te laden
met andere goederen / om wederom ter ghesetter
plaetse herwaerts te voeren / ofte op alsulche plaet-
sen ende Havenen als sy metten anderen kunnen
berdzagen / ende dat vooz de ladinghe van 't gesheele
Schip / ofte vooz sekerer Koopmanschappen.

Vrag. Wat staet daer inne aengaende de instellin-
ge sonderlingh aen te mercken?

Antw. 1. De Raem ende gelegentheydt van't
Schip / ende hoedaugh dat het moet werden ghe-
monteert / Aldus:

Compareerden N. N. de welke verklaerden dat
sy seker Contract van bevrachtinghe metten anderen

gemaect ende gestoten hadden op de conditien ende voorwaerden hier naer volgende: Te weten; dat de voornoemde N. Schipper ende Meester van sijnen Schepe genaemt A, groot omtrent 300. Lasten, nu ter tijdt zeyl-rede leggende voor C. gehouden werdt het voornoemde sijn Schip metten aldereersten dicht ende gereed te maken, wel te calefateren, ende versien van alderley nootdruft, ook met Geschut, Amunitie, Matrosen, Goeelingen, of Steenstukken, &c. ende soodanig te voorsien sulcks dese sijne Keyse vereysschen sal.

II. De plaetse van de ontladinghe der ingenomen goederen/ tijdt ende plaetse van her-ladinghe ende her-ontladinge/ leggh-daghen/ ende wat des meer is/ aldus:

Ende aldus toe-gerust ende voorsien zijnde, sal hy tegen April eerst-komende, of eer soo het den Koopman belieft, van C. 't zeyl gaen sonder wind ofte tijdt te versuymen, ende zeylen recht door naer D. met alsulcke Waeren ende goederen als den Koopman hem ter bequame ladinge sal believen inne te gever. omme de selve aldaer te ontladen. Ende aldaer gearriveert zijnde werdt gehouden den Koopman te wille te leggen den tijdt van 3. maenden, 8. ofte 10. daghen onbegrepen; welcke leggh-dagen ingaen sullen soo haest het Ancker aldaer gevallen is; ende wat hy langher komt te legghen, dat sal hem betaelt werden naer het seggen van luyden hun dies verstaende: Ende sal binnen de selve leggh-dagen verzeylen op alsulcke Havenen ende met alsulcke goederen als den Koopman oft sijn Commijs believen sal, doch tot E. het wijdstste ofte verste. Ende aldaer wederom gekomen zijnde, sal hy gehouden wesen wederom te laden alsulcke goederen als den Koopman of sijn Commijs sal willen

III. Deel. der Notarissen. cap. 13. 75

in geven: ende alsoo vol-laden wesende, met den eersten bequamen windt ende weder, van daer af te loopen ende recht door te zeylen tot voor deser Stede C. ende aldaer ontladen. In welcke ladinghen ende ontladingen respectie, de Bootsgesellen gehouden sullen zijn het goet aen 't landt, ende wederomme aen boort te brengen ende bearbeyden met het boort, daer het gebruyckelijck is.

III. Het loon ende bedonghen byaght van den Schipper / by van alle noodighe mistosten / van Avarie pilotagie / &c. aldus:

Ende alhier gearriveert zijde, wert den voornoemde N. gehouden aen hem voor sijn verdiende vracht, naer goede leveringhe, te betalen de somme van N. boven Avarie ende pilotagie, naer Costuymen der Zee.

Alles onder verbandt van hare respectie personen ende goederen. Den koopman sijne ingeladen goederen; ende den Schipper sijn Schip, Vrachten ende gereetschappen van dien, ten bedwang en executie, &c. ende soo voorts.

Byag. Wat wert'er verder tot verzekeringh van de ingeladen goederen vereyscht?

Antw. Dat den Koopman verklaringhe ende confessie van den Schipper heeft / wat ende welke goederen hy voor hem heeft mede genomen / anders genoemt een Carga ende Cognoscement.

Byag. Hoedanigh werden de selve in-gesfelt?

Antw. Aldus:

N. Schipper (naest Godt) van sijnen Schepe ghe-naemt A. als nu ter tijdt gereedt leggende voor B. om met den eersten goeder. wind, die Godt verleenen sal, te zeylen naer C. alwaer sijn rechte ontladinge sal zijn, de welcke verklaerde ende bekende van N. Koop-

man, &c. onder den overloop van sijn voorz. Schip ontfangen te hebben de naervolgende goederen, te weten, &c. al droogh ende wel geconditioneeret, ende gemerckt met dit voorstaende Merck, het welck hy beloofde te leveren (indien hem Gode behouden reyse verleent) met sijn voorz. Schip tot D. aen den Eersamen E. ofte aen sijn Facteur of Gedeputeerde, mits betalende voor sijn Vracht de somme van, &c. ende Avarye, na de usantien van de Zee. Onder verbandt, &c.

Vrag. Of een bevrachter, het Schip of de huyl van dien, wel aen een ander overdoen magh?

Antw. Ja: *Wibbupsthe Zee-Rechten* / Art. 10. l. 6. Cod. locat. ende dat met of sonder winst/ aldus:

Verklaert te transporteren ende over te laten, gelijk hy doet by desen, de ladinge ende bevrachtinge in den Instrumente van *Certe parisbye*, hier annex gepassert voor, &c. aen N. hier mede present, ende accepterende op alle *Conditien* ende *Voorwaarden* in den selven Instrumente verhaelt, uytgesondert dat hy voor sijn *Voyage* op D. voor ende in plaetse van 27. ter vrachte, sal geven ende betalen 32. ende dat de *Vrachten* van de andere *verzeylinghen*, ende *los-plaetsen*, verhooght sullen werden naer advenant de voorz. 32. blijvende alle andere *Conditien* ende *Voorwaarden* van den voorz. Instrumente in haer volle kracht, &c. ende onder verbandt in den selven begrepen: ende soo voort.

CAP. XIV.

Van Pölicen ofte Brieven van Assurantie.

Vraag: Wat is Assurantie?

Antw. Is een Contract daer by pemandt
booz sehere loon des anderens goed ofte koopman-
schap booz het perijchel van de Zee ende al ander
ongeluck vershiert/ of indien daer schade aenkomt
in het oberbrengen/ 't selve in't geheel of tot sehere
somme beloofst te vergoeden; anders genaemt/
verskeringsh.

Vraag. Hoe veelderhande is Assurantie?

Antw. Tweederhande/d'eene die geschiet ober
de Koopmanschappen ende goederen/d'ander ober
de calque, ofte corpus van't Schip selfs.

Vraag. Wat is in de instellinge van de Brieven van
Assurantie bysonderlijcken aen te mercken?

Antw. I. Dat het tsiende-part van de waerde
van de goederen obersehiert moet blijven tot lasten
van den egenaer/Ordonn. van Assurantie tot Am-
sterdam van den lesten Januar. 1598. Art. 2. tot
Middelburgh van den 30. Septemb. 1600. art. 3.

II. Dat in het Contract of Polite van Assu-
rantie booz al specialijck uptghedruucht werdt den
naem van de Schipper ende van het Schip/ met
de plaetse waer het Schip wert geladen/ende waer
dattet henen vaert/ ten waer den Koopman niet
en wiste in wat Schip of met wat Schipper sine
goederen ghesonden souden werden/ in welcken
geballe hy het selve by den Assurantie-brief moet
verklaren/ ende daer benevens aen de selve doen

hangen het bescheydt dat hy van de ladinghe sijner goederen ontfangen heeft/ ofte andersints/ in den Brieven van woort tot woort doen in-stellen/ ende moet daer-en-boven de premie ende het verscekerloon gecredt betaelt werden. Ende indien niemant wil doen verscheren eenige Goederen ofte Schepen de welcke al afgebaren zijn van de plaetse haer ladinghe/ moet het selve ende den tydt op de welcke die afgebaren zijn/ in den Brieven uytgedruken/ ofte andersints verklaren dat hy het niet en wiste; op alle 't welcke sonderlingh te setten staet/ alsoo sonder 't selve/ de geheele verscheringh soude van onwaerden zijn/ behoudens den verscherde sijn verhael op die ghene die het Instrument gheschreben heeft/ indien het by sijn schuld toequam/ Ordonn. van Assuranc. van Amsterdam van den laetsten Januar. 1598. art. 3. van Middelburgh van den 30 September 1600. art. 9. 10. ende van Rotterdam van den 26. April 1635. art. 6. 7. 8. ende 21.

III. Moet in de Brieven uytgedrukt werden wat perijckel/ wanneer/ ende hoe lange tot lasten van den verscheraer sal loopen.

IV. Dat de verscheraers den Schipper by de Brieven van Assurantie last geben/ de goederen de welcke berongelucken ofte bederven souden/ ten besten te redden/ te verhoopen/ de peemingen te verdeelen/ Et. sonder meerder last/ niet beloften van te betalen alle kosten daer omme gedaen/ ende schaden daer over geleden/ 't by de goederen behouden werden ofte niet/ op des Schippers eedt.

V. De premie ende prijs van de Assurantie.

VI. Het verbandt ende clause daer toe verpicht.

Wrag. Hoedanigh moeten de Brieven van Assurance over goederen in 't verder in-gesteld ende ge-clausuleert werden?

Antw. Aldus:

A. A. De welke verclaerden haer te verbin-
den ende te verskeren / gelijck sy haer verbuuden
ende verskeren mitsdesen aen **A.** de goederen die
geladen zijn ofte geladen sullen werden in het
Schip ghenaemt **B.** groot omtrent 92. lasten/
daer Schipper op is **C.** of wie daer op vooz-
Schipper ofte Schippers souden mogen baren;
maer van sy de rypicque / verijchel ende aboutrip-
re / mitsdesen tot haren lasten nemen / te loopen
van der rippe ende dagh af dat de voozs. koop-
manschappen by den vooznoemden **A.** ofte sijnen
Commissaris gebracht sullen zijn / op de Kape / ofte
Wal / om van daer geladen te werden in 't voozs.
Schip of in Schuyten / Barken ofte Lichters /
om daer mede geboert te werden aen het voozdt
van het voozs. Schip / ende sal geduyzen ter tijt
toe dat het selve Schip tot **D.** gekomen sal we-
sen / ende de voozs. goederen ofte koopman-
schappen sonder eenighe schade ofte verlies al-
daer ghelast / ende byelijck ende byedelijck op 't
landt gebracht sullen wesen in 't vermoeghen van
den vooznoemden **A.** of pemaent anders commissaris
sie daer van hebbende / sullen de het voozs. Schip
mogen baren / voozwaerts / achterwaerts / wen-
den ende keeren / ter rechter ende linker / ende
allen zijden / ende vooz noot of met wille aenme-
men alsulche Havens ende reden / als die Schip-
per ofte Schippers belieben ofte goetduncken
sal / ende of vooz noot of met wille de voozs. goe-
den ontladen ende herladen werden in eenigh an-

„ der Schip of Schepen / kleyn ofte groot / (het
 „ welck sy sullen mogen doen iyt haer epghen au-
 „ tiziteyt / sonder verder consent ofte toezicht te
 „ vermachten) sullen de voorsz. A. D. loopen
 „ de rysique ende abontuyzen als of de voorsz. goe-
 „ deren noyt ontladen waren gheweest / ende hem
 „ oock verselieren van alle perijckel ter Zee / On-
 „ weder / Wyer / ende Windt ; vooz Wynden / Wy-
 „ anden ; van Arresten / ende Detentien van Ko-
 „ ningen / Princen / Heeren / ende Gemeenten / van
 „ Vrieten van Marque ende Contramarque :
 „ Schelmerve ende onachtfaemheyt van Schip-
 „ pers ende Boots-gesellen / ende alle andere perij-
 „ kelen ende abontuyzen / die de voorsz. goederen
 „ eenighsints souden moghen aenkommen / bedacht
 „ ende onbedacht ; gewoon ende ongewoon / geen
 „ uytgefondert ; stellende haer in allen sulcken ge-
 „ balle in sijn A. plaetse / om hem te guaranderen
 „ van alle verlies ende schade ende de voorsz. goe-
 „ deren yet anders / overkomende als wel / verbin-
 „ den sy haer aen hem A. ofte sijnen Communijst te
 „ betalen alle de schaden die sy sal hebben geleden /
 „ te weten / sy A. ter concurrenter somme van 9.
 „ ende sy B. ter somme van 10. ende dat binnen
 „ drie eerst-volghende Maenden / na dat sy behooz-
 „ lijck gheadverteert sullen zijn van 't verlies ofte
 „ schade / ende in alsulken geballe geben sy aen hem
 „ A. ende alle andere volkomen macht / om soo wel
 „ tot haren schade als profijte / de handt te mogen
 „ reychen in 't salheren / ende beneficieren van de
 „ voorsz. goederen de selve te verkopen / ende de
 „ penningen te distribueren indien het van nooden
 „ is / sonder haer consent ofte oozlof te braghen.
 „ Sullen oock betalen d'onkosten daeromme ge-
 daen /

daen/ midtsgaders de schade daer op gheballen/ „
 het zo datter pets gesalveert wert ofte niet/ ende „
 dat sy op d'onkosten van dien sullen geloof geben „
 den genen die de selve gedaen sal hebben op sijnen „
 eedt/ sonder pets daer tegen te seggen/ midts dat „
 den booznoemden A. gelijk hy misgelijks beloof „
 de hy desen aen de booznoemde B. B. sal betalen „
 den prijs deser Assurance jeghens 20. ten hon „
 dert/ &c. consenterende hier van gemaecht ende „
 gelehert te werden/ &c. onder renunciatie van al „
 le cavillatien ende exceptien die desen eenighsints „
 souden mogen contrarieren/ ten bedwange ende „
 executie van allen 's Heeren Hoven/ Rechten en „
 de Rechteren/ ende specialijchen de judicature „
 van de Kamer van Assurance der Stadt A. „
 submitterende haer selven ten weder zijden on „
 der 't Recht/ ghebruyck ende judicature der „
 selver/ &c.

Diag. Hoedanigh moeten de Brieven van Assu-
 rantie over de *Casque* ende *Corpus* van het Schip, ghe-
 clausuleert ende ingestelt werden?

Antwo. Aldus:

N. N. De welcke verklaerden haer te verbinden
 ende te versikeren, &c. aen A. de *casque* ofte *corpus*
 van 't Schip, met sijn Geschut, Munitie, Gereedt-
 schappen, ende aenkleyen van dien, ghenamt B. den
 voorlz. A. ofte yemandt anders toe-behooren-
 de, groot omtrent 9. Lasten, daer Schipper af
 is, C. of wie in sijn plaerse voor Schipper of
 Schippers souden moeten varen; waer van zy-
 luyden de rylicque ende perijckel; midtsdesen tot
 haren lasten nemen van deuyre ende dagh of dat;
 ende boozts als in Assurance-goederen/ muta-
 tis mutandis.

Vrag. Hoe hoogh den Interest ofte loon van As-
 securantie wert genomen?

Antw. Da dat het aenstaende perijckel groot is.

C A P. XV.

Van Bodemerye-Brieven.

V. Vrage: Wat is Contract van Bodemerye?

Antw. Daer by de epgenaers / of oock wel
 den Schipper buyten 's Landts verlegghen zijnde/
 Geld ontfanghen op den Liel ofte Bodem van het
 Schip/ onder conditie / indien het Schip behou-
 den ober komt het selve te restitueren / metten In-
 terest van dien.

Vrag. Wat staet aengaende de instellinge van dien
 aen te mercken?

Antw. I. Qualiteyt ende naem van den Schip-
 per ende sijn Schip.

II. Expresse van het gene daer op ontfanghen
 wert.

III. Wat perijckel / wanneer ende hoe lange te
 loopen.

IV. Het op-geldt ende loon van de Bode-
 merpe.

V. Verhandt ende clause daer toe percescht/
 in deser boegen:

N. N. Schipper (naest Godt) van sijn Schepe ghe-
 naemt A. groot omtrent 8. lasten, nu ter tijdt gereedt
 leggende voor B. om metten eersten goeden wind die
 Godt verleenen sal, te zeylen naer C. alwaer sijn rech-
 te ontladinghe sal zijn; de welcke bekende by desen
 ontfangen te hebben uyt handen van D. de somme van

7. ende

7. ende dat op Bodemerye ende recht avontuyre vander Zee op sijn Schips Kiel, ende Schips gereetschap, soo hy het nu ter tijdt voert, welke perijckelen ende avontuyren vander Zee ge-eyndicht sullen zijn, ende de Bodemerye daer van verscheenen sullen welen 24. uyren na dat hy sijn Ancker sal hebben laten vallen op de Rede ofte Haven van C. voorsz. welke voorsz. somme van 700. ende daer-en-boven het op-gelt van dien voor de avontuyre vander zee, tegens 10. ten hondert, den voornoemde N. N. beloofde te betalen aen E. drie dagen naer arrivement van sijn voorsz. Schip tot C. voorsz. of daer het synen Last breken sal, in goeden ganghbaren Gelde, kosteloos ende schadeloos. Tot voldoeninge van het gunt voorsz. is, verbondt hy eerst specialicken syn voorsz. Schip ende gereetschappe van dien, ende voorts generalijck syn persoon ende goederen, &c. Tot bekrachtinge ende verskeringe van dien, zijn hier van gemaeckt ende geleyvert drie Bodemerye-brieven van eenen inhoudt, waer van den eenen voldoen zijnde, d'ander van geender waerden sullen zijn, &c.

C A P. XVI.

Van Water ende Byl-brieven.

Vraag: Wat is een Water ofte Byl-brief?
Antw. Daer by een Schip of Schuyt verhocht wert op Water-recht, dat is, behoudens het Recht van speciaal Hypotheek op het verhoft, soo lange de koop-peninghen der selver ten volley niet voldaan en zijn.
Wag. Hoedanigh moeten deselve ingestelt werden?

f 5

Antw.

Antw. By maniere van Custingh-brief ofte Obligatie/ aldus :

N. N. Verklaerde gekost te hebben, &c. ende bekende ter sake der selver koop wel ende deughdelijck schuldigh te wesen aen A. &c. de somme van, &c. welke somme van &c. hy aen de voornoemde A. ofte syns recht verkrijghende; beloofde te betalen &c. hier onder en tot naerkominghe van het gene voorsz. staet, verbont hy eerst specialijck het voornoemde by hem gekofte Schip, met Mast ende Zeyl, ende alle verder gereedschappen van dien; sulcks ende waer het vaert ofte zeylt; ende voorts syn persoon ende goederen, &c.

Doch staet te letten dat alle Brijl ofte Waterbrieven van Schepen boven de vier Lasten groot/ om den 40. Penningh die daer van moet werden betaelt volgens de Ordonnantie van den 40. penning van de Schepen, hoor geen Notaris / maer hoor den Gerichte van die plaets; alwaer de koop ofte handelinghe wert gemaecht/ moeten worden gepasseert/ op peyne van nulliteyt; ende is den Notarissen/ by de selve Ordonnantie art. 13. 't selve scherpelijck verboden.

C A P. XVII.

Van Wissel-brieven, Insinuationen ende Protesten.

Vrage: Wat is een Wissel-brief?

Antw. Is een ordonmantie onder de Koop-lyden daer by den eenen Koopman aen den ander om gerijfs wille door synen Crediteur ofte Factoor op d'ene plaets ordonneert te betalen/ het gunt hy op een ander plaets heeft ontfanghen/ ofte andersints schuldigh was/ aldus:

St. N. N.

St. N. N. Bezelt aen N. twee hondert dertigh ponden, de waerde alhier ontfangen, doet goede betalinge, ende stellet op reeckeninge, &c.

Wrag. Wat is daer van de Practicque?

Antw. Dat soo haest soodanige Ophormantien by Wiffelbe overgebracht zijn/ men de selve aen die gene daer de selve op houden/ doet insinueren/ ende af-bragen/ of hy die dooz sijn Meester wil aemmen te betalen naer sijnen inuehouden/ ofte niet; het welch indien hy aemneint/ moet deselbe onderreychenen/ indien niet/ wert daer tegens geprotesteert van kosten/ schaden/ ende Interessen/ daer dooz te hebben ofte lijden/ ende de selbe Wiffel-brief met het Protest te rugge gesonden: om daer op de Actie jegens den Principalen te veruolgen.

Wrag. In welke saecken is men gewoon by Insinuarie ende Protest te Procederen?

Antw. In alle saecken daer in den een aen des anders doen/ ofte geuen/ gelegen is dat het geschiet ofte niet en gheschiedt/ doch onder de kooplieden meest in materie van Wiffel/ ende wat daer aen behoort.

Wrag. Hoedanigh moeten de selve werden ingeselt?

Antw. Simpelijch; dat den Notaris verklaert op 't versoek van N. in de tegenwoordigheydt van twee Geruygen, aen de persoon van A. de naervolgende Insinuarie gedaen te hebben, daer by hy hem heeft bekent gemaekt dat, &c. ende hem als een publijck persoon heeft af-gevraeght, &c. die hem tot antwoordt gaf, &c. waer tegens hy uyt den name van sijn Meester heeft geprotesteert van alle schaden en Interessen, ter sake, &c. alreede gehad ende geleden, ofte

ofte als noch te hebben ende lijden, die te intenteren ende verhalen daer ende alsoo hy te rade werden sal.

C A P. XVIII.

Van Uyterste-willen, Testamenten, ende Codicillen.

Vraag: Wat is een Uyterste-wille?

Antw. Een Wettelijke verklaringhe van het gunt pemandt wil dat na sijn doot / niet ofte van sijn goet sal gheschieden / l. i. ff. qui Testam. fac. poss.

Vrag. Wat is de wettelijckheydt van soodanighe verklaringe?

Antw. Dese bestact in veel nootsakelijckheden / sonder de welcke de selve niet bestaan en magh / als:

I. Dat die gheschieden vooz Notaris ende twee Getupgen; ende daer gheen Notaris en is / vooz den Secretaris ende twee Schepenen / als ten platten lande.

II. Dat de selve inhouden Jaer / Maent / dagh ende Ure.

III. Dat de Getupgen sijn Mans-personen Luyden van Ger / ende van goede kennisse / loben de 14. Jaren.

IV. Dat de Getupgen de Minute van de Uytterste-wille / beneffens den Notaris ende Testateuren onderteychenen.

V. Dat den Notaris / ten minsten de Getupgen / den Testateur wel kennen / het welck by het Instrument moet werden wtgedruht / Place van den

den 4. Octob. 1540. art. 30. het welke sonderlinge in het passeren van Testamenten ende Apterste-willen van Lupden die sieck te bedde leggen / ver-epscht wert. Waer toe naer de opinie van de D. D. ad l. 9. Cod. de Testamentis. Niet genoegh en is dat den Notaris ende Getuygen den Testateur hoozen spzecken; maer boven dien verepscht wert dat sy hem sien / om daer mede alle bedenckingen van bedroggh wech te nemen. Waer van by Jul. Clar. lib. 3. §. Testamentum quasi. 59. ende by Gujilhelm. Ranchin. Var. lectio. lib. 2. cap. 6. verhaelt werdt / dat by hare tijden in Brantsrijck vooz-geballen is / dat een Vrouw / haer Man overleden zijnde / bedructelijck een ander in syn plaetse heeft doen te bedde leggen / die hem gelatende geheel sieck ende swack te zijn / soo dat sy naculijcks konde spzecken / ofte het licht outrent de Bedstede verdragen / hebbende het Hoofd seer bewonden / op de naem van haer Man tot haeren hoordeel Testament maecte / ende alsoo den Notaris ende Getuygen wierden bedrogen / niet beter wetende of die persoon was haer siecken Man.

V I. Dat de Testatoren verklaren dat sy haer Apterste-wille doet ende maken uyt haer eyghen vryen wille, sonder daer toe by yemandt gedwongen; gepersuadeert, of misleydt te zijn.

V I I. Dat geen Apterste-willen bestaen als van personen daer toe ghequalificeert ende machtigh om Testament te mogen maecten / ende niet verder als ten behoefe van personen die by Apterste-wille pets mogen ontfangen / ende van de goederen daer van by Apterste-wille magh werden gedisponeert.

Wrag. Wie mogen geen Uyterste-willen maken?

Antw.

Antw. I. Jonghmans beneden de 14. jaren/
ende Dochters beneden de 12. Jaren.

II. Doile/malle/rasende menschen die haer
sinnen niet machtigh en zijn/ soo lange de rasernye
ofte slechtighepdt duyt/ daer onder mede gerekent
werden alle quist-goederen ende Stads-hunderen/
de welcke de regeringe van goederen by Publicatie
is verboden.

III. Die van de Kelmiffen ende Armen leven/
mogen binnen 's Jaers naer het ontfanghen van
haer Kelmiffen niet wech malen/ maer verbalt
het selve aen het Godts-hups van het welcke sy
onderhouden zijn; waer van in verscheyden Ste-
den bysondere Keitren/ ende by elcke Godts-hups
by naer Octroyen ende Privilegien in 't bysonder
zijn vergunt.

IV. Die by de byanden als verraders van het
Vaderlandt overloopen.

Wrag. Magh een blinde, stomme of doove, wel
Uyterste-wille maken?

Antw. Ja; midts dat een blinde tot meer-
der seckerhepdt een derde daer by neme/ al-
hoe-wel sommighe mynnen 't selve onmoedigh
te zijn; ende een stomme indien sy schryben
kan/ syn wille by geschryfte stellen/ ende den
Notaris ende Getuyghen verklaren moeten dat
sy hem 't selve hebben sien schryben; een stom-
me die niet schryben en kan/ magh of kan
geen Uyterste-wille maechen: maer een doo-
ve magh soo wel Uyterste-wille maken als an-
dere: Siet hier van Rooms-Hollandts-Recht/
lib. 3. het 3. Deel, cap. 2. num. 8.

Wrag. Welcke moghen by Uyterste-willen niet
ontfangen?

Antw.

Antw. I. Lupden die haer by de byanden out-
houden.

II. Overtwonne Bastaerden.

III. Geen Vooghden van hare Pupillen.

IV. Notarissen mogen uyt het Testament dat
hoor haer gepasseert wert / geen hoordeel trecken.

Vrag. Welcke goederen magh men by Uytterste-
wille niet wech maken?

Antw. I. Geen Leen-goederen sonder Octrop
ende consent van den Leen-heer.

II. Geen verbonde ende fideicommissaire goe-
deren.

Vrag. Hoe veelderhande Uytterste-willen zijnder?

Antw. Principelijck tweederhande: Testa-
menten ende Codicillen / daer ouder sommighe
mede begrippen / Donatie causa mortis, ofte / Gifte
des doodts.

Vrag. Wat is een Testament?

Antw. Daer by pemandt een ander naer sijn
doodt tot Erfgenaem in sijn goedt stelt / ende daer
by bekeelt wat hy hoorz naer sijn doodt niet sijn
goedt wil gedaen hebben.

Vrag. Wat is een Codicil?

Antw. Daer by pemandt sonder Institutie van
erffenis / iets aengaende sijn goederen / naer sijn
doodt ordonneert.

Vrag. Wat is gifte ter saecke des doodts?

Antw. Daer by pemandt in siechte ofte in pe-
rijckel zijnde / een ander iets maecht ende geeft on-
der soodanige conditie / dat het selve sal plaats heb-
ben ende hoor ghegheven blijden / indien den
Maechter van die sijn siechte komt te sterben / ende
anders niet ; ende moet in sulcken ghehale soo
warneer hy van de siechte op-staet / oft het pe-
rije

rijckel ontkomt / het gegeven wederom gegeven / ende het ghemaecte vooz ongemaecht gehouden worden.

Wrag. Hoedanigh moet een Testament in-gestelt werden, ende wat staet daer in aen te merken?

Antw. In een Testament staen bysonderlijck aen te merken verscheyde leden ende deelen: als /

Eerst; De Vooz-reden ende Inleydinge.

Wrag. Hoe moet die gestelt werden?

Antw. I. Wert by d'een en d'ander verscheydenlijck in-gestelt / doch is daer inne gebruikelijck / ende ten deele nootsabelijck expresse van het Jaer / Maent / dagh / ende uyr / van het passeren van het selve.

II. Perfecte extensie van den Naem / toenaem / ende qualitept van den Testateur / met expresse dat de selve hem / of ten minsten de Getuygen wel bekent is.

III. De aenradende oorsake van de makinge / als is / de swackheydt ende sterffelijckheydt des menschen, de sekerheydt des doodts, ende d'onsekerheydt van de tijdt ende uyre van dien.

IV. Verklarende dat de selve makinge geschiet uyt des Testateurs vry gemoedt ende onbedwongen wille, sonder op-makinge of misleydinge van yemant.

V. Recommandatie van hare onsterffelijcke zielen in de barmhertige handen Godes Almachtigh / ende hurre lichamen aen hurre Erfsnammen tot een eerlijcke begraeffnisse.

VI. Weder-roepinghe of confirmatie van alle voorgaende Testamenten of Codicillen.

Wrag. Hoedanigh moet de revocatie van alle voorgaende Testamenten werden gedaen?

Antw. Generalijcken of Specialijcken.

Wrag.

Vrag. Welcke moeten specialijk gerevoceert ende weder-roepen werden?

Antw. Alle Testamenten de welke ontweder-roepelijck ende met de clause derogatoir waren ingestelt. Item / Hutwelijckse Boozwaerden tusschen man en vrou gemaecht / de welke met generale clause van weder-roeping van alle boozgaende Testamenten / Codicillen / &c. niet verstaen worden weder-roepen te zijn. Siet Kroons-Hollants-Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 2. num. 16.

Vrag. Moghen de Testamenten niet gerevoceert ende weder-roepen werden sonder op nieuws te disponeren?

Antw. Ja / doch niet anders als by formeel verklaringe booz Notaris ende Getuygen. Siet Kroons-Hollants-Recht / het 3. Boek, het 3. Deel cap. 2. num.

Vrag. Wat is het tweede lidt van een Testament?

Antw. De stelling van de legaten ende makingen / de welke oydentlijck achter den anderen werden gestelt.

Vrag. Wat is daer in aen te mercken?

Antw. Verbodt van de falcidia portie aldus: Alle welke legaten hy wil ende begeert dat vry ende sonder eenighe afreck van falcidie portie ofte andere defalcation in Rechten bekendt, aen de voornoemde Legatarissen ende elcks van hun by sijne Erfsnamen sullen werden voldaan ende uyt-gereyckt?

Vrag. Wat is het derde lidt van een Testament?

Antw. Institutie van erffenisse.

Vrag. Hoe geschiet de Institutie van erffenisse?

Antw. Enchel met een lidt ofte met verder leden by Substitutie een oft meer / by of verbonden.

Vrag. Hoe geschiedt sinpele Institutie?

Ⓞ

Antw.

Antw. Aldus : Verklaren tot sijne of hare al-ge-
heele ende uniuerselle Erfgenaem of Erfgenamē te stel-
len, noemen, ende institueren N. N. in alle foodanige
goederen als hy of zy metter dootd ontuymen ende
achterlaten sal, of sullen, niet uytgesondert, omme daer
mede ghedaen ende gehandelt te werden als met vry
eygen goedt.

Wrag. Wat staet daer in aen te mercken?

Antw. Of den Testateur Ouders ofte kinderen
heeft die hy niet in't geheel voozbp-gaen kan / ofte
ont-erden magh / dat in sulchen geballe de selbe
werde geïnstituert in hare legitime portie / het
welck in de kinderen die vier of minder in ghetal
zijn / het derdendeel ; ende in vijf of meer / de helft /
is van het geen dat sy andersints souden hebben
ge-erst / maer in de Ouders altydt het derdendeel ;
waer inne of in soo veel sy vry ende sonder eenighe
last of beswaernisse moeten werden geïnstituert /
ten ware datter wettelijke redenen waren om de
welcke sy mochten werden ont-erst / de welcke
souden moeten werden uptgedrucht. Waer van
hier vooz.

Wrag. Hoe geschiet Substitutie?

Antw. Aldus : Ende by voor-overlijden van N.
voor hem Testateur indien hy geen Erfgenaem wesen
en wil, verklaerde hy in sijn plaetse tot sijn Erfgenaem
te substitueren N.

Wrag. Magh men oock sijn jonge kinderen die
noch geen Testamenten mogen maken, indien sy voor
haer jaren quamen te overlijden, eenige Erfgenamen
substitueren, dat men noemt pupillare Substitutie?

Antw. Niet verder als het gunt buyten de legi-
time portie haer soude op-komen / welke legitime
portie nootsalielick soude moeten komen op de nae-

ste Vrunden van de jonge kinderen / *Prot. Inleyd.* lib. 1. cap. 6. num. 8. & lib. 2. cap. 19. in fine.

Vrag. Of de selve legitime in sulcken cas der jonge kinderen naette Vrunden met geen middel by Testament van de Vader kan werden ontrocken?

Antw. Ja: Aldus / *Indien* dat de Vader sijn kindt alleenlijck institueert in de sinpelle legitime portie, behoudelijck dat: Indien hy te vreden is dat in cas hy voor syn jaren komt te sterven, sijn ge-erfde goederen sullen gaen aen N. verklaert hy hem voor syn eenige al-geheelen Erfgenaem in alle syne goederen te stellen onder de hoorz. conditie / waer van syn voornoemde kindt of desselvs Vooghden binnen drie maenden naer syn overlijden, verklaringe ende electie sullen moeten doen.

Vrag. Hoe gheschiedt verbonden erffenisse ofte *Fideicommiss*?

Antw. Op beelderlep manieren / het zy dat permandt alleenlijck de lijfrocchte van seker goet wert gemaecht / sijn leven langh / ende aen een ander den eyghendom / of dat hy werde belast sijn erffenisse binnen sekieren tijdt / of naer sijn doot / aen een ander ober te laten gaen / het welck eens / twee / ende tot meer-malen van d'een persoon tot de ander magh geschieden.

Vrag. Wat laet daer in aen te mercken?

Antw. Het verbodt van de Trebellianique portie daer van af te trecken / het welck andersints de fideicommissaire Erfgenaem toekomt. Daer van hier hoorz.

Vrag. Maghen de Trebellianique portie altijd ende in alle personen verbieden?

Antw. Ja / uptgesondert hinderē van't eerste lid.

Vrag. Wat is het derde lide van een Testament?

Antw. Remissie van het stellen van cautie/leberen van Inventaris/ of diergelijke bemoevenissen.

Wrag. Of ende hoe verre soodanige Remissie by den Testateur gedaen, plaets heeft.

Antw. Indien daer by niemandt en ware geïnteresseert / soude de selve stant grijpen ; maer soo verre permandt wist te allegeren/ ende aen te wijzen dat by daer dooz soude kunnen werden verhozt ende geïnteresseert / soude des niet tegenstaende tot cautie ende leberinge van den Staet ende Inventaris gedwongen kunnen werden.

Wrag. Wat is de ordinairis clausule van *fidicommiss*?

Antw. Dese: Ende by overlijden van een van syne Testateurs kinderen sonder blijkende geboorte naer te laten, wil ende begeert hy dat des selfs kindts portie sonder eenige afreck van Trebellianique portie sal gaen van het eene kindt op het ander, tot het laetste van dien toe; ende het laetste mede sonder kinderen deser werelt komende te overlidē, wil ende begeert hy, dat syne goederen sullen gaen ende blijven aen die zijde daer die van daen ghekomen zijn, ende sulcks aen den Bloede van hem Testateur, sonder dat hy wil dat de selve goederen upt sijn Geslachte komen te verveeinden/ Et. ende diergelijche.

Wrag. Hoe verre streckt die clausule, sullen gaen ende blijven aen die zijde daer die van daen ghekomen zijn.

Antw. Indien de clausule soo generael is dat men daer upt de intentie van den Testateur niet en kan sien hoe langh dat het selve soude duypen / soo wert het selve gereckent tot den vierden graedt inclus. Siet Rooms-Hollandts-Recht / lib. 3. hec 3. Deel; cap. 3. num. 8.

Wrag. Wat is het vierde lidt van een Testament?

Antw.

Antw. De clause Reservatoir ende Derogatoir.

Vrag. Wat is de clause Reservatoir?

Antw. Daer by den Testateur de macht behoert om t'allen t'iden onder sijn handt ofte andersints simpelich sijn Apterste-wille in't gheheel ofte deel te veranderen / vermeerderen of verminderen / aldus: Voorts verklaerde hy Testateur, aen hem te behouden de macht omme dese jegenwoordige dispositie te mogen veranderen, vermeerderen, of verminderen; daer by, ende af te doen, ende alsulcke legaten aen yemandt te maken als hy te rade werden sal, het zy onder syne particuliere handt-reyckeninge, ofte by sijne simpele verklaringe voor twee ofte meer geloofwaerdige Getuyghen, oft hoedanigh daer van soude mogen blijcken, willende ende begerende dat het selve van soodanighe kracht ende effect sal werden gehouden, als of het hier inne van woorde tot woorde uytgedruckt stont.

Vrag. Hoe verre heeft soodanige veranderinghe plaets?

Antw. Alleen aengaende de legaten ende minder gedeelen van het Testament / maer soude daer by niemant sijn erffenissen benomen moghen werden / het welk niet volkomen solemniteyt moet geschieden.

Vrag. Wat is de clause Derogatoir?

Antw. Daer by dat yemandt onwoeder-roepelijck wil ende ordonneert / dat alle het gunt by nae die tijdt soude maecten / van geender waerde soude zijn / ende niet bestaen en sal mogen.

Vrag. Of yemant daer door sich selven kan verbinden om op geenderley wijze een ander Testament te mogen maken.

Antw. Neen: maer dient alleen daer toe / dat

pernant wt bzeese van misleydinge of dwangh om anders te disponeren als sijn wille was / dooz soodanige stipulatie te wege bzengh / dat het gene hy in het toekomende mochte disponeren / geen kragt en kan hebben / ten zy daer inne soodanige dispositie wtdruclijck ende in specie werde gerevoecert / Rooms-Hollants-Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 2. num. 16.

Wrag. Of daer inne op een ander manier kan werden voorsien?

Antw. Ja / namentlijck / dat gene Testamenten na desen te maken / sullen bestaen / ten waer de selve inhielden rebocatie ende te niet-doeninge van het boozgaende / met expresse by-voeginge van sekerere woorden ofte letteren / daer toe in het boozgaende Testament gestelt.

Wrag. Wat is het vijfde lidt van een Testament?

Antw. Sommighe stellen booz het vijfde lidt van een Testament de Poena, ende verbeurte tegens die gene die de wille van den Testateur in alles niet naer en komen mochte achtervolgen / ofte met haer gemachte te vreden zijn; doch het selve en belet niemant die anders verhozt is / ofte Recht heeft tegens de wille van den overleden sijn Recht te ghebruycken / ende soude de poena ende verbeurte tegens de soodanighe geen plaets hebben. Siet Rooms-Hollants-Recht / het 3. Boeck, het 3. Deel, cap. 3. num. 14.

Wrag. Of den Testateur door geen ander middel kan werden versekert, dat sijn wille in alles sal achtervolgt werden?

Antw. Ja / namentlijck / dat hy sijn Erfgenaem de heure by elctie geeft / of hy met pet wepnighs sal moeten te vreden zijn / dan of hy so veel meer sal gemen-

nieten indien hy dit of dat doe / oft op dese of gliene conditie / waer van hy binnen seeckeren tijdt naer het overlijden van den Testateur / verklaringshe sal moeten doen ; by exempel / Ick insituere mijn kint in sijn simpele legitime portie ; doch indier hy te vreden is, dat, in cas hy voor sijn mondige dagen komt te sterven, mijn goedt sal gaen aen N. N. soo insituere ick hem tot mijn eenighe ende al-geheele Erfgenaem in alle mijne goederen , &c. ende diegelycke.

Wrag. Wat is het seste lidt van een Testament ?

Antw. Het stellen van Doogden ober sijn minder-jarige kinderen ofte andere onmondige / ofte toeficht behoevende Erfgenamen.

Wrag. Wat staet daer in aen te mercken ?

Antw. Dat men hoort eerst ende hoort al van de regeertinge / bewindt ende bozder bemoepnisse van den Boedel excuseert / ende uyt-slypt de Wees-hamer / ofte Gerechten die daer ober eenigh opper-gesagh soude competeren / ende daer beneffens een of meer bequame personen tot Dooghden ober de selve werden gestelt / met macht omme by overlijden ofte ongelegentheyt van d'een of d'ander / by de overige een ander in des overledens plaetse te surrogeren.

II. Dat de Dooghden macht gegeven wort om beneffens andere volk de vaste goederen der Weesen te mogen verkoopen / verbyemden / belasten / ende hoort / &c.

Ende staet desen aengaende sonderling te letten / dat wanneer twee echte Luyden te samen Testament maken / de Wees-hamer uyt-slypten / ende de langst-levende tot Dooght laten ende stellen / met

macht om pemandt neffens hem te adsumeren / de langst-levende / het 3p in den selven Testamente ofte naderhandt mede-Dooght / oft Doogden moet nomineren / of soude naer het geboelen van sommige Wees-kameren / den Boedel vooz de helft / aen de Wees-kamer komen te verballen / het welke al-hoewel by andere soo niet verstaen en wert / echter geraden is het selve op soodanighe wijze vooz te komen.

Wrag. Wat is het laetste lidt van een Testament ?

Antw. De conclusie ende clause Codicillair.

Wrag. Hoe geschiedt de clause Codicillair.

„ Antw. Aldus ; Het welck by verlaerde als
 „ soo te wesen sijn Testament ende Apterste-wille/
 „ begerende dat het selve also achtervolgt sal wer-
 „ den / het 3p als Testament / Codicille / giste ter sa-
 „ ke des doods / of andere makinge / ofte op sooda-
 „ nige wijze als het naer costume van de Landen
 „ alderbest plaetse grijpen sal moghen / niet jegen-
 „ staende eenige defecten oft onnissien / &c.

Wrag. Wat kracht heeft deselve ?

Antw. Dat indien alle de Requisiten tot een Testament daer inne niet en waren onderhouden / dat het echter sal bestaen als een Codicille / ende soo vooz ; soo nochtans dat de Requisiten tot een Codicille ofte andere makinghen noodigh / daer inne achtervolgt zijn.

Wrag. Wat is een besloten Testament ?

Antw. Is een Testament by de handt van den Testateur selfs geschreven / ofte vooz een ander doē schryben / ende by hem ondertepkent / op dat het secret soude blijven gesloten ende toe-gezegelt.

Wrag. Hoedanigh werden de selve bekrachtighe ?

Antw. Deselve moeten alsoo gezegelt ende geslo-
 ten

ten by den Testateur / gelebert werden in handen van een Notaris in de tegenwoordigheit van twee Getuygen / met verklaringhe dat al het gunt in 't selve gesloten ende toegezegelt papier by den Comparant selfs geschreben of doen schrijven ende gheteykent / is sijn Testament ende Apterste-wille / versoeckende dat / daer van by den Notaris ende Getuygen / Acte gemacht ende kennisse gedragen magh werden. Daer op by den Notaris op den rugghe van het selve toe-gesloten ende gezegelt papier soodanige Acte wert gestelt / by hem / den Notaris ende getuygen onderteykent ; ende daer by gedaen soodanighe clausule als tot de confirmatie van een Testament vereyscht wert ; als is / de clausule Codicillaire, ofte andere. Ende wert het selve dichtwils tot meerder sekerhepdt / met des Notaris eegen Zegel naerder verzegelt ende bebesticht / ende alsoo den Testateur wederom ter hande gestelt.

Wrag. Of den Notaris van sodanighe Acten oock Register ende Protocol moet houden ?

Antw. Ja / soo wel als van alle andere.

Wrag. Aengesien men daer uyt den wille van den Testateur niet en kan beslytē, waer toe dient deselve?

Antw. Om daer uyt aen te wijsen datter soodanigh Testament is geweest / ende den Erfgenaem te dwingen omme 't selve te voorszijn te brengen / soo by daer van weet / soo niet / hem met eede te swberen / ende daer mede vooz te komen dat het selve niet en wozt verdupstert / gelijck als wel dichtwils geschiet. Daer toe wel het sekerste is / soodanigh Testament te laten in de bewaringe van den Notaris / met last om 't selve te voorszijn te brengen / ende daer van in de Acte mentie ghemaccht werde / ofte andersints onder die ghene die

daer eenigh boozdeel upt te verwachten heeft.

Vrag. Hoedanigh moeten foodanige Testamenten naer doode van den Testateur geopent werden?

Antw. Wederom op gelijcke maniere als deselve zijn gesloten geweest ende betrachticht: namentlijck; Dat het selve booz een Notaris ende twee Getuygen werde ge-erhibeert/de welke verkilaren foodanigh gesloten ende gezegelt papier met foodanigen Acte bebestigt/haer verthoont te zijn/gaef ende ongeschent / ende 't selve op het versoech van de Wynden van den overleden / ende in hare tegenwoordighedt geopent / de Zegelen los ghemaeckt / ende haer booz-gelesen te zijn; ende wert daer van mede een Acte by den Notaris ende Getuygen gepasseert ende geteykent / daer inne verhael gemaeckt wert / niet alleen dat foodanigh toegezelt papier / ongeschent / Et. is verthoont: maer daer beneffens verhaelt wert den inhoudt van het gunt daer inne geschreven / bevonden is van woort tot woort / op dat naderhandt daer by / nochte afgedaen en werde.

C A P. XX.

Van Gifte ter sake des doodts, ofte onder den levenden.

Vrage: Wat is een Gifte ter sake des doodts? of *Donatio causa mortis*?

Antw. Daer by yemandt in sieckte ofte in perijckel zijnde / een ander pets maecht ofte geeft / onder conditie dat het sal gegeven blijven indien hy in dat perijckel ofte van die sieckte komt te overlijden; maer

maer indien hy 't perijchel ontsomt/ ofte van die siechte niet en komt te sterben/ dat het gegeven wederom gegeven/ ende het gemaecte booz ongemaeckt gehouden moet werden; §. 1. Inst. de Donationibus lib. 1. & lib. 42. §. ult. de Mortis causa donationib.

Wrag. Hoedanigh werden de selve in-geslekt?

Antw. In maniere van Codicille ende Legaet/ arg. d. §. 1. Instit. de Donat.

Wrag. Wat is daer in in't bysonder aen te mercken?

Antw. Niet anders als dat verhael gemaect wert van de siechte ende het toekomende perijchel van den Testateur/ als zijnde de oorsaeck van de Gifte/ boozts expressie van de Gifte/ ende dat de selve geschiedt hy Tytel van Donatic causa mortis, ofte Gifte ter saeck des doodts: ende boozts geclausuleert; Dat hy verstaert het selve alsoo te wesen sijne Apterste-wille/ 't zy als Codicille/ Gifte ter salte des doodts/ &c.

Wrag. Wat is Donatic ofte Gifte onder den levenden?

Antw. Een simpele gifte van eenigh goet of gelt dat men vermant om sijne verdiensten ofte andere goede insichten bereert ende schenekt.

Wrag. Of de selve oock voor Notaris ende Getuygen moeten gepasseert werden?

Antw. Neen/ ten ware een simpele Gifte/ sonder uytgeduchte oorsaeckte ofte conditie meerder waert was als bij hondert Ducaten aen gelt/ de welke om de suspicie van bedrogly wech te nemen/ niet en magh bestaen als Wettelijck ende booz een Notaris ende twee Getuygen gepasseert. Siet Rooms-Hollants-Recht/ lib. 4. het. 2. Deel, cap. 1. num. 7.

Wrag.

Vrag. Of tot een Gifte ter sake des doodts, of onder den levenden vereyscht werdt, dat die ghene dien her gegeven wert, mede voor den Notaris ende Gecuygen verschijnen, ende verklaren de Gifte aen te nemen?

Antw. Neen/ maer de aememinge ende acceptatie kan altijd ende metter daedt geschieden/ arg. §.2. Inst. de Donationibus, vers. perficiuntur. Ten ware de Gifte geschiede om enige lastige doosalie ofte conditie die den aememer moeste uytvoeren.

Vrag. Wat wert verder in het instellen van een Instrument van een Gifte vereyscht?

Antw. Dat de giste onweder-roepelijck geschiede onder renunciatie van alle Placcaten ende Obediantien den giften eenigsmits prejudiciabel/ &c. om dat naer scherphedt van Rechten toegelat en wert om verschepde doosaken de Giften te weder-roepen/ ende daer van berouw te hebben.

CAP. XX.

Van den Eedt der Notarissen.

Vrage: Wat is den Eedt der Notarissen, ende wat heeft de selve in?

Antw. De selve bestaet in dese naerbolghende Artijckelen:

I. Ich sweere dat ich getrou wesen sal de Hooge Ouerheyt ende Graeflijckheydt van Hollandt/ Zeelandt/ Vrieslandt/ ende de Heeren Staten van dien.

II. Dat ich my eerlijck dzagen sal in't Officie der Notarisshap/ ende dat getrouwoelijck exerceren.

III. Dat ich niet staen en sal ober eenige Contracten

III. Deel. der Notarissen. cap. 20. 103
tracten die ick weet ofte waerschijnlijck p̄sumere
te wesen frauduleus / simulact / usurair / ofte an-
ders naer rechten verboden.

IV. Dat ick niet staen en sal ober Testamenten
ofte andere Contracten/daer inne eenige onroeren-
de goederen/ Erben / ofte onlosbare Renten/ ghe-
transporteert ofte gemaecht sullen werden / eenige
Geestelijke Collegien ofte plaetsen / contrarie de
Placcaten van de Landen.

V. Dat ick niet staen en sal ober Testamenten
daer inne soude geschieden exhereditie / dan met
expresse van saccen/ ende in presentie ten minsten
van twee Schepenen als Getuygen.

VI. Dat ick van alles vooz my geschiedt ende
gepasseert sal werden / deughelijck Register ende
Protocol houden sal.

VII. Dat ick gene Obligatien ofte Verbandt-
Brieven maken sal sub poenis Camerae : Dat is :
Onder bedwang van het Geestelijke Hof , op pey-
ne van excommunicatie, van dubbelt gewin , onder
beloften met solemnelen Eede ghesterckt , ende
diergelijke ongeoorlofde clausulen in oude tijden
gebruyckt.

VIII. Dat ick in alle mijne Instrumente stel-
len sal Annos Imperii , sonder in de selve te stellen de
Jaren der Pausen.

IX. Dat ick niet en sal passeren eenige Obliga-
tien/ Gelosten/ of Contracten/ Testamenten/ ofte
Apterste-willen van personen my onbekent/ ten zy
dat de Getuyghen in de Instrumenten/ Tuyden
van eeren ende waerdigh van geloobe / my bekent
zijn / ende dat sy Getuygen affirmeren dat de per-
sonen sulcx zijn als sy hun baptiseren ende noemen/
ende 't selve te verklaren in mijne Instrumenten
hol-

volgende 't Placcaet van den Jare 1540.

X. Dat ich in mijne Instrumenten insereren sal de plaetse ende woonstede van de personen die eenige Acten booz in passeren sullen.

XI. Dat ich den Contrahenten / Testanten / ofte eenige andere Acten passeren ter presentie van de Getuygen / de boozsz. Acten ende Instrumenten booz-lesen sal / ende dat in sulchen Tale dat de Contrahenten 't selve sullen mogen verstaen.

XII. Dat ich de clause / & cetera : in de Instrumenten gestelt / den Contrahenten interpreteren ende beduyden sal / sulchs dat sp-luyden het effect van dien moghen verstaen / ende 't selve in de grossen der selver instrumente extenderen en in 't lan-ge uytduckē / op dat 'er geen duysterheyt uyt en rijse.

XIII. Dat ick oock naer sal komen ende onderhouden het Placcaet by de Ed: Mog: Heeren Staten van Hollandt ende West-Indien in den Jaren 1624. geemanent / noyende de goederen die by Testamenten / Codicillen / Huwelijckse Boozwaerden ofte andere Contracten gemaeckt sullen zijn ofte werden / subject restitutie.

XIV. Van gelijcken het Placcaet by de boozsz. Heeren Staten in den selven jare geemanent op 't stuck van 't kleyn Zeghel / uytsgaders de naerder Ordonnantie op 't collecteren van dien.

XV. Ende boozsz alles te doen / dat een getrou en legael Notaris schuldigh is ende behoort te doen.

Doch hier van zijn het viii. en 't xiiii. Art. in on-gebruyk / booz soo veel / darinē als nu de jare telt na de geboorte Jesu Christi af te tellen / en de publijcke Registratie vande Testamentē daer inne verbondē of fideicommissaire erfensse gestelt is / in geen ge-bruyck en is gebrayct.

R E G I S T E R.
Van de Deelen ende Capittelen.

HET EERSTE DEEL.

*Handelende van de natuyr ende eygenschap van al-
derhande Contracten.*

CAP. I.	VAN het Notaris Ampt ende Officie.	
		pag. 1
II.	Van Contracten of handelingen in't gemeen.	3
III.	Van Pandt ende Hypotheecq.	7
IV.	Van Bewaer-gevingh.	10
V.	Van Verbruyck-leen.	11
VI.	Van Bruyck-leen.	13
VII.	Van Koop.	ibid.
VIII.	Van Huyr.	15
IX.	Van Maetschap ende gemeenschap.	16
X.	Van Trouw ende Huwelyck.	17
XI.	Van Vooghdye ende Vooghdien.	19
XII.	Van Last-gevingh.	21
XIII.	Van Mede-schuldt ende Borghtochte.	23

HET TWEEDE DEEL.

Handelende van Erffnissen ende besterffnissen.

CAP. I.	VAN Erffnisse by Uytterste-wille.	24
II.	Van Institutie, legitime ende falcidie portie.	25
III.	Van Substitutie.	28
IV.	Van verbonden ende fideicommissaire erffnisse, lijftochte, ende Trebellianique portie.	30
V.	Van Successie ab intestato, dat is, Versterf-recht.	33

HET

Register.

HET DERDE DEEL.

Handelende van het passeren van alderhande Instrumenten.

CAP. I.	VAN het passeren van Instrumenten in 't generael.	39
II.	Van Contracten ende Acten onder den levenden in 't generael.	41
III.	Van Koophandel ende Koop-voorwaarden van onroerende goederen.	47
IV.	Van Transporten ende Cessien.	51
V.	Van Hypothecatiën en Bezegelheden.	52
VI.	Van Contract van Huyr ende Huyr-Cedullen.	56
VII.	Van Obligatiën.	58
VIII.	Van Borghtochte.	60
IX.	Van Procuratiën.	62
X.	Van Attestatiën.	64
XI.	Van Contracten van Maetschap ofte Vennootschap, Gemenschaps deylinge, bewijs, uytkoop, ende Huwelijckse Voorwaarden.	65
XII.	Van Transactie ende Compromis.	70
XIII.	Van Contracten van Bevrachtinge ofte <i>Certe partije.</i>	73
XIV.	Van Policen of Brieven van Assurantie.	77
XV.	Van Bodemerye-Brieven.	82
XVI.	Van Water of Bijl-brieven.	83
XVII.	Van Wissel-brieven, Insinuatien ende Protesten.	84
XVIII.	Van Testamenten ende Codicillen.	86
XIX.	Van Gifte ter sake des doots, ofte onder den levenden.	101
XX.	Van den Eedt der Notarissen.	102

• F I N I S .

WOORD-BOECK,

Waer in alle

De Kunst-woorden des
Notarischaps, mitsgaders ande-
re vreemde, soo Latijnsche als Fransche
woorden werden verduytscht.

Desen lesten Druck meer als met de helfte ver-
meerdert / dooz een Lief-hebber van de
Nederduytsche Taal.

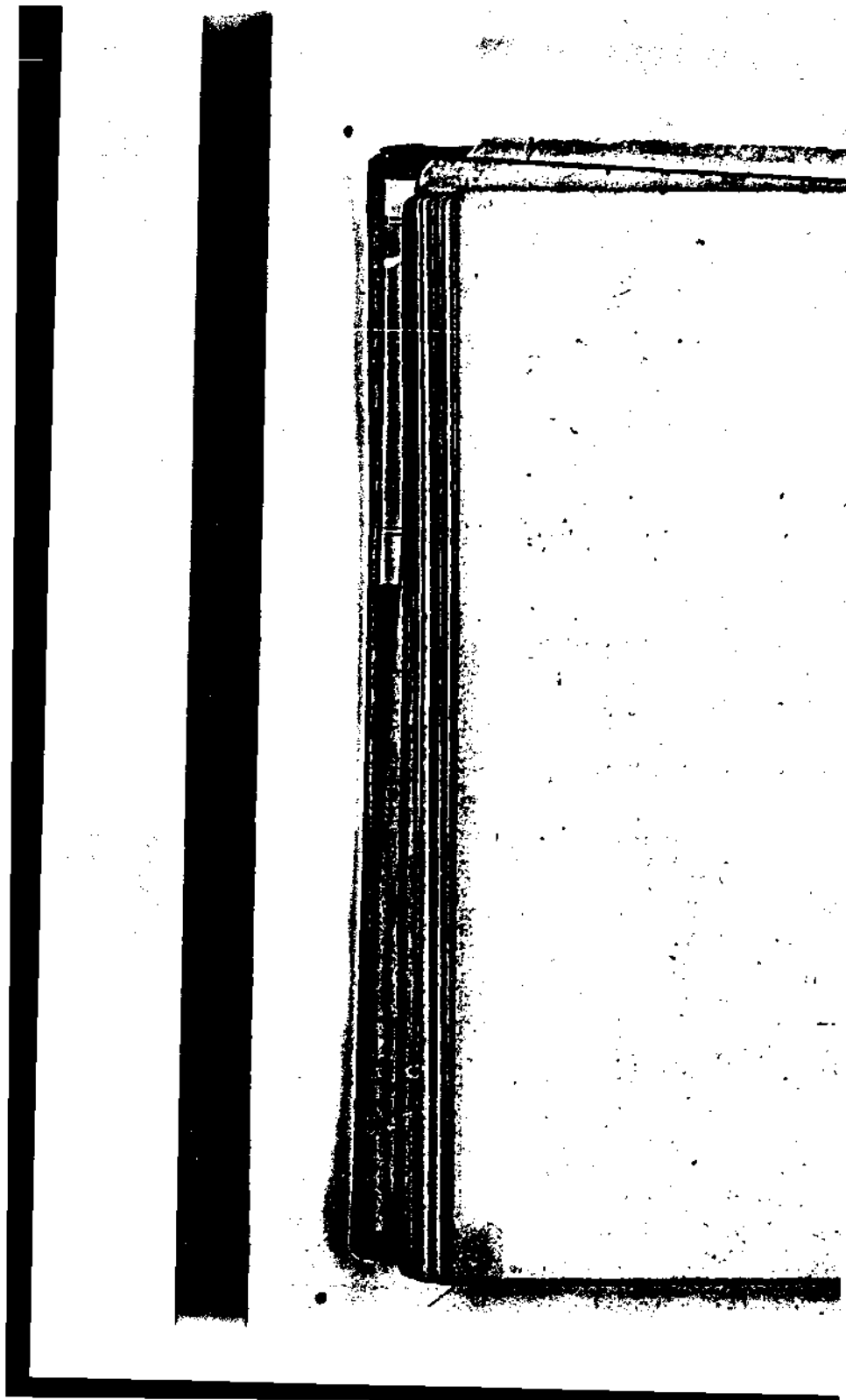
Hier is noch by-geboeght een Tafel van alle de
Kunst-woorden der Rechts-geleertheit dooz mijn
Heer HUGO DE GROOT, in Druyt
ober-geset.

Alle Practizijnen, Rentemeesteren, Kooplieden, en
andere Lief-hebbers seer dienstigh.

TOT DORDRECHT,

Dooz Abraham Andriessz. Boeck-verkooper / by 't
Stad-huys / in 't Schryf-boeck. 1657.

A.

A Baliëneren, ver bzeemden.
 abandoneren, laten varen.
 abbreviëren, verkorten.
 aboleren, te niete doen. (komt.
 abortif, een dzacht die doodt ter werelt
 abrogeren, bzeien/ te niet doen.
 absencie, af-wesen.
 absorberen, inslocken/ verflinden.
 absurd, ongerijmt.
 abuys, mis-slagh.
 abuseren, mis-lepden.
 absenteren, verbozgen houden.
 absolveren, ontslaen/ volepden/ bze kernen.
 absoluyt, volepndt/ onbepaelt/ volstrecht/cont upt.
 abuseren, misbzupcken.
 acceptilatie, een maniere van verbintnisse.
 accepteren, tot sijn hoopdeele aenbaerden.
 accessoir, een sake die upt een ander spzupt / by-ko-
 mende.
 acces, toeganch.
 Accesseurs, gelcerde mannen die de comiissen van
 den ongeleerden rechter rannen.
 accident, toeval.
 accidentael, toeballigh.
 accesseren, aenwaassen.
 accomoderen, profijteliich of behulpigh wesen.
 accomodatie, behulpfaemhepdt.
 accorderen, vereenigen / ober-een-komen.
 accordatie, ober-een-kominge.
 accord, ober-een-komst/ koop/ verdzagh.

additie, toe-doeninge.
 adjunct, bygeboeght.
 accuseren, beschuldigen/ aentijden.
 Acte, eenigh gedaen werck/ vonnisse/ &c.
 Actie, 't recht 't welck men ergens toe heeft.
 accumulieren, by een vergaderen.
 accumulatie, vergaderinge.
 adoptie, aenneminge vooz sijn kindt.
 adhaerieren, goeden/ erben.
 adjuncten, by-geboeghte personen.
 adjudicieren, toewijzen/ aentwijzen.
 adjudicatie, toewijzinge/ aentwijzinge.
 administreren, bedienen/ doen.
 admitteren, toe-laten.
 adscriberen, toe-schrijven.
 adopteren, pendants vooz sijn eygen kindt aen-
 nemen.
 adstringeren, verbinden/ toedwingen.
 avanceren, voozderen.
 aduers, tegenpartye.
 aduerieren, waerschoutwen.
 advertissement, waerschoutwinge.
 advoceren, toe-roepen/ pendants voozt te doen.
 Advocat, Voozspzake.
 advoyeren, bevestigen/ van waerden houden.
 advis, beradinge/ goet-dunchen.
 affaires, saeckten/ koopmanschap.
 affecteert, gemaecht niet natuurlijck.
 affectie, genegentheyt.
 affirmeren, seheren/ toe-leggen.
 ageren, oeffenen/ in rechtte handelen.
 aggregieren, behagen/ te dancke hebben.
 aggregatie, behaginge/ aengenaemheyt.
 agnosceren, erkennen.

aggreabel, aengenaem.
 aggreëren, booz goet opnemen.
 allegeren, verlichten / ontlasten / boozts bzingen/
 ofte in Rechten by bzingen.
 alterceren, lijden/ bedingen.
 altercatie, lijdinge/ bedinginge.
 aliëneren, verbeemden.
 alliancie, bondt-genootschay.
 allieren, verbondt maken.
 alimentatie, onderhoudt.
 alimenteren, onderhouden.
 allodiale-goederen, onleinggoederen/beste landt.
 altereren, veranderen/ verwisselen.
 alternatif, verwisselingh van d'een om d'ander.
 amende, boete/ straf.
 ampel, in't wijt en bzeedt.
 ampliatic, vermeerderingh.
 ambitieus, eergierigh/ stactuchtigh.
 amphibologie, eenige donckere redene/ oft twiffel-
 achtigen sin.
 amplieren, vermeerert.
 ample, wijdt/ bzeedt.
 annex, by-geboeght.
 Antecessieur, boozganger/ boozsaet.
 animeren, moet geben.
 anticiperen, te bozen komen/ verrasschen.
 anticipatie, boozkominge.
 anatomie, ontledingge/ ontledingh-plaets.
 anniheleren, te niet doen/ af-schaffen.
 annulleren, 't selfde.
 antijsck, oudt/daer men veel af handt.
 apert, besonder.
 apostille, beschept op de kant van't request.
 appropriëren, epgenen/ toepassen.

appaentie, begintfel/ tepcken/ blyck.
 appensement, dagh van verade.
 appelleren, provoceren, weder-roepen/ herkennen/
 weder verfoecken.
 appliceren, ten propooste brenghen om de saken te
 verklaren.
 appointeren, overkomen/ bergelijcken.
 appointment, overhominge/ beslechtinge.
 apprehenderen, vast houden/ bangen/ aentasten.
 approberen, van weerden houden.
 apt, nut/ bequaem.
 Arbiters, Seghs-lieden/ Schepts-mannen.
 Arbitrale uytpraecke, het goet-duncken van de
 Schepts-mannen of Seghs-lieden.
 armeren, wapenen.
 arrable, buyten propooste/ niet dienende.
 arres, willekom-gelt/ Godts-pemningh.
 arrementen, t'fondament daer't proces op begoft is.
 arrest, 't Vonnis by den oversten Retsster getwesen/
 daer af men niet magh appelleren/ beslagh.
 arresteren, vast houden/ in bedwanck houden.
 articuleren, pet seggen na de rechte gelegentheydt
 van de saken/ of van lit tot lit.
 arriveren, aenkomen.
 artijckel, hoofst-stuck/ lidt.
 assayeren, beproeben.
 Assayeur, Munt proeber.
 assaut, aenval.
 assesseur, toe-geboeghde/ bysitter.
 assureren, verskeren.
 assurance, verskeringh.
 assistentie, hulp/ bystant.
 assisteren, bystaen.
 assigneren, bewijzen.

assignatie, bewijfsinge.
 absie, dingsj-dagen/ sit-dagen/ pleyt-dagen.
 astringeren, bedwingen/ toepzangen.
 assumeren, toe-nemen/ by-nemen.
 attenteren, beproeben/ beginnen/ onderwinden.
 attestatie, getuygh-aeel.
 atroce, wyedelijcken/ swaerlijcken/ binnigh.
 attædiöse, verdrietelijcken.
 attentact, nieuwe septen / geduerende d'appellatie
 inne gebzacht.
 attesteren, tuygen/ toonen.
 attribueren, toeschicken/ toegeven.
 auctentiseren, vermeerderen/ krachtigh maken.
 auctentijc, machtigh.
 aucteur, vermeerderaer/ maker.
 auctoriseren, machtigh maken/ gesagj geben.
 auctoriteyt, gesagj/ achtbaerhepdt.
 auditie, toehoorzinge.
 Auditeur, toehoorder.
 audientie, gehoor.
 aufugeren, deurgaen/ ontblijden.
 avanceren, hojderen.
 avancement, hojderingh/ hooger staet.
 avantagie, voordeel/ winst.

B.

BAillu, Dooght of Regeerder van heerlijcke goe-
 den.
 baptiseren, naem geben/ doopen.
 Baron, Genoot/ Baender-Heer/ Wp-Heer.
 Bastillie, Kasteel/ Slot.
 beneficie, weldaet/ voordeel.
 benedictie, segeningh.
 Bibliotheke, een Boeck-hag/ Boeck-kamer.

bigareren, sozteren.
 biller, hzief.
 billion, afgeheurt/ quaet Gelt.
 Brevier, hozt-begriip/ Gelyc-boeckje.
 Bigame, die twee Huisvrouwen gehadt heeft / ofte
 een Weduwe getrouwt heeft/
 blasphemerem, lasteren/ schade naer spreken.
 Brevier, een Kolliken of Bziefken,
 breviteyt, hozttheydt,
 Bulle, een Bzief.

C.

Cabinet, Tuweel-kamer.
 Cachet, Zegel, cachetteren, zegelen,
 caduc, bergauckelijck.
 calumnieren, valsheydt bedrijven/ ofte naer seggen.
 calcineren, metael dooz 't vyer tot kalck maken.
 calculeren, ower-reeckenen.
 compagne, een velt.
 camperen, het Leger leggen.
 Canael, een groef/ dooz-loop.
 canalie, t'schuyt van de stad.
 cancelieren, uyt'schappen/ deur doen.
 captie, bedrogg/ vanginge met woorden.
 capieux, bedriegelijck/ begrijpelijcken.
 Cape, een Hoost oen 't water.
 capituleren, woortwaerde maken en aennemem.
 capitulatie, verdrach.
 Carabijn, een licht gewapent Hufter.
 carabijnen, rooden.
 caract, vier grepen.
 careffe, vrendelijck onthael.
 caresseren, vrendelijck onthalen.
 cas subject, materie daer questie om is/ gebal.

casseren, te niere doen.
 catarre, een sinckingh.
 Cathedra, Gestoelte.
 Catholique, algemeen.
 Cheval, een Paert.
 Chevalerie, of Cavallerye, Ruyterije.
 caveren, wachten/ berhoeden.
 cavilleren, schimpen/ spotten.
 cavillatie, spot.
 causeren, veroozsalien.
 cause, oozsaech.
 cauteriseren, inbranden.
 cautie, bozgh-rocht.
 Cautionaris, die bozge blijft.
 celebreren, een hepligen dagh van een saech houden.
 centenaer, hondert pondt gewicht.
 ceremonie, hoffelijck onthael of manier.
 ceroen, een plesster.
 certeyn, hoozselier waer.
 certificatie, verilaer-brief.
 cederen, sijn recht eenen anderen ober-geben.
 cessie, obergebinge van goederen.
 Cedula, handt-geschift/ huer-cedel.
 certificeren, verklaren hooz de waerhepdt.
 civile sake, daer lijf noch bloedt aen en hanght.
 Civile Rechteren, woereltlijcke Rechteren.
 circumstantie, gelegenthepdt van der sake.
 citeren, dagen/ in Rechte betrecken.
 citatie, daginge.
 clameren, roepen.
 clisterie, inspuytinge.
 clandestine, hepmelijcken.
 clause, eenigh begriip van materie.
 Coadjuteur, mede-hulper.

codicil, iuyttersten wille sonder erbinge oft ont-
binge.

coers, loop/ gebuyck.

coertier, vrede-maker.

cognosceren, belienmen.

cognitie, kennisse/ oordeelinge.

cohiere, iuytlegh.

collaterael, zijdelinghs/ die van de zijden bestaet.

collationeren, tegen het principlael oft tegen een an-
der vergelijcken/ of na sien.

collatie, een maectijje.

collecteren, by een vergaderen.

cholere, haestigheyt.

Collecteur, ingaender.

Collegie, vergaderingh/ maetschapp.

colligeren, by een vergaderen.

colluderen, t'samen bedectelijck handelen.

collusie, heymelijck verstant/ bedrog.

Comete, een star met een staert.

Commandeur, opperste/ bevelhebber.

Commensael, Dis-genoot.

Commere, gebaertje.

Commissaris, gelozen Rechter/ Bevelhebber.

commissie, last/ macht.

committimus, van't Hof/ volle macht.

commineren, dreppen.

committeren, permandt te werck stellen/ bevel ge-
ben/ doch misdoen/ sondigen.

committemus, Brieven van bebele.

commitie, oploop onder de Gemeente.

communicatie, gemeen-makingh.

communia, gemeenschap.

communiceren, mede-deelen t'samen-sprecken of
ramen.

compareren, verschijnen/ sich vertoonen.

compact, verdragh.

compagnie, vergaderingh/ maetschapp.

comparitie, by-een-komst/ vergaderingh.

compasie, mede-lijden.

comparuit, als pe-nandt eenen anderen te Recht-
te betrecht/ ende deselde niet en compa-
reert/ dan verlijgheit de gedaeghde oorlof
van de Hobe/ ende condemnatie van de ko-
sten by hem ghedaen/ ten laste van de aen-
legger.

compelleren, dwingen/ toedrijven.

compel, dwangh.

compenseren, de kosten van 't Proces, dat is/
de kosten tusschen de partijen gelijk stel-
len.

Compeer, gebader.

compenseren, vergelden/ d'een schult/ schade bon-
nisse/ oft kosten tegen d'ander vergelijcken of
setten.

competeren, aengaen/ toebehooren.

competenten Rechrer, behoorlijcken Rechter.

complaceren, believen.

complainte, klachte.

complicen, mede-plegers van eenigh quaet.

comprehenderen, begrijpen/ vatten.

compres, in een gedrongen.

complexie, aerdt/ manieren/ gestaltenis des **A-**
chaems.

complot, t'samen-sparringhe/ aenflagh.

compositie, verdragh/ afsnakinge.

composeren, in minne oer-een-komen.

compromitteren, hem gedragen tot het seggen van
Goemannen.

com-

compulsorien, bedwangh-brieven.
 concederen, verleenen/ gunnen/ geben/ toelaten.
 concerneren, aengaen/ aensien.
 concessie, toestaen/ toelatinge.
 concinneren, cieren / oft samen-boegen.
 concipieren, bedencken/ ontwerpen.
 concluderen, t'samen de saecke in recht besluyten/
 versoeken/ in rechten aenspreken.
 conclusie, besluyt/ eynde.
 concorderen, ober-cen-komen.
 concubine, een mans hoer.
 concussie, dwangh om reecheningh te doen.
 concurreren, mede loopen / mede deelen.
 condemnieren, doemen/ verwijzen.
 conditie, hoozwaerde/ bespreck/ staet.
 condictie, weder-eysschingh.
 conditioneren, bespreken.
 confereren, t'samen dzagen/ of sluyten.
 confessie, bekentnisse.
 confirmeren, bevestigen.
 confineren, verschaffen.
 confiscueren, de goeden verbeurt maken.
 conformeren, vergelijcken.
 confort, troost/ hertsterkingh.
 conforteren, troosten/ stercken.
 confronteren, den een by den anderen vergelijcken.
 consuys, betwart/ ontselt/ beschaemt.
 conniveren, dooz de bingeren sien/ gedooogen.
 copieren, dobbel maken/ oberbloedigh maken.
 copuleren, vergaderen.
 conquest, winst.
 conquesteren, winnen/ verkrijgen.
 conscientie, getweten.
 conscienticus, rechtbaerdigh.

consent, verlof/ toestaen.
 consenteren, toestaen.
 consequentie, gebolgh.
 consequent, verbolgh.
 conserveren, bewaren/ beschutten.
 consequeren, verbolghen.
 Consistorie, kamer van de vergaderingh/ Raedt/
 Kercken-raedt.
 consideren, aensien/ aenmercken.
 consigneren, het pendants bewijzen of in handen
 stellen/ als pant vooz schult.
 consorten, machters.
 conspireren, quaedt opset teghen sijnen Obersten
 maken.
 conspiratie, t'samen-sweeringe.
 consteren, bestaen.
 constitutie, stellinge/ macht-gevinge.
 constitueren, machtigh maken/ pendants in sijn
 stede stellen om het te doen ofte verbolghen.
 consulteren, raden/ raetslaen.
 contagius, besmettelijck.
 contouantie, handelingh/ gebaer.
 contemplatie, opmerkinge.
 contenderen, eysch maken.
 contenteren, te vreden stellen.
 contentie, twist.
 content, te vreden.
 contentement, te vreen-stellinge.
 contentieuse sake, twistige saken.
 contesteren, beroupen.
 continueren, volherden/ sijn boozstel verbolghen.
 continuatie, houdinghe van eenige dinghen in eeren
 wesen/ achtervolginge.
 contradiceren, tegen seggen.

contradictie, tegen-spraech.
 contracteren, handelen/ verdragh maken.
 contrariëren, tegen zijn/ tegen-spreken.
 contredriet, tegen-brief/ tegen-schijft.
 contredorgh, tegen-bozgh.
 contraheren, tegen een anderen pet aengaent.
 contract, Doozwaerde/ verdrach.
 contract aenupriael, Houtwelijclische Doozwaerde.
 contrarie, tegen oft we oerspamigh.
 contravenieren, tegen komen/ tegen doen.
 Contermineren, tegen mijnen.
 contre-rol, tegen-boeck.
 contrarolleren, tegen-boeck houden.
 contraventeur, Wet- breecher/ overtreder.
 contribuieren, toehzengen/ opzengen.
 controvers, strijdigh.
 controverteren, tegen kanten/ twisten/
 contumacie, hertmechligheyt.
 contumacieren, in rechte versmaet worden als men
 niet en compareert/ ofte wederspannig balt van
 te voldoen.
 Convent, klooster/ samen-wooninge.
 convers, omgeleert.
 converteren, me ommegeen.
 conversatie, ommegeangh.
 convoy, gelep/ vyz-gelep.
 convoyeren, gelepden.
 contumas, versmaet/ wederspannigh.
 coopereren, t' samen werken.
 copuleren, by een vergaderen.
 copye, afschijft.
 copyeren, uitschrijven.
 copist, uitschrijver.
 corresponderen, over-een-komen.

corroboreren , verstercken.
 corrueren , omballen/ instozten.
 corrumperen , bederben / vermandt met giften ber-
 leyden/ verblinden / om tot zijn vernieten te ko-
 men.
 cordiael , openhertigh/ gulhertigh.
 corruptelen , omhoopingen.
 corpulent , lijbigh.
 corpus , lijf/ hoop/ deel.
 correctie , verbeteringh.
 correspondentie , heymelijcke ober-een-kominge.
 corrosif , berterende/ op-etende.
 corruptie , bederf/ verrottingh/ omhoopinge.
 creantie , geloof.
 credentie , geloof.
 credit , geloof/ aensien/ gunst.
 crediteur , die uytleent/ ende aen een ander ten ach-
 ter is/ schult-eysscher/ geloover.
 credit , uytstaende schult.
 crime , daer lijf of lidt aen hanght.
 crimen , schult/ misdaet.
 crimen læsæ Majestatis , gequeste Hoogheyt.
 criminel , dat den hals aengaet.
 criminele justitie , bloedt-recht.
 criminele saeck , hals-saek.
 crimineel proces , hals-recht.
 croyseren , een kruysje door setten.
 Cronijcke , Tijdt-boeck/ Historie.
 cubit , elle/ anderhalve voet.
 culpable , schuldigh/ strafbaer.
 culperen , beschuldigen.
 inculperen idem.
 cumuleren , t'samen hoopen.
 cumulatie , hoopinge/ vermeerderinge.

curatele, besozgingh.
 curateur, Nombrooz / Toesender / of Regierder
 van Weesen goeden.
 cureren, obergaaen om te genesen.
 curieus, net.
 curieusheydt, nettigheyt.
 custodie, lias / koocher.

D.

DAmneren, doernen.
 dangereux, gebaertlyck.
 dangier, gebaer.
 date van den byef / den dagh in den byef ge-
 schyben.
 dateren, den dagh by schryben.
 datum, tijdt.
 debatteren, beleyden.
 debilityt, krankheyt.
 debat, strydt / tegen-rede / gekijf.
 debatteren, huyben / twisten / tegen-spreken.
 debiteur, schuldenaer.
 debitrice, schuldenaresse.
 debit, schult.
 decerneren, besluyten / bescheyden.
 decideren, besichtigen / ten eynde brengen.
 decipieren, bedriegen.
 declareren, verklaren.
 declineren, afgaen / van den Rechter scheyden / daer
 men vooz betrocken is.
 declinatore, uytneeminge van de recht-scheydinge.
 decoctie, een koochingh.
 decreet, een gebodt / bekentnisse / booznemen.
 deduceren, verklaren / te kennen gebeit / bewijfen.
 defailleren, in gebreke vallen.

defaillancie, in gebreec blijdingh.
 defaickeren, wech nemen/ affnyden.
 defaut, gebreec / als men in recht ten bescheden
 dage niet en komt.
 defectijf, gebreelijcken.
 defenderen, beschermen.
 defereren, hem ergens toe verdraghen / of ter eedt
 geben.
 difinitijf, heel afgedaen en torgesproken.
 defloreren, schoffieren / betrachtten / Maeghden
 oft Vrouwen van haren Maeghdom ofte eere
 ontsetten.
 defrauderen, bedriegen.
 degraderen, van staet verminderen/ affsetten.
 dilay, uytstel/ vertoef.
 dilayeren, uytstellen.
 dilatoor, uytstel.
 delegacie, ontmakinge.
 delicaet, lecher.
 delict, faut/ misdaet.
 delibereren, berisunen/ beraden/ bedencken.
 delinqueren, misdoen.
 demolieren, afbreken onder de voet werpen.
 denomineren, stellen/ roepen tot eenigh ampt.
 denoteren, acquercken/ in achtigh nemen.
 denuncieren, aenseggen.
 dependeren, aenkleeden/ afhangen.
 deponeren, tuggen/ in recht verklaren.
 dedoneren, afleggen/ penant sijn geldt of goet in
 waringe geben.
 deporteren, doen ophouden/ affsetten.
 deponeren, getuygenis seggen.
 depossideren, penant uyt sijn goet setten.
 depositie, getuygenisse.

depost, afgeleght of obergegeben gelt.
 designeren, bewijzen/ bedupden.
 describeren, uyt-schrijven.
 desadvoyeren, afgaen/van geender waerden houdē.
 desert, d'appellatie die binnen behoorzlijcken tijde
 niet verbolght en is.
 desisteren, aflaten/ ophouden.
 destineren, toe-schicken.
 desavoyeren, daer niet me willen te doen hebben/
 ontkennen/ afstemmen.
 deputeren, affenden/ gemachtighde maken.
 desolaet, verwoest/ verlaten.
 desperaet, sonder hoop/ twijffelmoedigh.
 desperatie, wanhoop.
 despereren, wanhoopen.
 destrueren, ombeer werpen/ verwoesten.
 destructie, verwoestinge.
 detenderen, detineren, ophouden.
 determineren, bepalen/ beslupten.
 detraheren, afstrecken.
 deterioreren, berargeren.
 devis, een teycken/ spzucht/ t'samen-spraek.
 deviseren, gespreck houden.
 devolutie, afgaen.
 devoir, plicht/ uytterste beste.
 devoor, aendachtigh.
 devotelijck, aendachtelijck/ Godts-dienstigh.
 deux, twee.
 dictum, Bonnisse / of d'uytspraekke van den sel-
 ven.
 dicteren, vooz seggen of beboozden 't gene pemant
 schijft.
 diete, manter van eten.
 diffameren, schande naer seggen/ saem-rooben.
 diffe.

differentie, verschil.
 differeren, verschillen/ uytstellen.
 different, geschil/ berschil/ verschaelende.
 difficulteyt, swarigheyt/ verschil.
 definiëren, scheyden/ eynden/ beklaren/ bepalen.
 definijs, eyntelijcken.
 digniteyt, aensienlijckheyt/ staet/ waerdigheyt.
 dilay, uytstel.
 dilayeren, uytstellen.
 dilatoire exceptie, als men de sake soekht uyt te stel-
 len.
 diligent, neerstigh/ bligtigh.
 dilatie, uytstel.
 diluvie, Suintbloet/ onderbloepinge.
 diligenteren, beneerstigen.
 diminutie, verminderinge.
 diminueren, verminderen / vzecken / een somme
 van kosten in Rechte gedaen verminderen.
 directelijcken, rechtelijcken/ regelrecht.
 discanteren, singen.
 discord, oneenighheyt/ tweedzacht.
 discorderen, oneenigh zijn/ tweedzachtigh zijn.
 discoureren, t'samen-praten/ redeneren.
 discours, reden/ redeneringh.
 discreet, bescheyden.
 discretie, bescheydentheyt.
 disponeren, beschicken/ oer hups en gelt te mogen
 schicken.
 dispositie, eene oydentelycke beschickinge of bestel-
 linge.
 dissimulatie, gebeynsheyt.
 dissimuleren, beynsen.
 dissimil, ongelyck.
 disordre, verwoeringe.

dispenseren, schikken / wat toe geben / wat laten
 vallen van't recht.
 dispensatie, bedeylinge/ schickinge.
 dispensier, schaf-meester/ uptdeelder/ Boek.
 dispositie, gestaltenis.
 dispost, wel gestelt/ macher.
 disputeren, redenstryden.
 distributie, uptdeeling.
 district, verbonden.
 distraheren, afrechten/ verheynden.
 divers, ongelijck/ herschepden.
 diversiteyt, ongelijck herschepdenheyt.
 diverselijck, herschepdelijck.
 diverteren, afwenden/ afkeren.
 divorcie, schepdinge des Houwelijchs/ Echtschep-
 ding.
 divulgeren, gemeen-maken.
 dubbel, uytswijft.
 doceren, leeren/ doen blijcken.
 Dolijn, een seker Zee-bisch.
 Dolijn, de eerste Zoon van de Koninck van
 Byzantsrijck.
 doliantie, weedom/ klacht/ treurige.
 domayne, gebiedt/ heerlijkheyt.
 domaynen, 's Landts inkommen.
 domineren, heerschen/ de meester spelen/
 domicilie, woon-plaets.
 domicilie kiezen; plaetsen kiesden als men nergens
 huys en houdt.
 fix domicilie houden, huys-vast of stede-vast blij-
 ven wonen.
 donatie; gifte/ by overgedinge/ geschenck.
 donatio causa mortis, gift diemen in't doot-bedde
 doet boez Notaris.

done, een Jofhrouw.
 dosis, een gewicht/ soo veel als men inneemt.
 dosijne, twaelf.
 doteren, begiften / ten huwelijck geben.
 dote, huwelijcks goet.
 douarie, Wyloftg-gaef.
 dragme, achtste deel van een ounce.
 dresserer, toerichten/ africhten.
 dressoir, een recht-banck.
 dibiteren, dubben/ twijffelen.
 dupliceren, dubbelen.
 duplijcke, schyftueren alsoo geheeten / die de ber-
 meerder de replijcke des aenleggers obergaeft.

E.

EDeren, uptgeben/ openbaren.
 editie, uptgobinge.
 edict, generael gebode.
 edificie, gebouw/ timmeringe.
 effaceren, uptdoen/ uptheegen.
 effectueren, de sake uptwerken.
 effect, 't gene soo volbracht is / upganc des
 wercks.
 egael, gelijk.
 element, beginsel/ oorspronck/ hoest-stof.
 electie, verkiefsinge.
 eligeren, verkiefsen.
 email, gebrandt silber-werck.
 emaileren, vper-schilderen/ doozblanmen.
 emanciperen, pemanden sijns selfs Wooght maken
 gelijk den Vader den Zone maecht.
 emenderen, beteren.
 embuscade, lage/ laegh-legginge.
 empesceren, beletten.

empescement, beletsfel.
 emploieren, aen te kost leggen/ bezigen.
 eminent, verheben/ uytsteliende.
 emolumenten, profijten/ baten / vruchten of gewin
 dat men van den arbeet of dienst krijght.
 emptie, hoopinge.
 emunt exempt, uytgenomen/ byp.
 enfrainte, gebroken sekerheyt/ of misbruickt recht.
 enfanterye, voet-bolck.
 enorm, leelijck/ ongeschickt/ waanstalligh.
 enqueste, ondersoecht.
 enquesteren, ondersoeken.
 exterineren, hoozen na den eytsch van den Rychter/
 Heeren brieven laten sien en besien.
 entre, intree.
 entreprinse, aenslagh/ doornemen.
 equipolleren, gelijcken.
 equitcyt, gerechticheydt/ billijchhepdt.
 equiperen, toerusten.
 equipage, toerustinge.
 erigeren, opzichten.
 erreren, missen/ dwaalen.
 erreur, dolinge/ dwalinge.
 esclandre, oneere.
 esse, wesen.
 æstimeren, waerden of achten.
 evalueren, waerden.
 evident, oogh-schijnlijcken/ klaerlijcken.
 evictie, uytwinninge.
 evinceren, uytwinnen.
 exiteren, rijden.
 exactie, uytboeringe/ af-eytschinge.
 examinatie, ondersoecht.
 examineren, onderbragen/ ondersoeken.

excellent, uytstreckende.
 excès, overdaedt/ fout.
 excessyf, onmatig/ al te veel/ overdadigh.
 ex contractu, volgens bespreck.
 excipieren, uytsonderen/ uytneemen.
 exceptie, uytneeming.
 excluderen, uytfluyten.
 exclus, uytgesloten.
 excommuniceren, bannen/ uytfluyten.
 excommunicatie, ban.
 excusatie, ontschuldiging/ gelijck excuse.
 excuseren, ontschuldigen.
 executeren, uytrechten/ vermanden tot voldoeringe
 van't getuijsde brengen.
 exempt, bjp/ uytgenomen.
 exerceren, bedienen/ oeffenen.
 executeur, een pandier/ deurwaerder.
 executeur, uytboerder van Testament/curateur, be-
 sozger.
 executie, uytboeringe/ met het recht boort varen.
 exemplaar, copie/ uytgeschryft.
 exempel, bewijs/ boortbeelt.
 exemptie, bjpdom.
 excesseren, uytmuypen/ buypen de schreef gaen.
 exercitie, oeffeningh/ bedieningh.
 exherederen, onterben.
 exhiberen, overgeven.
 exonereren, lossen/ ontlasten.
 exorbitant, uytspozigh/ hoben de maet/ al te seer.
 exlimeren, schatten/ achten.
 expedient, geboeghlijck/ profijtlijck.
 expeditie, afhaertinghe/ het eynde van het werck.
 expense, kosten.
 expert, ondersocht/ erbaren/ kloeck.

experiëntie, onderbindings/ erbarentheydt.
 expireren, verschijnen/ eyndt.
 exploiteren, uytwercken/ een sake volbrengen.
 expres, uytduchelijck/ wel duydelijck.
 exprimeren, uytducken.
 exploit, uytvoeringe/ rechts-plegingh.
 expurgeren, reynigen/ supberen/ ontschuldigen.
 expurgatie, ontschuldige.
 expres, uytduchelijcken/ merckelijcken.
 extenderen, uyt-recken/ in't lange setten.
 extempore, uyt de buyst/ metter haest.
 extensive, uytgeheydt.
 extinguieren, uytblussen.
 extraheren, uyt-treken.
 extrajudicelijck, daer niet van te verdeelen is.
 extract, 't gene uytgetrocken is/ Coppe.
 extorsie, afdwinginge.
 exurte, tol.
 extraordinaris, buyten gemeen / dat buyten den ge-
 meynen regel oft recht geschiedt.

F.

Fabriceren, maken hersieren.

faciente, saecht.
 facilijcken, facil, doentijcken/ lichtelijcken.
 facteur, die de saken van eenen anderen doijt.
 faculteyt, macht/ vermogenheyt / vermogen.
 falsaris, bedrieger/ meymedigen.
 fameus-libel, saemroobant schrift.
 farce, spul/ klucht.
 fatalia, dingh-dagen.
 fatale, bestemden tijdt om pets te doen.
 favoras, beuselingh.
 favorabel, gunstigh.

faveur, gunste.
 fauteur, gonst-dzager/een mede-pleger.
 febre, de hoofz.
 femme, een Vrouw.
 femmerye, Gast-huys.
 feudael, Leen-goet.
 festeren, beleefdelijck onthalen.
 feyten, schijstueren / inhoudende 't gene men wil
 betoonen.
 fideel, getrou.
 fidejulleur, Bozge.
 fieren, worden gemaecht.
 figure, gestalte.
 fingeren, bootsen/versieren.
 finalijc, eyndelijck/ glat af.
 fineren, eyndigen/ maken te wijgen.
 sole, een ronde Fles.
 firmament, Starren-hemel.
 fistel, een loopend gat of seer.
 Fiscael, die 's Herren recht of schat beware of booz-
 staet/ als Advocaet of Procureur Fiscael.
 fineren, supberen.
 fieren, wesen/ witsen/ trecken van 't aensicht.
 foveren, bewaren/ hoesteren.
 fortificeren, sterck maken.
 force, geweld/ kracht.
 frenetic, krankstaunghed.
 frequenteren, begaen en bestaen/ beandelen.
 flankeren, booz-wercken maken ter ziden.
 flankeringe, boozwercken van ter ziden.
 fleur, bloem/ groepingh/ bloepingh.
 floreren, groepen en bloepen.
 florijn, een gulde.
 foelic, gedrangh van 't volck.

formulier, Boorzchijft.
 fornieren, gerieben/ holtzengen/ dienen/aentrechtē.
 fort, foztresse/ foztificatie/ sterchte.
 fosse, een gracht.
 fraude, bedroggh.
 frauderen, bedziēgen.
 Fregat, Jacht/ Roof-jacht.
 fremineur, klepne broet/ een Franciscaner munnik.
 frivol, onnut/ beuselachtigh.
 fructueux, vruchtbaer.
 infructueux, onvruchtbaer.
 frustre, te vergeefs.
 frusteren, bedziēgen.
 fugijtyf, vluchtigh/ bancqueroet.
 fulmineren, bliemen/ uptsinnigh worden.
 funderen, vast stellen/ gront-leggen / of bebestigen.
 fundament, gront/ gront-best.
 fuleye, een vperpijl.
 furieux, ontsinnigh/ rasende/ dul.

G.

Gabelle, tol.
 Galioen, een groot Oorloghs-schip/ de boorzte-
 ben van't Schip.
 garanderen, ontheffen/ waerborgen.
 garant, waerschap/ waerborggh.
 gauderen, verblijden/ gecken/ ook zijn proces voluē.
 galeart, vrolijck.
 galearde, vluchtige dans.
 gallant, een fraey idam.
 galoperen, rennen.
 garde, bemaringh/ wacht.
 garment, kledinggh.
 garnieren, verstercken/ toe-ruste.

gaugie, de mate van een vat.
 gaugieren, de haren roepen.
 gaugierer, een roeper.
 geacquireert, verkregen/ verworpen.
 gediëert, by gegaen.
 geadvocceert, geroepen.
 geadhibeert, by-geboeght.
 geagiteert, gequest.
 geallicieert, aengelocht.
 geaufugeert, deur-gegaen.
 geclabeert, ontsipt.
 genuledieert, belet.
 gedimiteert, los-gelaten/ afgeset.
 geintercideert, vooz-gesproken.
 gecomputeert, toe-gerechteit.
 geopponeert, tegen gestelt.
 gecircumveniëert, beset/ ombangen.
 gecontroverteert, tegen gesproken.
 gerepouseert, afgeslagen/ versmaet.
 gesuccurreert, hulp gekregen.
 geoptempereert, gehoosfaent.
 geoppresteert, onderzucht/ overvallen.
 getolereert, geleden/ toegelaten.
 genereren, baren/ teelen voozts bzenen.
 generael, geheel begriipende/ algemeen.
 geleye, lil han't sop.
 gendarme, een Soldaet.
 gendarmerye, 't krijghs-volck.
 generatio, voozteelinge.
 gesten, geschiedenissen/ daden.
 geste, gehaer.
 geus, een strijdtbaer Man.
 gloriëren, roemen/ verblijden.
 glosse, uytlegginge.

glosseren, uytleggen/ berisaren.
 Gouverneur, Opperstierder.
 gouverneren, bestieren.
 Gouvernante, een bestierster.
 graveren, bezwaren.
 graviteyt, deftigheyt.
 grasseren, straet schenden/ woeden.
 gravamina, zwaerigheden.
 gramatse, byent gebaer/
 grand mercijs, grooten danck.
 gratie, goetgunstighet/ danck.
 gratieus, byndelijch/ liefstalligh.
 grief, zwaer/ moepelijch.
 grosseren, vergrooten/ uytsteecken/ in 't kozt ober-
 wegen.
 grosseren, in 't nette ofschijden.
 Gros, 't gene upter kladde in 't nette gestelt is.

H.

HAbiteren, woonen.
 habil, bequaem.
 habiliteren, bequaem maken.
 harangue, bertooch.
 hechte, gebanckentisse.
 heriditeyt, het bersterf.
 haerederen, in de goeden van permanden by hetsterf-
 fenisse komen.
 haesie, betterpe/ ongelode.
 Herbarist, een krupt-kemmer.
 Herbarius, een krupt-boeck.
 Heremijt, een klupsnaer.
 hipocras, speterp-wijn.
 hypocryt, een bepnser/ schijn-heyligh.
 hypocrisye, gebepnstheyt/ schijn-heylighet.

ho-

homagie, trouwe van den onderdaen.
 homologeren, toeslaen/ hoor goet aemmenen.
 honorabel, eerlijck.
 honneur, eer.
 horteren, vermanen.
 horologie, wijstijfer/ wijzwerck.
 hostiliteyt, vandenlijck geweld.
 Hospitaal, Gast-huys/ Sieth-huys.
 Hostie, Offer/ Offerande.
 humeur, boeshticheyde/ eens gesintheit/ eyghen
 aerdt.
 hypotekeren, eenigh goetd oft pandt hoor rente oft
 schult verbyden.
 hypotheke, alsulcke verbintnisse/ onder-pandt.

I.

Iactantie, beroeminge.
 Ignominie, versmaedtheit/ naemschendingh/
 schandbleck.
 ignoreren, van de sake niet weten/ onkundigh zijn.
 idioot, ongeleerde/ ongeletterde/ een weet niet.
 illacijf, dat ingehacht kan worden.
 illegitime, bastaert/ niet wettigh/ onwettelijck.
 illiquide, onessen/ on-af-gereckent.
 illumneren, verlichten.
 illustre, vermaert/ doozluchtigh.
 illuderen, bespotten/ wistrijcken.
 illufoor, belacchelijck/ bespottelijck.
 imagineren, inbeelden/ begrijpen in't herte.
 imaginatie, inbeeldinge.
 imiteren, naer volgen.
 impatient, onlijdzaam.
 impertinent, onbehoorlijck/ onsebbelijck/ onge-
 rijmt.

impetieren, berwerben/berlijgen.
 Impetrant, berwerber/berlijger.
 importantie, gewichtigheyt/ernst.
 importuyn, oberlastigh/quellijck.
 importuneren, sonder schaemte pemanden moepelijck vallen/oberlastigh zijn.
 impost, accijs/tol/schattingh/belastinge.
 imploreren, aenroepen.
 imposerén, opleggen/te laste leggen.
 imperiael, keijserlijck.
 imputeren, wijten/te last leggen/aentijgen.
 impugneren, tegen-strijden/bebechten.
 impugnateur, tegenstrijder/bebechter.
 impossible, onmogelijck.
 immobile, onroerende/ontilbaer.
 imponeren, opleggen/bedziagen.
 imperfect, onbolmaecht/onvolkomen.
 inadvertentie, onbetentheyt/als men geen waete ontfangen en heeft/soch reuckeloos heyt.
 incarnaet, root/lijfvertoigh/bleesch-vertoe.
 incarnatyf, dat niemo vleys doet wassen.
 incarnatie, tijdt-beschrijvingh/bleeschwoordinge.
 inclinatie, genegentheyt/toenepginge.
 incident, inballinge/toehal/gelijck als parthye anders by brengh om de sake te bewimpelen.
 incumberen, opleggen/op pemandts schouderen te leggen.
 incompetent, onwettigh/onbehoorlijck.
 inconuenient, ongehal/misval.
 inculperen, beschuldigen.
 incorporeren, in-lijven/na hem nemen.
 incorrect, onbetert/hol fouten/gebrekelijck.
 incureren, inballen/gelijck als men in schade valt/soch inloopen/omloopen.

indemneren, ontheffen/ schadeloos houden.
 indictie, aenseggingh.
 indispositie, ongesteltheit/ ongefonthepdt.
 indiscreet, onbeschepden.
 induceren, inslepen/ onderwijffen/ inboegen.
 inept, ongerijmt/ onbequaem/ niet dienende.
 infaem, eerloos.
 Infanterie, Doet-volck.
 in Sidel, ongeloobiggh/ ontrouw.
 informatie, onderzoek / kennisse / kunscht / be-
 richtinge.
 informeren, onderzoek doen / kennis nemen / be-
 richten.
 infracteur, inbreker/ overtreder.
 infractie, inbreuck.
 infructueux, onbrychtbaer.
 ingratitude, onbarmherticheit.
 inhabijl, onbequaem.
 inhibitie, achterwaerts houden/ verbodt.
 injurie, ongelijck/ laster/ bertojt/ hoon.
 injurieren, bertwijten/ hoonen/ lasteren.
 injure, schande/ oneere/ schoffierigheyt.
 innoveren, vernieuwen/ of weder beginnen.
 inquisitie, onderzoek/ na-speuringh.
 Inquisiteur, Onderzoeker/ Ketter-meester.
 inhereren, aen blijven hangen/ in blijven/ inhangen.
 inig, onrechtvaardigh.
 insereren, inboegen/ tusschen stellen/ inlijven.
 insinueren, de myte doen/ ook inschuyben/ indringē.
 insisteren, aenhouten/ aenstaen.
 insolidum; gantschelijcken/ bpsonder/ geheelijck.
 insolvent, onbetaelich/ die niet betalen en kan.
 inspicieren, insien.
 inspective oculaire; ooghschijnlijcke besichtinge.

insufficient, te lileyn/ niet genoegh zijnde.

Inful, een Eplandt.

institueren, instellen / gelijk als men pemaude zijn
erfgenaem maecht/ ooch onderwijfen.

instantie, beginsel/ gestadigheyt/ aenhoudingh.

instrueren, onderwijfen.

instructie, onderwijfinge bericht.

instrument, enige acte/ oft eenigh geschzift van pe-
mandts handel/ ooch wercktuigh.

intendit, de principael meyninge van den opfcher.

intentie, meyninge/ boornemen/ ooghtuit/ opset.

intenteren, verfoechen / aenleggheyn / aentwenden/
onderstaen/ dzeppen.

interdicieren, verbieden.

interest, schade/ achterdeel/ belangh.

interlocutoire sententie, dat den Rechter ondertuf-
schen de saech aengaende besluyt / tusschen ooz-
deel.

interrogatorien, vzaegh-stucken.

interpretatie, uytlegginge.

intimeren, vooz recht roepen / een dagh van recht
leggen/ ontbieden.

intimatie, dagh-legginge/ roepinge.

intimeren, de wete doen.

Geintimeerde, de partijpe die niet geappelleert
en heeft/ maer 't vornisse gewonnen heeft.

intimeren, gestaden / van weerden doen houden
't gene men verwozden heeft.

interloqueren, tusschen-spreken/ een sake met geen
uytterlijch vornisse wijfen / gelijk ten toone oft
om meer gheschreben te worden / 't welck men
noemt vornisse met eenen steert.

interrumperen, pet by- vzenghen daer men de sake
mede verachtert oft doet stille staen.

interrupt, afgehozen / de sake lange stille gestaen
 hebbende/ halt/ interrupt.
 intervenieren, booz pemanden de sacchi aenbeerden/
 oft hem 't proces aendragen/ tusschen komen.
 interjectie, tusschen-woerp / tusschen-stellinge/ in-
 woerp.
 interjecteren, tusschen werpen/ inwerpen.
 interdictie, verbodt.
 interpositie, tusschen stellinge.
 intitulare, aenschrijven/ aen-nemen.
 intre, ingaenck.
 intreprise, aenslagh/ booznemen.
 intricact, verwert/ verstrickt.
 introduceren, inleeden/ inboeren.
 intromitteren, inlaten.
 invaderen, anballen/ inne baren met grammen oft
 ehelen moede.
 invalideren, krachteloos maken.
 inventarieren, beschrijven / gelijk als men eenighe
 goeden/ huys-raedt/ oft pet anders beschijft.
 inventaris, opschjibingh van goederen/ inhoudt.
 inventie, bondt/ bindinge.
 inventeren, binden/ versumen/ upbinden.
 Inventeur, eerste insteller/ binder/ upbinder.
 invoceren, aenroepen.
 involveren, inwentelen/ inwickelen.
 involutie, inwentelinge/ inwickelinge.
 josteren, t' samen-stryden.
 journael, Almanack/ dagh-register/ dagh-boeck.
 item, insgelijcks/ schult/ reste.
 irreparabel, ontberchelijck/ ontbergoedelijck.
 irrevocabel, ontwedetroepelijck.
 iteratyf, meermaels.
 iterative, wederomme op een nieuws.

itereren oft reitereren, herbatten/ wederomme seggen dat eens verhaelt oft geseght is.

junctione, lit.

jubile, een jupgh-jaer/ een halve eeuw.

judicature, oordeel/ rechts-pleginge/ vonnis.

Juge, rechter.

jugeren, rechten.

juglier, een bedrager.

juys, say/ bloemtje.

julep, een klaer drankje.

jupiter, *♃*/ de Planeet Jupiter.

juratoir, by Eede.

Cautie juratoir, Zorghtochte by Eede/ beloven 't gewijde te voldoen / ende sinen persoon ende goeden niet te absenteren oft verzeemden.

jurisdictione, gerechtigheyt oft macht/ rechtspraakinge/ gebiedt.

Jurist, rechts-geleerde.

justificatie, rechtvaardigmakinge / verontschuldiging.

justeren, gelijk en effen maken.

justitie, gerechtigheyt/ recht.

Justicier, rechter/ Schout.

justificeren, ontschuldigen/ by spreken.

L.

Labeur, arbeit/ naestigheyt/ blijt.

labeuren, laboureren, arbeiden.

lambris, gewelf.

lambrisseren, de muren met Schilderpen behangen.

lancette, Taet-gereetschap der Chirurgijns.

laps, loop/ langheyt van tijde.

latiteren, schuilen/ ergens secretelijck zijn.

lastagie, Ballast/ Schip-sant.
 lasur, blauachtige colour.
 largo, rijkelijck/ breedt.
 lauderen, loden/ prijzen/ van waerden houden.
 legael, wettelijck.
 Legaat, Afgesant/ of erfmakinge/ 't gene by Testament
 mente ofte wytersten wille wech ofte tot erbe ge-
 geben woort.
 Legataris, Erfgemaechte/ dien wat by Testament
 gegeben woort/ oft dien de gemaechte goederen
 beholen sijn.
 legateren, yet by Testament wech geben.
 Legateur, Erfdeeler / die het wech gemaechte wyt-
 richtet.
 leden, schaden/ quetsen.
 legende, het leven en daden der Hepligen / verhael/
 vertellingh.
 Laes Majestatis oft crimen laesae Majestatis, misdact
 tegen de Majestept.
 laesie, quetsinge/ misdact.
 legitime portie, wettigh gedeelte/ kindts ghe-
 deelte.
 legitimatie, wettigh makinge.
 legitimeren, wettigh maken.
 lias, een stroer.
 liasseren, stroeren.
 liberaelheyt, liberaliteyt, miltheyt.
 libereren, verlossen.
 libel, geschijfte/ schijfture: gelijk een Libel van
 aensprake / Antwoorde / Replike / Duplike/
 Triplike/ Quadruplike/ Adbertissement/ Fey-
 ten/ kosten/ Diminutien/ Bieben oft andere.
 liberael, milt.
 liber, los/ vry.

librye, Boeche-has/ Boeck-hamer.
 licenten, Tollen/ Col-gelden/ verlos-gelden.
 licentie, verlos.
 Licentiaet, Meester in de Rechten/ oft toe-gelaten
 in de Rechten.
 ligue, verbodt/ verbindingh.
 limitatie, booschrijbinge/ bepalinge.
 limiten, palen/ aspaltingen/ erfpalen.
 linagie, geslacht/ afstomst.
 Linagier, Erfgenaem.
 linie, richt-snoer / of in rechter zijden bestaninge.
 liquide, schuldt/ effen recheuningh.
 liquidereu, een recheuninge effen maken / effenen/
 afrechenen.
 litigeren, liracheelen/ plepten/ oft Proces hebben.
 litiscontestatie, rechts-pleginge / beroepinge die
 partpen van beyde zijden in't rechte doen.
 litiscontesteren, rechts-plegen / van beyde zijde in
 Rechte beroepen.
 Litispendentie, twist-hanging / of 't verholgh van
 den Prozesse.
 locatie, huyzinge/ verhuypinge.
 locate, Onder-baes/ Onder-meester.
 loy, Wet.
 loyael, wettelijck.
 locupleteren, machtigh maken/ rijck maken/ ver-
 hoogen/ vermeerderen.
 lumineren, verlichten.
 luna, Silber/ de Maen.
 Luytenant, Stede-houwer.
 luxurie, gephepdt.
 luxuricus, gepl/ weelderigh.

M.

M Achineren, quaedt stoocken / quaet tegen een
 ander versieren.
 maculature, scheur-papier.
 Madame, Me-brouto.
 magazijn, booz-raedt-schuyt / spijs-kamer / wapen-
 kamer.
 Magistract, Ouerighepdt.
 magnifick, heerlijk.
 magnificentie, heerlijkhepdt.
 magneet, Zepel-steen.
 maintenir, handt-haben / bevestigen.
 maintenue, handt-havinge.
 Majesteit, Hooghepdt / aensienlijckhepdt.
 malcontent, berongelijck / beledicht / t'ontzeden.
 malitie, booshepdt.
 maledictie, vloeck / lasteringe.
 manufacture, handt-wercksel.
 mandaet, bebel / dagement.
 manifesteren, openbaren / verklaren.
 manifest; openbaer / verklaringe.
 manuael, Handt-boeck / Register.
 mancqueren, in gebreck blijven.
 Mandataris, Bebel-hebber.
 Mandament, bebel / verbodt / daegh-heel.
 macquerelle, koppelaerster.
 marcheren, trecken / aentreden.
 marecagie, een poel / moeras.
 marge, kant.
 mariagie, Houtwelijck.
 masque, gryns / momaensicht.
 masqueren, bermommen.
 Marquis, March-graef.

Mars, *Mser*/de planeet *Mars*.
 massacre, moort.
 massacreren, moorden.
 masse, klomp.
 matteren, moede maken.
 maxime, grond-regel / het grootste oft principaelste
 pointt.
 medalie, een gegoten oft gesneden penningh/ ge-
 denck-penningh.
 mediane, de middel-ader / in den arm/ tusschen de
 Leber-ader en Hoofst-ader.
 melancolie, swaer bloedt/ swaermoedighept.
 melancolijck, swaermoedigh.
 melodie, soet geluyt.
 memorizael, onthoudt-boeckje/ kladt-boeck.
 memorie, onthoudinge/ gedachtenis/ geheugenisse.
 menagie, huys-houdingh.
 menageren, huys-houden.
 menagier, Meester van't huys.
 mentie maken, vermelden.
 mentio, gewach/ meldinge.
 Mercurius, Quicksilber/ de planeet *Mercurius*.
 mesuye, huysgesin.
 merite, verdienste.
 meschant, snoedt.
 mesus, misbywacht/ versupn.
 mesuseren, misbywachten/ mislepen/ verclaten.
 meubel, roerende.
 meublen, beroerlijcke goeden/ inboel.
 milioen, thien hondert duysent.
 minere, graef-ader.
 minen, mineren, onder-graben.
 minerael, bergwerck.
 minueren, verminderen.

minute, bewerp/ de kladde.
 minueren, ontwerpen.
 mise da fait, handt-stellinge van rechte.
 miserabel, ellendigh.
 miserie, ellendicheyt.
 missive, Sent-brief.
 Minister, Dienaer.
 mixte, gemengde sake.
 mysterie, verhozgentheyt.
 mode, manier/ wijze.
 model, boozbeelt/ boozschijft/ schets.
 modereren, matigen/ redelijck binden.
 modest, zeedigh.
 molesteren, quellen.
 mumie, gebalsemt blyps.
 monsieur, mijn Heer.
 monopolie, opkoop/ boozkoop/ of muysterpe die de
 koop-lieben doen/ van hunne goeden booz eenen
 gesetten prijs/ ende niet min dan sy onder mal-
 kanderen gesloten hebben te verkoopen.
 monstrantie, vertooningh.
 montereren, opklimmen/ toerusten.
 morion, een Helmet.
 mortaliteyt, sterflijchheyt.
 mortifiëren, dooden.
 movement, roeringe/ beweginge.
 moveren, roeren/ bewegen.
 motyf van rechten, beweginge van rechte/ of seeckie-
 re Schijftuere die de parthpen na 't sluy-
 ten van den processe/ den Rechter seeckie-
 telijck ober-ghegeben tot Instructie van
 den selven / 't welck oock Keucil geheeten
 wordt.
 mulcteren, straffen.

municiperen, pemandt sijn stede-recht of Burgerrecht geben oft gunnen.
 municipalen, stede-rechten/ of burgerlijke rechten.
 munieren, bewaren/ beschermen.
 munimenten, beschepdt dieneude tot bescherminge van pementes recht/ betoeringen.
 munitie, toeboer/ rustinge.
 muskel, musculè, een spier.
 musijk, nootzangh/ zangh-konst.
 mutinatie, opzoer/ nuyterp.
 mutilatie, verminckinge.
 mysterie, herbozenthepdt/ geheymenis.

N.

NAmptiseren, opleggen/ verschieten/ gelijk men by prohibie ende onder cautie eenighe somme oft goeden op of boozts brengh.
 nampt oft namptissement, 't gene alsoo op-gebozcht woert/ ooch hantbullinge.
 narracyf, 't gene men in eenige requeste oft schyfture booz de conclusie stelt / tot fundament der selver/ anders verhalijck.
 narreren, verhalen/ vertellen.
 Natic, Dolck/ slagh van menschen.
 nativiteyt, geboozte.
 natuyrlijk, opzecht gebozen.
 natuyrlijk kind, speelt-kind/ gebozen van twee die honden trouwen.
 navigatie, schip-baert.
 navigeren, schipbaren/ baren.
 necessiteren, noodigen/ nootwendigen.
 necessiteyt, nootwendighept.
 negatif, 't gene men booz leugenachtigh ontkenmen magh/ ontkenelijck.

negotieren, handelen/ handel drijven.
 negligent, versupmigh/ onachtsaem/ oechtelooſ.
 negligentie, ontachtsaemhepdt, versupm/ &c.
 neutrael, onzijdigh/ geenerlep/ tusschen beyden.
 neutre, 't selve.
 nihilpenderen, versmaden/ booz niet achten.
 nihil, niet met al.
 notoir, blyckelijck/ hemelijck.
 Notaris, een Schryber die des menschen handelun-
 gen ter toekomender gedenckenisse schryft.
 noteren, opschrijven ter bewaernisse.
 notitie, opschrijvinge/ kennisse.
 notule, geschryft by den Notaris geschreuen/ merck-
 ceel.
 novacie, vernieuwinge.
 novo, nieuw.
 nul, niets van geender waerden/ te niet.
 nulliteyt, nietighepdt / 't gene niet met allen te be-
 dienen en heeft.

O.

Obedient, gehoozsaem/ onderdanigh.
 obedieren, onderdanigh wesen.
 obedientie, gehoozsaemhepdt/ onderdanighept.
 obleeteren, verlustigen.
 oblatie, offerhande.
 obligeren, verbinden.
 Obligatie, verbintenisse/ spruytende wpt eenigheit
 Contracte oft schult/ Hant-schryft.
 object, boozwerp.
 objectie, boozwerpinge.
 obreptijf, onderkruppemde.
 observeren, waernemen.
 obscur, doncker/ dupster.

C 3

ob-

obstakel, verhinderingsh/ grendel/ hinderpael.
 obsteren, letten/ verhinderen/ tegenstaen.
 obstinact, hertnechigh/ halstarrigh.
 obstinatigheyt, hertnechigheyt/ halstarrigheyt.
 obstinatelijck, hertnechelijck.
 obtineren, verwerben/ verkrijgen.
 obvenieren, te gemoete komen/ verhoeden.
 objiceren, letten/ boozwerpen om te beletten.
 occasioneren, veroorzaken/ gelegenthepdt geven.
 occasie, gelegenthepdt.
 occuperen, inmenen/ bekommeren/ ontledigen.
 oetroyeren, verleenen/ gunnen/ toelaten in't byson-
 der.
 oculaer, ogen-schijnelijck.
 Oetroy, verleeningsh/ vergunningh.
 odieus, hatelijck.
 offenser, beledigen/ leet doen/ quetsen.
 offensie, beledigingh.
 offereren, aanbieden/ toedienen.
 offering, aanbiedinge.
 omitteren, achterlaten/ overslaen/ verby gaen.
 omissie, overslaningh/ nalatingh.
 onereren, belasten/ overlasten.
 opereren, werken.
 operatie, kracht/ werkinge.
 opiniatre, stijfsinnigh/ hertnechigh/ koppigh.
 opiniëren, meppen/ wanen.
 opinie, meppinge/ waen.
 opponeren, tegen stellen.
 opposeren, tegenstaen.
 oppositie, tegenstellinge/ wederstandt/ teghen-
 meer.
 oppresseren, verdrukken.
 oppressie, verdrukkinge.

optie, keur/ kiesinge.
 opposant, verwoerder/ tegenstrever.
 oratie, vervoog/ redeneringh.
 orient, oost. (best.
 oriental, van oosten/ oostwaerts/ oprecht/van't
 origineel, oorspronckelijck/ eerste schijft.
 ordineren, beschicken/ bestellen.
 ordinaris Rechter, is den Rechter daer men vooz
 hoozt te rechte betrocken te worden.
 Competenten Rechter, idem.
 ostenderen, berodemen/ porchen.
 oubliantie, vergetenis.
 outragie, spijt/ selheyt/ verstoozingh.
 outrageren, spijt aendoen/ verstozen.

P.

Pacificatie, vreedemakinge/ bezedigingh.
 Pagadoor, Demingh-meester/ Betaels-heer.
 pagie, zijde van een bladt papier / ooch 3p-dienaer.
 palissade, bofstwoeringe / paelwerck / een wal met
 palen.
 pandectæ, een Boeck dat alderley dinghen in't ge-
 meyn begriipt ofte inne-houdt/ gelijk 't Boeck
 Digestorum.
 parmelaen, Kaes van Parma.
 partagie, deplinge.
 partiael, eegensinnigh/ eenzijdigh / de tegen part
 gunstigh.
 partialiteyt, eenzijdighed.
 particulierlijk, bpsonderlijck/ in't bpsonder.
 paragon, pupck/ een wptsteekent staeltje.
 parate executie, schielijcke rechts-voorderingh.
 pardon, vergiffenis.

par-

pardonneren, vergeben.
 pareil, effen/ gelijk.
 pareren, op proncken/ toopen/ cieren.
 pareërsel, op-pronc kinge/ tier sel/ toopsel.
 Parlement, Hooghsten Raedt/ Raedthof.
 parlementeren, t'samen-spreken/ handelen van
 overgebinge van Steden of sterctien.
 participeren, mede deelen.
 particulier, besonder.
 passeport, vype reys-brief/ vyz-brief.
 pasquil, een schimp-schzift/ uytgestroopt Laster-
 schzif.
 passabel, lijdelyck.
 passio, lijdingh/ sucht/ een siechte/ een ontsietenis.
 Pastoor, een Harder/ een Predicant.
 patent, open-brief/ bebel.
 patenten, opene brieven.
 patricida ofte parricida, die Vader/ Moeder/ Broe-
 der/ Suster/ oft jemandt van synen bloede ge-
 doodet heeft.
 pastorel, harderlyck/ hardertwerck.
 pater-noster, gebede-liettingh/ Vader onse.
 patientie, lijdzaamheyt/ gedult.
 patrimonie, Erf-goet/ Vaders-erf.
 patriot, een Lief-hebber van't Vaderlant/ Vader-
 lander.
 patrocineren, boozsprecken/ beschermen/ verbadt-
 gen.
 pauzeren, rusten/ berposen.
 patronaatenschap, hups-houderenschap.
 peremptoir, uytendigh/ uytboerlyck.
 perfect, volkomen.
 permittieren, toelaten.
 permuteren, verhandelen/ wisselen.

perpetreren, bedrijven.
 perpetuëlijcken, eeuwighlijcken.
 perlevereren, volherden.
 personeel, dat elcken mensche eygentlijck aengaet/
 hooft vooz hooft.
 pertinent, behoorlijcken.
 perturberen, verstoozen/ berouren.
 pecceren, misdoen/ sondigen.
 peristeren, aenhouden.
 peritoire actie, een sake die in den grond geintenteert
 wort.
 pedestael, de boet van een stijl.
 penitentie, berouw/ leetwesen.
 pelgrimagie, bebaert.
 pœniteren, berouw hebben.
 pene, straf/ boete.
 pensioen, huur/ huurloon/ wedde.
 penael, strafwaardigh.
 pensionaris, die gagie treckt.
 Pensionaris, een Raedt van de Heeren Rechters/
 Stads-Raets-man.
 perfuym, reuch-werck/ rookingh.
 perfumeren, beroucken.
 permissie, verlof/ toelatingh.
 perplex, verlagen/ verbaest.
 perplexiteyt, verflagentheydt/ verbaestheydt.
 perruycke, gemaect hat/ hat-muts/hat-topfel.
 persecucie, verbolginge.
 persuaderen, overreden/ aenraden.
 personagie, die een rol van t spel speelt.
 Persoon, een onderscheyde verstandelijck wesen.
 perfectie, volmaechtheidt.
 pertinentelijck, behoorlijck/ net.
 Peter, doop-heffer.

perimeert, gedoodt/ te niet gedaen.
 petitie, eys.
 piëteit, Godtzuchtigheyt.
 pillagie, roof/ luyt.
 pilleeren, rooden/ stroopen.
 picant, steekachtigh/ scherp.
 pistool, zinkroer.
 pinasse, spiegelschip.
 piscine, een vijver.
 piqueren, stecken.
 pitantie, toespys/ ransoet.
 planeren, effen maken.
 planeete, een dwael-ster.
 planeet-lezer, een goeder-geluck-segger.
 pleuris, steekende pijn in de zijde.
 Piract, Zee-roover.
 pylzer, zuyl.
 playsant, lustigh/ vrolijk.
 Plenipotentiaris, Volmaghtigheyt.
 playfier, lust/ vrolijkheyt/ vreught.
 Plebaen, Parochi-paep.
 podagra, Bicht.
 Poëer, Dichter.
 Poëly, Dicht-konst.
 Poëtery, Rymery.
 polijt, net/ beschaest.
 policie, burgerlijcke regeringe/ burgerstant.
 pondereren, wegen/ overwegen.
 politijck, burgerlijck.
 pontificael, Pauselijck/ Priestterlijck.
 populcus, volckrijck.
 pompe, statie/ praecht.
 poltron, Piel.
 portie, deel.

poleren, sijn saken by articulen stellen.
 positif, settelijck / 't ghene men behoort te setten oft
 weerdigh is gestelt te worden.
 Posiuyt, een Orgel met twee blaes-balcken.
 possessie, besit.
 possesseur, besitter.
 possideren, besitten.
 possessor, recht om te besitten/ besittelijck.
 post humus ofte post-mis, een kindt dat na de doot
 van sijnen Vader gebozen is.
 poseren, stellen/ setten.
 postume, een geswel.
 postille, korte uytlegginge.
 postponeren, naer stellen/ achter stellen.
 postuleren, begeeren / in rechte eyschen / af-eys-
 schen.
 postremo, ten lesten.
 postuer, gestalte.
 posteriteyt, nakomelinghschap/ afkomst.
 Potentaet, Gewelt-heer.
 potentie, vermogen.
 praefiseren, oeffenen/ in't werck stellen / uytwoere-
 ken/ in rechte handelen.
 practisijns, Aitwerchers / die in rechte handelen/
 als Advocaten / Procureurs / ende diergelijc-
 he.
 practijcke, handelinghe ofte oeffeninge in rechte.
 prebende, probe / inkomste / Priesterlijcke inkom-
 ste.
 praecaveren, verhoeden.
 praecedent, voorgaende.
 praecederen, voorgaen.
 praecise, beletsel.
 Praecijzen tijdt, gesetten tijdt.

prædecesseur, Voorszæet.

præminentie, te volheit-ganinge/ uytstekentheyde/
uytsteekli.

præfatie, hooz-reden.

preferencie, hoozdeel/ hoozdeelinge.

prætereren, hoozdeelen/ hoozrechten.

præfigeren, hooz-bestemmen/ bescheyden/ dagh
stellen.

præfix, hooz-bestemt/ dat bescheyden is.

præjudiceren, beschadigen/ achter-deel doen.

prejudicie, schade/ achter-deel/ nadeel/ hooz-hooz-
deel.

prælegateren, hooz uyt maken.

Prelaet, Kerck-hooght/ opperste der Priesters.

prelature, Kerckhooghdp.

premië, loon/ wedde/ vereeringe.

præmiditeren, hooz-dencken.

præmitteren, hooz-senden/ hooz heen senden.

præposteratie, verkeert-doeninge.

prærogatyf, hoozdeel/ hooz-recht.

præscriberen, hoozschryiben/ als eenigh goedt is ge-
hocht/ ende deughdelijck beseten / x/ xx/ xxx/ oft
xl. jaren/ sonder pemaants weder-seggen/ soo is't
geprescribeert/ ende niemandt en magh daer ce-
uigh recht toe pzetenderen.

præscriptie, hoozschryibens recht/ macht-gebruyck.

præsent, tegenwoordigh/ doch geschenck.

præsenteren, aanbieden/ te hoozschijn komen.

præsentie, tegenwoordighheyt.

præperatoir, toereydelijck/ by hoozraet.

præpareren, toereyden/ hoozbereyden.

præparatie, toereydinge/ hoozbereydinge/ gereedt-
schap.

præoccupatie, hoozkomingh/ hooz-opnemingh.

praeservatie, behoedingh/ behoedingsh/ bewa-
 ringh.
 praeserveren, behoeden/ behouden/ beschutten.
 praeservatyf, tegen-gift/ oock behoedigh/ bewa-
 rend.
 President, Doozitter.
 praesumeren, vermoeden/ wanen.
 prestantie, overtreffinge.
 presteren, betoonen/ te weeg brengen/ volboeren.
 presumptie, waaninge/ vermoedinge.
 praesumptueus, vermaent/ hermetende.
 praesupponeren, vast-stellen/ vooz heen bedingen.
 praetext, derel/ schijn/ voozwerdingh.
 praetentie, voozwerdinge/ voozderinge/ berepchinge.
 praevaleren, de hoven hant hebben/ winnen.
 praetenderen, berepsschen/ voozwerden/ vozderen.
 praeterieren, voozby gaen/ vergeten/ niet versten by
 Testament.
 praeventie, voozkominge.
 praevenieren, verrasschen/ voozkomen.
 precieux, kostelijch/ dierbaer.
 Prioor, opperste van de Munnicken.
 Prioresse, opperste Bagijn.
 priseren, waerden.
 Primaer, Opper-kerckvooght.
 primogeniture, eerst-gebozenschap.
 priveren, benemen/ ontnemen/ ontfetten.
 prive, bysonder.
 privilegie, een bysonder recht/ Dooz-recht/ Handt-
 best.
 privilegeren, permant gunnen eenigh vooz-recht.
 proberen, bewijzen/ beproeben.
 procederen, in rechte handelen/ ofte voozts-baren/
 vooztgaen.

proces, gedingh/ dingen.
 procedure, dingtael/ pleyt-handel.
 proclameren, uptroepen.
 procreëren, teelen/ boozt-bzengen/ baren.
 procureren, besozgen/ bencerstigen.
 Procureur, Boozzozer/ pleytbezozger.
 procuratie, besozginge/ boozsozge/ volmacht.
 processe, onnegangh.
 procreatie, teelinghe.
 Procurator, Gemachtighde/ Volmachtighde.
 Procuratie ad lites, volmacht om 't Proces te vol-
 gen.
 Procuratie ad negotia, volmacht om eenige saken te
 beschikken.
 prodigeren, dooz-bzengen/ berdoen/ berquisten.
 prodige, quist-goedt/ doozbzenger.
 produceren, getupgen leyden/ boozbzengen.
 professie, belijdenis.
 profaen, onhepligh.
 profaneren, onthepligen.
 Professor, Hoofst-Leeraer.
 profyteren, bozderen/ winninge doen.
 prognosticatie, boozsegginge/ boozheminge.
 progesse, booztgangh.
 prohibitie, verbiedinge.
 prohiberen, verbieden.
 projiciëren, projecteren, boozwerpen.
 prolix, wijelooptigh.
 prolongeren, verlengen.
 prologie, booz-rede.
 prolongatie, verlenginge.
 propice, goetgunstigh/ toegedaen.
 promoveren, boozderen / pemanden booz eenen an-
 deren ergens toe helpen.

pronunciëren, uytſpreken/ Donnigſ geben.
 proportioneren, vergelijcken/ edenebenen.
 proponeren, hoozſtellen.
 propriëtaris, epgenaer/ Heere van de goeden.
 propriëteyt, epgenſchap.
 proportie, bequame t'ſamen-ſettinge / gelijk-ma-
 tighedt.
 propooſt, hoozſtel/ hooznemen/ hoozhebbinge.
 prorogeren, uytſtellen/ verlengen.
 prorogatie, verlenginge.
 prospereren, welbaren/ heroberen.
 prosperiteyt, hoozſpoet/ welbaert.
 poſterneren, nedertwerpen.
 propositie, hoozſtel.
 proſe, rijmloos/ ongerijnde rede/ onberijmt.
 proſcriberen, berſenden/ berachten/ oft openbaer-
 lijcken berdoemen.
 proſequeren, geduylijcken verholgen.
 proceſt, tegen-geſtuyginge/ wederſpraech.
 protegeren, beſchermen/ behoeden/ beſchutten.
 protecdie, beſcherminge/ beſchut.
 Protecteur, Beſchermer.
 proteſteren, openbaerlijcken betuygen / wederſpre-
 ken.
 protocol, betwozp-boeck/ ſchryf-rol / daer men het
 van te bozen inne ſchryft oft op-teeckent.
 provoceren, uyt-epſſchen/ uytbagen.
 provene, geeſtelijcke inkomſt.
 Provincie, Landtſchap.
 Provinciael, Oberſte van t Landtſchap.
 Proviſoor, Kerckelijcke opſtender.
 proviſie, hooz-raet/ lijf-tocht/ hoozſieninge.
 proviſioneel, by hooz-raet/ ter verſoek/ hooz-erſt/
 by toelatingh/ tot opſeggens toe.

publicatie, berhandinge/ afhandingingh.
 public, openbaer.
 publiceren, openbaren/ berhandigen / afhandigen/
 aflesen.
 puëril, hinderachtigh.
 pulver, poepet/ stof.
 pulveriseren, tot poepet maken.
 purge, ontschuldiginghe.
 purgeren, reynigen/ supberen / supberinge / loesen/
 ontschuldigen.
 purificeren, reyn-maken.
 purificatie, reyn-makinge.
 punctuël, geschichthepdt / geschicktelijck.
 punitie, straf.
 pupillariteyt, onmondighepdt.
 pupil, wees.
 punctueren, afstepkenen/ afstippen.
 puriteyt, supberhept.
 putatyf, achtenderwijs/ vermerptelijck.

Q uadraet, vierkant.
 Quartier, vierendeel/ een wijck.
 quadruplicque, antwoort van de beschuldighde op
 het derde inbrengen van den aenklager.
 qualificeren, hoedanigh maken.
 qualificatie, hoedanigh-makinge.
 qualiteyt, hoedanighheyt.
 quanti minoris, een Acte die geintenteert wort als
 het te vele gehocht is / oft boven de waarde by
 detwelckē men versoekt restitutie van de pen-
 ningen daer voor gegeven/ met presentatie van t
 geschichte moet te restitueren.
 quanti plurimi, daer by besocht men soo veels meer
 als

als behouden sal worden hem toe te komen.
 quantiteyt, grootheyt.
 quarteyne, vierden-daeghse koozts.
 quateremper, vasten van vier-getpen.
 quartafalcidia, het vierde deel van de geheele mas-
 se van de erfentisse.
 querelle, klachte/krackeel.
 questie, geschil/ vzaegh-stuck.
 quid pro quo, het eene door het ander.
 quiesceren, berusten/ rusten.
 quinquanelle, vijf-jarigh upstel.
 quiteren, quijtschelden/ qujsten/ verlaten/ ont-
 slaen.
 quittance, quijtscheldinge/ qujtinge/ qujtingh-
 brief.
 quohier of cohier, eentigh reken-boeck.
 quore, deel/ aendeel.
 quoceren, aenteekenen/ aendeelen.
 quotiseren, schatten/ aendeel wysen.
 quocisarie, schattinge.

R.

Rabat, af-koytinge/ afslag van de somme.
 rabatteren, af-koyten/ af-trecken van de som-
 me.
 racourieren, optroyen/ vercleren.
 rallerie, gecliep/ boert.
 raffineren, supberen.
 raye, een straet.
 rayeren, wtdoen/ wtschabben.
 rantsoen, berloffinge/ berfoentinge.
 rapiamus, mengel-moes.
 rareteyt, seltsaemheyt.
 rappel, weer-toeyninge/ herroeyninge.

rapporteur, oberbzenger/ oberbzager.
 rappelleren, weder-roepen/ herroepen.
 rapporteren, aenbzengen/ oberbzagen.
 rapport, aenbzenginge/ oberbzacht.
 raleren, verticlen.
 raer, selden.
 rapt, roof.
 rationael, redelijck.
 rate, behoorte/ gelegentheyt.
 ratificeren, van weerde houden/ bekrachtigen.
 ratificatie, bekrachtigingh.
 ravelissement, onderlinge makinge tusschen man
 ende wijf.
 raveling, ravelijn, Bolwerck / een werck met een
 Wal en een gracht vooz de muur oft poozt.
 Roiael, konincklijck/ gulhartigh.
 rebel, afvalligh/ betreckigh/ wederspannigh.
 rebellie, afvalligheyt/ wederspannigheyt/ muypen.
 rebelleren/ af-ballen/ tegenspannen/ muypen.
 recapituleren, wederhalen de hooft-stucken / in't
 korte vertellen ofte vertrecken 't gene eens ge-
 daen is.
 recapitulatie, hooft-deelinge / wederhalinge der
 hooft-stucken / vertellinge in 't korte van het
 geene vooz-gebaen is.
 recepisse, ontfang-teel/ ontfang/ gijtbzief.
 recept, recipe, genees-dzanch/ inneringe / ontfan-
 ginge.
 reces, uytstel/ afschepdt.
 recere, onderzoekinge.
 reciproque, wederzijds/ onderlinge / ober en weer.
 recidive, wedervallende/ weder instortende.
 recisie, afsnijdinge/ opsegginge.
 reciteren, verhalen/ oplezen/ opseggen.

recolement, oberooringe.
 recoleren, oberooren.
 reclamatie, hertoeplinge/ tegenroep/ tegenspraect.
 reclameren, hertoeppen/ tegenroepen/ tegenspreken.
 recommanderen, aenbevelen/ aenprijfen.
 recommandatie, aenprijfinge/ aenbebelinge/ booz-
 schrijfinge.
 recompense, vergeldinge.
 recompenferen, vergelden.
 reconciliëren, verfoenen.
 reconciliatie, verfoeningh.
 reconuenieren, wederom eyschen/ weder aensprekē.
 reconuentie, wederom eyschinge/ weder aenspraect.
 recordatie, herdenckinge.
 recorderen, herdencken/ ghecugen.
 recours, toeblycht/ hulp.
 recouueren, beroberen/ wederkrijgen.
 recouuerment, weerkrijgingh/ beroberingh.
 recreantie, toebertrouwinge/ wederbertrouwinge/
 't ghezuyck van de sake ofte goeden daer questie
 om is soo langh 't Proces duert.
 recreatie, vermacth.
 recreayf, vermahelijch.
 recreeren, vermaken.
 Redtoor, Bestierder/ Schoolbooght.
 recificeren, louteren/ recht maken.
 recognosceren, erkennen.
 recognitie, erkenninge.
 recredentie, vertrouwinge/ toebertrouwinge.
 recueil, hoft verhael/ versameningh/ verzaem.
 recupereren, wederkrijgen/ beroberen.
 recuperatie, weerkrijginge/ beroberinge.
 reculeren, aertzelen.
 recusant, onwilligh/ wepgerende.

recusatie, wepgeringe.
 recuseren, wepgeren.
 redyt, herhalinge van't selfde.
 redigeren, stellen/ schicken/ daer toe bzingen.
 redimeren, verlossen/ byp hoopen.
 redintegreren, vernieuwen.
 reël, werckelijck/ waerlijck/ dadelijck.
 reductie, herbzinginge.
 reduceren, wederlepden/ herbzingen.
 refactie, herdoeninge.
 refereren, aengedzagen/ bybzingen/ verhalen.
 refectie, boedinge.
 reflecteren, verbuigen/ ombuigen.
 reflexie, verbuiginge/ weerflagh.
 reformatie, herbozminge/ herstellinge.
 reformateur, herbozmer/ hersteller.
 reformeren, herbozmen/ supberen/ tot sijn bozighen
 foym wederbzingen.
 refuseren, wepgeren.
 refuteren, wederleggen.
 refutatie, wederleggh.
 regard, opzicht/ sozgh/ achttingh.
 regent, bestierder/ booght.
 regeren, bestieren.
 regiment, bestieringe/ booghde/ beheersching/ een
 hoop krijghs-volck.
 register, een Boeck daer diuersche saken ofte han-
 delingen inne staen/ doch tafel/ rol.
 registreren, opschrijven/ te boeck setten.
 regneren, heerschen.
 reguleren, schicken.
 relecteren, verworpen.
 reivindicatie, rechts-uptboeringe.
 reintegreren, vernieuwen/ wederomme in staet stellē.

regres, verhael.
 reitereren, herhalen/ herdoen.
 Reyne, Koninginne.
 relaes, vertoogh/ verhael.
 relateren, vertellen/ verhalen.
 relaxeren, ontlaen/ lossen.
 relatyf, verhalijck.
 relief, ophebe/ opheffinge.
 releveren, onthessen/ verheffen/ opbeuren/ op-
 heffen.
 relevement, oft relievement, ontheffinge.
 Religie, Godts-dienst.
 religieux, Godts-dienstigh.
 reliquien, overblijffelen.
 reliqua, overblijffel/ overschot.
 remedie, behulp.
 remitteren, quijtschelden/ overmaken/ oversetten.
 remedie, heelmiddel/ hulpmiddel.
 remisse, overmakinge/ oversettinge.
 remisie, vergiffenis/ ontslaginge/ quijtschel-
 dingh.
 remedieren, heelen/ genesen/ weer te recht brengen.
 rememoriëren, herdencken/ erinneren.
 remunereren, vergelden.
 remburseren; weer uptgeven/ weer betalen/ over-
 schieten.
 remors, knaginge/ woedginge.
 removeren, weeren/ afwenden.
 renommeren, vermaert maken/ vermaren.
 renfort, versterkinge.
 remonstreren, vertoonen/ te kennen geben.
 remonstrantie, vertooninge/ vertoogh.
 rencontre, ontmoetingh/ bejegeningh.
 rencontreren, ontmoeten/ bejegenen.

renoveren, vernieuwen.
 renuncieren, renunceren, af-seggen/ op-seggen/ ont-
 seggen.
 renunciatic, ontsegginge/ opsegginge.
 renverseren, verticeren.
 renversael-brieven, onkrachtingh-brieven / weder-
 hieven.
 renvoy, ber sendingh/ weder sendingh.
 renvoyeren, weder senden/ ber senden.
 repareren, bermaken/ vergoeden.
 reparatic, bermakinge/ vergoedinge.
 repelleren, ber drijven/ te rugge drijven.
 repeteren, herhalen.
 replijc, wedersegginge/ weder-antwoordt/ verant-
 woordinge.
 repliceren, weder seggen/ weder-antwoorden.
 repetie, herhalingh.
 representeren, vertoonen. (welt.
 represalie, weernemingh/ weer-ont-epsch) met ge-
 reproche, berispinge/ wazalinge/ berwerpinge.
 reprocheren, berwerpen/ wazalen/ berispen/ getup-
 genisse weder-leggen.
 repromitteren, weder beloben.
 repromissie, weder belofte.
 Republijcque, Gemeyntensact/ 't Gemeene beste.
 repudieren, berstootten/ berlaten.
 repudiatie, berlatinge.
 reputeren, achten.
 reputatie, achttinge.
 reputabel, achtbaer.
 reproberen, wazalen/ berwerpen.
 repugneren, beechten/ tegenstrijden.
 repulsie, ber drijvinge/ afweeringe.
 requirant, epscher.

requeste, versoek-schijft/ versoeki.
 requireren, versoeken/ opschen.
 requisitie, versoeki.
 rescriberen, weder schrijven/ antwoorden.
 rescriptie, antwoorde.
 rescinderen, breken/ te nict doen.
 reserveren, behouden/ voorbehouden/ achterwaerts
 reservatie, voorbehoudinge. (houden.
 resideren, wonen/ verblijven/ verbouden.
 residentie, wooninge/ verblijf/ verboudinge.
 Resident, Plaets-houder/ Verblijver.
 resigneren, oet verlaten/ oetwijfen.
 resignatie, weder-gebinge/ oetwijfinge.
 resiliëren, te rug springen.
 resistentie, tegenstant/ wederstant.
 resisteren, wederstaen/ tegenstaen.
 resolutie, beslupt/ voornemen/ opset.
 resolutien, beslupten.
 resolut, onbetentert.
 resolveren, beslupten/ voornemen.
 resorteren, gehoozen/ onder behozen.
 resort, habelingh/ besteck.
 respecteren, eerbieden/ ontsien.
 respect, ontsagh/ gesagh/ aensien/ opsicht.
 respectivelijck, oet en weer/ gelijk beyde betaemt.
 respondant, bozgh.
 responderen, antwoorden.
 response, antwoorde.
 resonantie, klanck.
 respijt, wtsfel.
 rejiceren, verwierpen. (stellen
 restabliëren, weder-opzechten / wederom in state
 restablisement, wederom in state stellinge / weder-
 opzechtinge.

restaureren, opzichten/ weder opzichten.
 resteren, oberblijven/ overschieten.
 reste, oberblijffel/ overschot.
 restitueren, herstellen/ weder-geven.
 restitutie, herstellinge/ weder-gebinge.
 restringeren, verhangen.
 restrictie, verbangh/ inbindinge.
 resurrectie, berrijseuiffe.
 resumeren, hernemen/ herhalen/ herbatten.
 resumptie, herneminge/ herhalinge/ herbattinge.
 retarderen, vertoeben / beletten / verachten / op-
 houden.
 retardatie, retardement, beletsel / vertoevinge / op-
 houdinge.
 retentie, onthoudinge.
 retineren, onthouden/ behouden.
 retorie, te rugh drijvingh.
 retorijske, de kunst om tierlijch te seggen.
 retorsijn, dichtcr/ rijmer.
 retour, weerkeer/ keer.
 retracteren, herroepen/ herdoen.
 retrer, wijch/ aerselingh/ vertreck.
 retireren, aerselen/ vertrecken.
 revenge, wraeck/ weertwake.
 reveleren, ontdecken/ openbaren.
 reverentie, eerbiedinge.
 revideren, hersien.
 revisie, hersieninge.
 revisoir, oversiender.
 revoceren, weder-roepen/ herroepen.
 revocatie, weder-roepinge/ herroepinge.
 revolte, oploop/ afval.
 revolteren, omwenden/ afballen/ opdoer maken.
 revolutie, een ringh/ een draay/ omloop/ ontwindin-
 ge

ge/ omwentelinge.
 revolveren, omwenden/ omloopen.
 ridiculeus, belacchelijck/ spottelijck.
 rigoureux, straf/ streng.
 rigueur, strafhepdt/ strenghept.
 riote, goote/ verlaet.
 robust, sterck.
 rondelle, een holle ronte.
 route, berstoppinge.
 rubrijcke, afstepcheninge.
 rustijck, boersck.
 ruineren, vernielen/ te gronde werpen.
 ruine, vernielinge/ nederstotinge.
 rupture, bzeuch.
 rumoer, gerucht.

S.

Saccageren, rooven/ stroopen/ plunderen.
 Saccagie, roobinge/ plunderinge.
 Sacreren, hepligh/ wpen.
 Sacrament, hepl-tepcken/ heplige verhoggenthept.
 Sacrificie, Offerhande/ heplighingh.
 sacrilegie, kerck-roof/ kerck-diefte.
 Sacrifysie, Heplighdom.
 saiseren, van een schepden.
 sayloen, getp/ jaer-getp.
 safineren, de hant aenslaen/ in besit komen.
 saifine, besit/ genietinge.
 salariëren, besoldigen/ loonen.
 salaris, dienst-gelt/ wedde/ loon/ besoldinge.
 salette, Eet-zaeltje.
 Salvatie, bewaringe/ beschut/ los makinge van het
 tegenspreken/ bersterchinge/ bescherminge.
 salveren, behouden/ bewaren/ redden.

salutatie, begroetingh/ heylwenschingh.
 Salut, Saligheyt/ Heyl/ Groetenis.
 salve conduit, vrp-gelep-veel.
 salutair, heylsaeti.
 samblant, schijn.
 sanguijn, bloedigh.
 sapperen, ondergraben.
 satisfactie, voldoeninge.
 Saturnus, Toot/de planeet Saturnus.
 sauvegarde, bescherminge/ beschuttinge.
 scabreux, rouw/ ruogh/ schzabbigh.
 scabel, banck.
 scandaleux, ergerlijck/ aenstootelijck. (geben.
 scandaliseren, te schande maken / ergeren / aenstoot
 scandale, ergernis/ aenstoot.
 scapperen, ontkomen.
 scarificatie, scherpinge.
 scene, Tooneel.
 Scepter, Koninghs Staf.
 schisma, tmespalt/ scheuringe.
 schismatijc, scheurmaker/ scheurlichtigh.
 scholastijc, schools.
 scortatie, hoeteringe.
 scorteren, hoereren.
 scrutatie, nasoechinge/ doorgrondingh.
 scruteren, doorstufelen/ nasoecken/ doorgronden.
 scurrilteyt, rabauwerp.
 separatie, scheidinge.
 separeren, scheidten.
 sepulchre, graf.
 sepulture, begrafenis/ graf.
 sciatica, heup-pijn/ heup-gicht.
 scelereux, schelmachtigh.
 scripture, recht-stuck/ pleyt-stuck.

scrupule, angst/ gewicht van twintigh grepen.
 scrupuleus, angstigh/ bevreest/ achterhoufig.
 secluderen, bukten slupten/ uptsupten/ affsupten.
 seclusie, bukten sluptinge/ uptsuptinge/ affsuptinge.
 secuer, gerust.
 secours, hulp/ bystant.
 secreet, heymelijck/ verholen/ geheym.
 Secretaris, Geheym-schryber/ Raedtschryber.
 secte, gebolgh/ aenhangh.
 seditie, opzoet/ beroerte.
 seditiues, opzoerigh.
 semiplene probatie, half bewijs.
 Seigneurie, heerschapp.
 Senateur, Raedts-heer.
 Senaet, Raedt.
 Senatusconsultus, den oppersten Raedt.
 Sententie, 't gewijsde/ Donnisse/ oordeel.
 sententiëren, Donnissen/ oordeel vellen.
 sensibel, sinlijck/ gevoelijck/ gevoeligh.
 sequester, Segs-man/ Schepts-man/ Waker-
 laer.
 Sermoen, bertooogh/ Predicatie/ Leer-rede.
 servituyt, last/ dienstbaerhepdt.
 servijs, toerustingh van een maeltijdt.
 sequestreren, overgeven/ in bewaringh stellen.
 sequestratie, overgift/ bplegginghe/ in betwaerstel-
 linge.
 sereniteyt, helderhepdt.
 servateur, behoeder. sericus, ernstigh.
 Serviteur, Dienaer. sexe, sooyte/ geslacht/ kenne.
 sicarenen, moorden.
 sicaria lex, een Wet op de dootslagers/ moorders en
 sider, Appel-dranck. (senijn-gebers.
 significant, duydelijck.

segie, sloel/ besettinge.
 signaël, merck/ tepcken.
 signature, ondertepckeningh/ berzegelingh.
 signet, merck-ringh/ zegelringh.
 significeren, beteekenen.
 silentie, stilswygingh.
 simonie, inkruypingh in geestelijche ampten.
 simplicitéit, eendoudigheyt/ sechtighepdt.
 simuleren, beynsen/ bewimpelen.
 simulacie, beynsinge/ bewimpelinghe.
 sincer, oprecht.
 singulier, bpsonder.
 Sinjoor, Heer.
 sinister, sluctig.
 sinisterlijck, looslijck/ bedriegelijck.
 simpel, entchel/ eendoudig/ secht.
 sisteren: stellen in recht/ permanden vertoonen oft
 doen komen.
 situeren, stellen.
 situatie, stant/ gelegentheyt/ oft eysenschap eender
 plaetse.
 sobrieteit, nuchterheyt.
 societeit, geselschap/ maetschap.
 sociael, geselschappigh.
 Sol, Goud/ de Zon.
 soulacs, troost.
 soulageren, troosten.
 solemniseren, bperen/ Hooghtijdt houden.
 solemaniteit, Hooghtijdt / Hooghtijdt- bperinge/
 Feest.
 solemneel, feestelijck.
 solide, louter/ hecht/ hardt/ vast.
 soliditeit, louterheyt/ vastighepdt.
 solitair, eenfaem.

sollicitie, forme-standt.
 solliciteren, vervolgen/ beneerstigen/ versoekten.
 sollicitatie, vervolginge/ beneerstigingh/ versoeck.
 solvent, betaelbaer / pemandt die machtigh is sijn
 schult te betalen.
 solveren, oplossen/ ontbinden/ lossen/ betalen. (len.
 sommeren, op-epschen/af-epschen/afbozderé/optel-
 sommarie, op-epschinge/ optellinge.
 sommierlijck, kostelijck/ met koste woorden.
 somme, geheel begriyp.
 sommarie, inhoud.
 somtueux, kostelijck.
 Sonnet, Alinck-dicht.
 sonderen, gronden/ peplen.
 effect sorteren, stant grijpen.
 sorteren, uytsonderen.
 Souverain, Opper-hoofst/ Opperste.
 souvereyniteyt, opper-macht/ opperhoofdigheyt.
 soulagement, troost.
 specialijcken, bpsonderlijck/ insonderheyt.
 specificeren, in't bpsonder verklaren.
 speciael, sonderlingh/ bpsonder.
 spargeren, verspreeden.
 spolieren, berooben/ plonderen.
 specialiteyt, bpsonder.
 spatie, wijdde.
 spatieus, ruym/ wijdt.
 specie, gedaente/ soorte.
 spectakel, Schouspel.
 speculatijs, opmerckend.
 spectateur, aenschoutwer.
 specteren, aenschoutwen.
 speculatie, opmerckinge/ bespeuringe/ bespiedinge.
 speculeren, besinnen/ bespeuren/ bespieden.

stateren, laten staen/ gelijk de rechter de hofsen
stateert tot der decisien van de materie princips
pael.

statueren, vast-setten/ in-setten/ in-stellen.

statuten, instellingen/ instellingen.

spirituël, geestelijck.

spoliatie, beroovinge.

stature, lijfs-groote.

stacne, beelt/ stock-beelt.

steriliteyt, ondzuchtbaerheyt.

stipulatie, beding/ toefegging.

stipuleren, bedingen/ toefeggen.

strictelijck, scherpelijck/ nauwelijck.

studieus, naerstigh/ blijgh/ leersuchtigh.

studeren, naerstigh zijn/ soectien te lrijgen/ leeren.

studie, leer-oeffeningh.

Student, Leerlingh.

studioir, leer-hamer.

subalterne Rechter, rechter die ten definitie on-
der de Magistraet staen/ als die van de Laten-
halle/ Wees-hamer/ ende andere.

Sub-diaken, Onder-diaken.

subjiceren, onderwerpen.

subject, onderwerpen/ onderwerp/ grond-sactk.
cas subject, de materie principael.

submitteren, onderstellen/ verblijven/ ofte sich ten
gesegge van andere gedragen.

suborneren, heymelijck besteken/ wptmaken.

subreptie, heymelijck ontrekkinge ofte steeling.

subreptis, obreptis, valscheijck met bedrog of op
onwaerachtigh te heimen geben yet berlij-
gen.

subrogeren, in de plaets van een ander stellen.

subreptijf, onderstropen.

sub.

subsidie, hulpe/ onderstant.
 subsisteren, opstaen/ onderstant doen.
 subsignatie, onder teykeningh.
 substantie, selfstandigheyt/ wesentlijckheyt.
 substituëren, pement in sijn stede stellen.
 substituyt, die in pemauids stede gheseteld
 is.
 subtiel, listigh/ spitsinnigh/ scharpsinnigh.
 subtielheyt, spits-bindigheyt/ spits-binnigheyt.
 subverteren, omme keeren.
 subtiliseren, haz-klooben.
 subtraheren, afstrecken.
 subtractie, afstreckinge.
 subordonneren, onderschicken.
 suasie, aenradinge.
 subijt, schielijck/ suel/ terstont/ geswoine.
 subjungeren, onderwozpen.
 subversie, omkeeringe.
 subvenieren, te hulpe komen.
 subventie, onderstant.
 subvirguleren, onderstrepen.
 succederen, in volgen/ nabolgen/ in de goeden bart
 pemanden by versterffenisse komen.
 successie, versterffenisse/ inbolginge / nabolginge.
 successeurs, erfgenamen/ nakomelingen.
 secours, hulp.
 succumberen, onderliggen/ oerwonnen zijn/ son-
 der blijven.
 suffisant, genoeghsaem.
 Superintendent, opperste Besierder / Opper-
 booght.
 supersederen, aflaten/ nalaten.
 supplement, vullinge.

suppliëren, volmaken/ullen.
 suppliceren, te boet vallen / ootmoedelijck bidden/
 smeecten.
 supplicatie, ootmoedelijke biddinge/ smeekinge.
 suppliant, versoeker/ ootmoedigh bidder.
 supposeren, ondersetten / onderstecken/ onder-
 stellen/ toestellen/ verziere.
 gesupposeerde, die in den schijn van eenen anderen
 bedrieghlijcken komt.
 superb, hooghmoedigh/ trots.
 superbiteyt, hooghmoedighheyt/ trotshepdt.
 supporteren, verdzagen/ onderstutten.
 supportabel, verdzagelijck.
 superioriteyt, overhept.
 suppoost, onderdaen/ ondergestelde.
 suppositie, onderstellinge/toestellinge/uptmakinge.
 suppressie, verdzuchinge/ onderdzuchinge.
 supprimeren, verdzucken/ onderdzucken.
 surpris, overschot/ toegift.
 surprinsé, overvallinge.
 surseance, schozssinge/ opschoztinge/ uptstel.
 suranneren, over-jaren.
 surrogatie, in de plaats-stellinge.
 surrogeren, in de plaats stellen.
 suspendereu, opschozten/ afstellen.
 suspensie, opschoztinge/ schozssinge.
 suspicie, achterdocht/ argwaen/ nadencken.
 suspect, verdacht.
 suspecteren, verdencken / achterdencken / naden-
 cken.
 suspectie, verdenckinge.
 survivantie, overlevinge.
 susceptibel, vatbaer.
 susciteren, opwecken.

sustineren, by blijven / onderhouden / ophouden /
staende houden / drijven.
syndicalen, Zepnt-schepenen / gemachtighe Wo-
den / oft diergelijke.
sustinue, staende houdinge / drijvinge.
Synode, Kercken-Landt-raedt.

T.

TAbellioenen, Notarisen / oft Schijbers van
den Koninck.

Tabernakel, Tente / Hut.

tacite, zwijgende.

tasseren, geweld doen / met geweld af dwingen.

tasseringe, geweld / aspersinge.

tantafaire, een onrust / een moey-al.

tarderen, hertragen / herdoeben / bepden.

tardijf, traegh.

taxeren, schatten / waerden.

taxatie, schattinge / waerderinge.

terneraerlijck, lichtbaerdigh / onbedachtelijck.

Tempel, Kerck.

temporiseren, sich na den tijdt boeghen.

temporeel, tijdelijck.

temeriteyt, dwaeshepdt / vermetelhepdt / lichtver-
digheyt.

temperature, matigingh.

temperantie, matighepdt.

tenderen, strecken.

tempteren, verfoecken / quellen.

tempratie, verfoekinghe / quellinge.

teneur, inhoudt / oft begriyp van de reden.

tergiverferen, bedzielen / tegen-staen.

tergiverfatie, bedroggh / achter-deel.

terminatie, eynde / uyt-eynde.

termineren, eynden/ bepalen.
 termijn, tijt/ bepalinge/ paelstecken.
 Testament. Uptersten wille.
 Testateur, Upterste wille maker/ een man die Te-
 stament maecht.
 Testatrice, Upterste wille maechster/ een vrouwe die
 Testament maecht.
 testeren, testament maecten/ erf-maken/ betup-
 gen.
 Testamenteur, besorger van uptersten wil.
 text, den sin.
 territoria, landtpalen.
 restitucie, betwijinge.
 Theatre, Theatrum, Schouburg/ Schoutvoornel.
 Theologie, Godt-geleertheyt.
 Theologant, Theologus, Godt-geleerde.
 Thresorier, Schat-meester/ Penningh-meester/
 Ontfanger.
 Thresoor, Schat.
 tincture, betwinge.
 Tiran, Dwingelandt.
 tirannie, geweld/ Dwingelandtpe.
 tirannisch, geweldigh/ wreedelijck/ dwingelan-
 disch.
 titule, titel, opschrift/ opperbladt/ bynaem/ per-
 naem/ Van.
 tollereren, berdragen.
 tollerantie, berdraeghsaemheyt.
 tombe, graf.
 torment, pijn.
 tormenteren, pijnigen.
 tortuse, toots/ sackel.
 torture, pijninge.
 tortyrenen, pijnigen.

torqueren, wzingen/ wonden/ dzapen/ herren.
 totael, geheel/ al.
 tractabel, handelbaer.
 tractaet, handeling/ begrijp van eenigen handel oft
 geschift.
 trafteren, handelen.
 traduceren, oversetten/ overhalen/ beliladden.
 traditie, overleveringe.
 Tragedie, Treurspel.
 traductie, oversettinge.
 trafycq, koophandel.
 trafycueren, koophandel dzijben.
 tranquilliteyt, gerustheyt/ stilligheyt.
 transactie, overgebinge/ afhandeling/ dadinge.
 traineren, slegen.
 traïter, verrader.
 transmutteren, verwisselen.
 transmitteren, versenden.
 transformeren, gedaent beranderen.
 transformatie, gedaent veranderinge/ verbozmin-
 ge.
 transfereren, overdzagen/ oversetten.
 tranligeren, berecnigen/ overkomen.
 transporteren, overdzagen/ over-leveren.
 translateren, oversetten/ vertalen.
 translatie, oversettinge/ vertalinge.
 transport, overdzacht.
 travalie, arbept.
 travaliëren, arbepten/ moe maken/ quellen.
 transmigreren, verhuysen.
 trepaen, een hoof-scheel-hooy.
 trepaneren, het hoof-scheel doorbooren.
 travers, dwars/ luyts-weeghs.
 traverleren, kruysen/ dwerssen/ dzijben.

trenchee, loop-grabe.
 triangel, drie-hoek.
 tribulatie, verdriet/ gequel/ weder-waerdigheyt.
 tribuyt, tol/ schattinge/ op-lage.
 treves, bestandt/ stilstant.
 triste, droevigh/ treurigh.
 trio, een gesangh met drie stemmen.
 triumphe, zege-uyeringh/ zege-pael.
 triumphantelijck, zege-palend.
 triumpheren, zegepalen/ zegeuyeren.
 triplijcke, antwoort op de tweede verweeringe van
 den beschuldighde.
 tropheen, zegetepelien.
 troubel, onklaer/ drabbigh/ beroert.
 troupe, hoop/ lude.
 troubleren, beroeren.
 trotteren, draben.
 tumult, oproer.
 tumulteus, oproerigh.
 turberen, oproer maken/ beroeren.
 turbatie, beroeringe.
 tutele, Vooghsd/ momberschap. (den.
 Tuteurs, Vooghsden of Regierders van Deesen goe-
 turbulent, onstuytmigh.
 turbe, hende.
 turpe, leelijck/ oneerlijck.

V.

Vacantie, ledigheyt/ ophoudinghe / bysheyt/
 oozlof.
 vaceren, verledigen/ ontledigen / hem nergens me-
 de bekommeren.
 vacant, onbedient/ ledigh.
 vacantie, ledigheyt/ ophoudinghe / ofte schoffinghe
 van

van eenige sake oft recht.
 vacillatie, waggelinge/ twispelturigheidt.
 vacilleren, waggelen.
 vacineren, ledigen.
 vagabond, land-looper.
 vaillant, strijdtbaer/ kloecht.
 valeur, waerdy.
 valuaieur, die naest een Baron of Wy-heer is.
 vaillantise, kloechheidt.
 vacuatie, ledigingh.
 valey, dal.
 valise, male.
 valideren, gelden.
 valitude, gesontheyt.
 valabel, waerdigh.
 vaniteyt, ydelheidt.
 valuarie, waerderinge.
 vapeur, wasen/ damp/ damp.
 vaporeus, dampigh.
 vaqueren, besigh zijn.
 vanteren, beroemen.
 vassael, onderdaen/ leen-man.
 varieren, veranderen.
 variétéyt, veranderlijckheidt.
 vehement, hebiggh/ heftigh.
 vendiceren, hem toeschryden/ oft hem selben toe-
 epgenen.
 vaticineren, waerseggen.
 venten, beplen.
 vehementie, hebigheidt.
 venael, hepl.
 venditie, verhoopinge.
 vendue, verhoopingh.
 vengeance, wraech/ herhalingh.

venison, Harte-pastep/ Wild-gebacht.
 ventileren, wammen/ redesisten.
 venerabel, eerwaerdigh.
 ventose, een wint-hop sonder pzycken.
 veneratie, eeringe/ eerbiedinge.
 verbaliseren, sijn saecten met den mond berbedi-
 gen.
 verbaleren, een sake mondelinge berhalen.
 verbael, verhael/ reden die mondelinge geschiet.
 vertueus, deughdigh/ deugtsaem.
 vesper, avondstont.
 vestige, spooz/ boetstap.
 verihceren, waer maken/ ofte bewaerheden.
 verificatie, waermakingh/ bewaerhedingh.
 vexeren, quellen/ moepen/ lastigh vallen/ pla-
 gen.
 verisimile, de waerheydt ghelijck/ ghelooft-waar-
 digh.
 verferen, hem neerstighlijck in eenige saecten oeffe-
 nen.
 vice, in de plaets/ mangel/ gebreel/ ondeught.
 versie, omsettinge/ obersettinge.
 vesture, kleedingh.
 Vicaris, plaets-houder.
 Vice-admirael, onder-Admirael.
 Viceroy, onder-Koninck.
 victualie, toevoer/ lijftocht/ voedsel.
 Victualier, Soetelaer.
 victualieren, voeden/ spijzen/ toevoer in een plaets
 brengen.
 victorie, oberwinninge/ oberhandt/ zege.
 victorius, oberwinningh/ zegerijck.
 vigeren, groepen/ leven/ sterck ende krachtig wesen.
 vigorcus, sterck/ krachtigh/ fris.

vigilie, der heylige dagen avondt/ lijck-zangh.
 vigilant, wacker.
 vigilantie, wackerheyt.
 vigueur, kracht/ sterckte.
 vil, slecht/ ongeacht/ gering/ onwaert.
 vilipenderen, verachten/ versnaden.
 vilipendie, verachtinge/ kleylnachtinge.
 violeren, schoffieren/ verkrachten/ schenden.
 violatie, verkrachtinge/ schendinge/ schoffieringe.
 violence, geweld/ schoffieringe.
 vindiceren, by-malen/ verlossen.
 violent, geweldigh.
 vilain, guptachtigh/ schandigh.
 vileinie, guptery.
 visier, doorsicht.
 vise, steninge.
 visibel, sienelijck.
 visioen, gesicht.
 visiteren, besoecken/ besichtigen.
 visitatie, visite, oversieninge/ besoeckinge.
 vicieus, vol fouten/ ondeugent/ gebrekkigh.
 vitupereren, lasteren/ verachten.
 vivaciteit, lebendigheyt.
 vivandier, Soetelaer.
 vnanimiteit, eenmoedighheyt.
 vnanim, dan eeren wille/ eendrachtigh.
 vniq, eenigh/ bysonder.
 vnie, eenighheyt/ vereenighingh.
 vnieren, vereenigen.
 vniteyt, eenighheyt.
 vniversiteyt, hooge School/ Landt-school.
 vniversael, algemeen.
 vocatie, heroen.
 voceren, roepen/ heroeppen.

vocael, klinkert.
 vocabel, woorden.
 vocabulaer, vertael-boeck/ woord-boeck.
 vocifereren, luyde roepen/ krijsschen.
 voyagie, reyse.
 voys, stem.
 vogue, swier/ swangh/ booztocht.
 voluntaris, hzptwillige.
 vultigeren, in een ringh loopen.
 volumen, boeck-deel.
 volontaire, gewilligh/ hzptwilligh.
 voluptieus, wellustigh/ dartsel.
 voraciteit, gulsigheyt.
 voueren, verloben.
 voreren, opflocken/ verflinden.
 urbaen, deftig.
 urbaniteit, deftigheyt.
 vray, waer.
 vrgeren, dzingen/ aendzjben.
 vrine, pis.
 vrinzel, pis-pot/ pis-glas.
 vsancie, gebzupck/ manier/ gewoonte.
 vseren, gebzupchen/ aengewennen.
 vsufruct, pzofigt oft nuttinge van eenigh goet/ lijf-
 tocht/ hzucht-gebzupck/ bladingh.
 vsufructaris, een die 't pzofigt oft nuttinge van een
 hzeemt goet sonder sijne schade besit/ oft ghe-
 bzupcht.
 vsure, woeker.
 vsurpatie, gebzupck/ innemingh/ besit-nemingh
 tegens recht.
 vsurperen, gebzupchen/ ende outhouden/ t gene hert
 niet toe en behoort/ besit-nemen/ gebzupchen/ in-
 nemen.

viere, gebzupcken/ besigen/ oft gemeenschap hebben.

vtijl, pzoftijtelijck.

vtiliteyt, pzoftjt.

vulgair, gemeyn/ slecht/ oft kleyn geacht.

W.

WAerderen, kennisse van de werde geben / besichtigen.

waerschap, waernisse/ garandt, belofte van ontthensnisse.

waderen, leegh-maken/ eyndigen.

Z.

ZEle, pber/ pbersucht / jaloeshepdt/ afgunstighhepdt.

zelateur, pberaer/ pbersuchtige.

zona, gordel.

T A F E L,

Van alle de Kunst-woorden der
Rechts-geleertheydt van mijn Heer
HUGO DE GROOT.

A.

A Bavus, oudt-ober-groot-Dader.
 Abavia, oudt-ober-groot-Moeder.
 Abnepotes, na-achter-kindts-kind-
 ren.
 Abnepos, na-achter-kindts-Soon.
 Abneptis, na-achter-kindts-Dochter.
 Abnepotes, & Abneptis fratrum & sororum, Broe-
 ders en Sisters na-achter-kindts-kindren.
 ab intestato, dooz verders.
 absolute, na sijn aeru.
 accidentalis, toevalligh.
 accepteren, aenbaerden.
 acceptilatie, quijtscheldinge by schenclinge.
 accrescere, aengroeyen.
 accuseren, betijgen.
 acquisite, behouwer.
 acquisitio haereditatis, behominge der erfentissen.
 actiones, middelen om 't recht te vervolgen en booz
 te staen.
 Acte Notariael, bescheyde van een beampete schrij-
 ver.
 actio in personam, opspraech op eenigh mensch.
 actio, middel om het rechtelijck booz te staen ende te
 ver-

verholgen.
 ademptus, ontmaecht.
 actus, een dreef.
 ad dandum, verbintenisse van geben.
 ad aquam appulsus, 't recht om in eens anders wa-
 ter sijn beestē te waterē/ tot het water gedrongē.
 a, by.
 aditio, aengangh/ het aengaen van de erfrenisse.
 addicere, toekennen.
 administreren, bewind-hebben.
 administratie, bewind.
 Administrateurs, Bewint-hebbers.
 ad-optio, aememingē tot kinderen.
 Advocaten, Doospraakē.
 aestimatio, waerde. (hepdt.
 Aetas pupillaris, sive Aetas minor, minder-jarig-
 alea, tupsch-speelen.
 alimenta, onderhoudt.
 allodiale goederen, on-leen-goederen.
 alienabilis, wandelbaer.
 alvei, verdrooghde gronden. (gronden
 alluvio, aenwerp van slich/of verdrooghde stroom-
 annum, jaerlijck.
 Amita, Noep van 's vaders wegen.
 Amita maxima, het-ober-oude-Noep.
 Amitinus, moeps-kindt.
 appel, beroep.
 apud acta, aen 't gerecht.
 aquæ haustus, water-halingh.
 aquæ ductus, water-leydingh.
 arrest, bekommeringh/ vast-houdingh.
 Aristocrata, der besten regieringh.
 Arithmetica, tel-konst.
 Assignatie, aenwijsing.

ascendenten, opgaende.

asseurantie, verzekeringh.

Atavus, bet-ober-oudt-groot-Vader.

Atavia, bet-ober-oudt-groot-Moeder.

autor, insteller.

autoritas, geloof-baerhepdt.

Avunculus, Oom van 's moeders wegen.

Avunculus maximus, bet-ober-oudt-Oom.

Avus, groot-Vader.

Avia, groot-Moeder.

B.

BAndijten, woest-balingen.

bancqueroetiers, achter-upthaerders / banket-
hzeekers.

Baronnen, byp-heeren.

beneficium, hoopdeel / recht / macht / vermacht.

bona, goedel / goederen / have.

C.

Cambium, wisselingh.

capitael, hooft-schult.

capittel, Godts-hups.

capere, beuten.

canonicus, geestelijcke.

casualis, geballigh.

caucie, sekeringh.

cavere, seker doen.

causa, een waerom.

census, tijns-recht.

cessans lucrum, winst-derbänge.

cirurgijn, wond-heeler.

chirographum, een hand-schryft.

chirurgia, heel-konst.

citatie, daginge.
 civil, heusch.
 codicilli, onvolkomen wterste wille.
 collaterrael, zijdelingh.
 communio, gemeenschap.
 compensatio, verlijcinge.
 compositoris, gekozen Hets-luden.
 commodatum, huysch-leeningh.
 compaignie, gemeenschap.
 commutativa, vergeldende.
 conditio, een indien.
 conditio impossibilis, een indien dat onmogelijck
 is.
 conditio casualis, een indien dat t'eenemael gebal-
 ligh is.
 conditio potestativa, een indien van macht.
 consignatio, onder-recht-leggingh.
 confusio, vermengingh.
 condictio, weder-epfchingh.
 convoy-gelt, 't geen de goederen van inkomen be-
 talen.
 consentiren, betwillekeuren.
 consigneren, onder rechte leggen.
 Constituant, Rent-verschryber.
 Concubina, Bpsit.
 conductio, verhuizingh.
 conferre, inbrengen / t'samen-brengen.
 constitutio, toefeggingh.
 Consobrini, Zusterlingen.
 conjunctive, gesamenlijck.
 Consanguines, van eene Vader / maer niet van eene
 Moeder.
 consolidatio, vermengingh / vast-makingh.
 conspiratie, t'samen-zweeringe.

contractus pignoris, pand-aenbaerdingh.
 contractus, oberhominge.
 contractus feudalis, Leen-gifte.
 consequentia rei, suets gebolgh.
 conventionele overfettinge, besproken overfetting.
 copie, af-schryft.
 costume, oude herkommen/ gebryuck.
 cloaca, een goot.
 creditur, geloover/ schuld-epfcher.
 curatur, besozger/ versozger.

D.

DAmnum culpa rei, alle versupm waer dooz pe-
 mant wert herbouden in 't stuel van doodt-
 slaggh of verwonden / tot vergoedingh van
 schade.

dativi Tutores, Doogden by d' Oberighepdt gestelt.
 debita individua, onsplitzbare schulden.
 debatteren, wederspzeken.
 debitor, inschulder/ schult-plichtige.
 debiteur, schuldenaer/ schult-plichtige.
 de dolo, van niet te handelen ter quader trouwe.
 defendo, ick verantwoorde.
 defensio, weer/ beschermingh.
 definitio mensurae, roetale.
 delatio, aenzengingh.
 deliberato, met opset.
 Democratie, Volckis-regieringe.
 demoliri, af-werpen/ af-breken.
 demonstratio, naem-noeminge.
 descendentes, nedergaende/ afkomelingen.
 delegatio, overfettingh.
 defensio reipublicae, landt-weer.
 delato juramento, de sake gestelt zijnde tot den eedt.

depositum, betwaer-aemmeringh.
 de quota litis, van een deel te hebben in een gedun-
 ge.
 dilayeren, vertrecken.
 directe, dooz rechte wegen.
 indirecte, dooz omwegen.
 discretie, bescheydenheyt.
 disjunctive, verscheydenlijck.
 distributive, begebende/ verdeelende.
 dividere commune, de gemeenschap deelen.
 dolus, argelst.
 dominium utile, tocht.
 dominium. epgendom.
 domicilium, mael-stede/ woon-plact.
 donatie, sjenckinge.
 duwarien, moegen-gaben.
 dominium plenum, vollen epgendom.
 dominium minus plenum, gebreckelijken epgendom.

E.

Eclesiasticus, Geestelijche.
 emancipatio, hand-lichtinge.
 emphyteusis, erf-pacht-recht.
 emptio, hoop.
 exceptio, wptnemingh/ verzet.
 ex malificio, dooz blijckelijche misdact.
 exercitores, mede-reders.
 executeren, wptrechten.
 exemplar, af-schryft.
 ex testamento, by wptterste wille.
 ex tutela, wpt hoogbpe.
 ex negotiis gestis, wpt onderwindt.

F.

FActoor, koopmans Betwint-hebber oft ge-
 machtighde.
 Fallus, verheert/ vals bedrogen.
 Felonie, ontgubwe oft smact.
 Fides, trouwe.
 Fines, schepdingen.
 Fiscalen, des Graeflijckheits versozgers.
 Fraus, verhoztinge/ bedzogh.
 Fructus, huzchten.

G.

GAleyen, Koep-schepen.
 garanderen, waeren.
 geapprehendeert, begrepen/ vast gehouden.
 geauthoriseert, gemachtight.
 geaccuseert, betyght.
 geinterineert, gestadet.
 generael, al-gemeen/ landt-gemeen.
 genus, geslachte.
 Geometria, Meet-konst.
 Gereformeerde Religie, gesupberde Gods-dienst.
 Germanus, van vollen bedde/ eygen broeder.
 getaxeert, geschat.
 geconsigneert, onder recht gelept.
 gedilayeert, betrocken.
 grex, een kudde.
 Griffier van't Hoff, Hof-schryuer.

H.

Heres, Erfgenaem ofte oir.
 haereditas, erfentisse.
 Hermaphroditi, siue Androgyni, Man-wyuen.

homagie, Manschap.
 habitatio, bewooningh van een huys.
 hypoteeck, onderpand.

I.

Ignorantia juris, des rechts onwetenschap.
 Ignorantia facti, des daeds onwetenschap.
 immeubelen, ontilbare goederen.
 Impetrant, verzoeker.
 inundatio, overloop van water.
 in subsidium, ter noot.
 in commercio, wandelbaer.
 inventari beneficium, recht van Boedel beschrijvinge.
 illegitimi, onwettigh-gebozenen.
 illiquida, onklare schulden.
 incapaces, die door de wetten niet beuren en mogen.
 indemniteyt, schadeloosheyt.
 incorporales, onlichamelijck.
 injuria, hoon ende lasteringe.
 index, aenwijfinge.
 instantie, tweede kennisse.
 inclus, binnen/ binnen gereeckent.
 incapax, die niet beuren magh.
 in persone, in eygen hooft.
 inductie, aenradingh.
 instrumentum fundi, toe-behoorte van Landt ende
 wooning.
 insolvent, onbarmogen om te betalen.
 individuus, onspilfbaer.
 injuria atrox, lasterlijckie hooghspraeck.
 interineren, gestaden.
 interesse, het gelegen zijn aen een saech.

- In*lituere haeredem, erfgenaem stellen.
*In*scriptis, schriftelijck.
*In*sulae in fluvio, stroom-eplanden.
*In*ventaris, beschrijvinge van goederen.
Iter, hoet-pad/ reys.
Jus reale, beheeringh.
Jus personale, inschuldt / recht op pemandts persoon.
Justicia, rechtbaerdigheyt.
Jus possessionis, besit-recht/beheeringh.
Jus domini, eegendom.
Jus agendi, recht om te eyschen tot nakoning van't gunt toegeseyt is.
Jus decimarum, Tiend-recht.
Jus feudi, Leen-recht.
Jus fluminis, water-loop/ water-recht.
Jus stillicidii, drop-recht.
Juweelen, kleynodien.
Jus deliberandi, veraed.
Jus rei vindicationis, aen-tael.
Jus hypothecae, recht van onderpand.
Justa causa, wettige oorsaeck.
Jus gentium, volcker-recht/ volcker-wet.
Jus civile, burger-recht/ burger-wet.
Jus jurandum, Eed.
Jus in rem, beheeringh.
Jus cloacae, goet-recht.
Jus immittendi, inbalcingh/ in ankeringh.
Jus patriae potestatis, de groote en sonderlinge macht des Vaders over de kinderen / onder haer hant staende.
Jus personarum, rechtelijcke gestaltenisse der mensche.
Jus rerum, rechtelijcke gestaltenisse der saken.
Jus in personam, sive creditum, inschult.

jus Divinum, God toebehoortigh/ Goddelijck recht.
 jus Humanum, mensch toebehoortigh/ menschelijck
 recht.
 jus succedendi ab intestato, erfers-recht.
 jus publicum, Landt-stadt-recht/ Wetten die land-
 stant raken.
 jus privatum, bysonder burger-recht.
 jus canonicum, geestelijck recht.
 jus Pontificium, Pauselijcke rechten.
 jus superficiarum, huys-gebou-recht.
 justitia legalis, wettelijck rechtbeerdigheyt.
 justitia distributiva, begeben de rechtbeerdigheyt.

L.

L Audemiae, Heer-gewaden.
 Legatum optionis, makinge van lieue.
 legatum liberationis, makingh van eeuwige bevy-
 dingh.
 legatum, makingh.
 Legatarus, makingh-beurder.
 legitimatie, bewetting door 's Lands Oberheyt/
 wettigh makingh.
 legitimi Tutores, wettige vooghten.
 legitimæ, rechtelijcke deelen.
 legitimi, wettigh geboren.
 licitarum obligatio, schriftelijcke toefegghingh.
 litiscontestatio, rechts-pleging.
 liquida, klare schulden.
 litigiosus, in gedingh staende.
 locatio, huys.
 Lombarden, tafel-houders.
 local, plaetselijck.
 lucrum cessans, winst-dervingh.
 legale ondersettingh, stilwijgende ondersettingh.
 Lex naturalis, aengebore wet.

Lex positiva, gegeven Wet.

Liberi naturales, speel-hinderen.

Liberi nati ex prohibito concubito, ober vrouwen hinderen.

M.

Mandatum, last-aenbaerdingh.

Majestas, Hoogheyt.

Mandament van cessie, daegh-teel om sijn schulde-naers te mogen dagen.

Mandament van relief, hzielen dienende tot herstellinge.

materia, stoffe.

Mathematica, Wis-konst.

Medicina, Genees-konst.

metus, hare/bruse.

meliioramenta, gedane kosten tot verbeteringh.

memorie, gedachttenisse.

meubelen, tilbare goederen.

missilia, gelt dat te grabbel wert gewonnen.

monopolie, in-koop van Waren om dierte te maken.

Medicamenten, genees-kruiden.

modus, een op dat manier.

mora, verloop/vertoebingh.

monstrum, wanschapen geboorte.

mutuum, herbypck-leeningh.

Monarchia, Eens regeeringe.

mortis causa, ter salie des doodts.

N.

Naturales liberi, speel-hinderen.

naturalis, aengeboren.

nati

Nati ex prohibito concubitu, **overtommen kinderen.**

namptissement, handbullingh.

Nauta, **Schipper.**

Nauticum focus, **bodemerpe.**

Nepos, **Kindes-soon.**

Neptis, **Kindes-dochter.**

Nepotes, **Kindes-kinderen.**

negorium, **onderwind.**

Notaris, **beampste-schryber.**

nuncupativum, **mondelingh.**

Novalis, **aengewonnen landen.**

novatio, **schult vernieuwingh.**

O.

Obligatio, **verbintenisse/ schult-liemisse.**

objectum, **insicht/ stoffe.**

Octroye, **gunninge/ gunste van 's Lands-Oberhepdt.**

Officers, **Ampt-luden.**

offendo, **ich beschadige.**

original, **oorspronckelijck.**

orthodoxus, **recht-gelovigh.**

P.

Pacta ante nuptialia, **houwelijckse Doozwaerde.**

pactum personale, **toeseggingh streckende op secker mensch.**

Patruelis, **Goms-kindt.**

Patruus Gom/ 's **Waders Broeder.**

Parochie, **Karspel.**

pardon, **vergiffenis.**

partyſchappen, zijdigheden.
 poenam perſerre, breuken/ dooz een miſdaet.
 poenæ nomine, by wyſe van boete.
 per partes, by ſtukken.
 permutationes, reuilingen/ verreuilingen.
 peters, en meters, Doop-heffers/ die jonge luyden
 ten doop hebben geheben.
 per ſtipulationem, dooz vrage van d'eene / ende ant-
 woord van de andere.
 per capita, hoeft dooz hoeft.
 per ſtirpes, by kluiſten.
 pilaren, Zuplen.
 partye aduerſe, tegendinger.
 politie, Burgerlijcken ſtand.
 pollicitatio, beſofte.
 politiſcke ordonnantie, Land-recht.
 police van aſſeurantie, verſcher-brief.
 poſitivus, gegeben.
 placcaten, bevelen van 's Lands Hoofden.
 preſenteren, oberbodigh zijn.
 prælegati modo, by dooz uytmakingh.
 prælegatum, dooz uytmakinge.
 prædiale, erf-aenhangingh.
 prædium dominans, een heerſchend erf.
 præmie, loon.
 prædium, Erf.
 precario, ter bede.
 Preſident, Dooz-ſitter.
 pretium, koop-ſchat.
 principaële debicuer, ſaect-weldige.
 prima in veſtitura, uytgiſt-brieven.
 privatim, onder de hand.
 Privilegien, Handt-veſten/ Dooz-rechten/ byſondere
 heuren.

Proavus, ober-groot-Dader.
 Proavia, ober-groot-Moeder.
 Pronepos, achter-kinds-Zoon.
 Pronectis, achter-kinds-Dochter.
 Promatertera, oude moep van Moeder's wegen.
 Propatruus, oud-Oom van 's Dader's wegen.
 Propiores sobrini, kinds-kinderen van Susterlingen.
 processen, gedingen.
 procederende personen, ding-luyden.
 Procureurs, volmachten.
 procurator, een gemachtighde.
 prodigi quibus bonis interdictum est, 's Landts ofte
 Stadts hinderen.
 prodigi, quist-goederen.
 promissio, toefeggingh.
 proportio, ebenhepdt.
 prospectus, uytzicht.
 protectie, schut.
 protesteren, verwerten.
 protocol, klad-boeck.
 publicatie, afkondigingh.
 pupillaris substitutio, erfstellinge.
 purgatio morae, verschooningh van't verloop.
 pupilli, onbejaerde Wesen.
 pure, slechtelijck.
 purgatio, verschooningh.

Q.

Quadruplum, vier-schat.
 Qualitas, een hoedanigheyt.
 quali, nabootsingh.
 quasi dominium, gebreccelijcken eygendom.

quasi

quali usus fructus, een nabootsingh van lijf-
tocht.
quiteren, ten goede schelden/ af-schepden.

R.

Reciproke, onderlingh.
regres, herhael.
remissie debatteren, brieden van vergiffenis weder-
spreekten.
reformatio, hylaringh.
relatio, onderlingh opzicht.
relictio hæreditatis, erflatingh.
rem ratam haberi, dat het doen werd ghesta-
dicht.
renunciatio, opsegginge.
representatio, plaets-bollingh.
repudicatio, verlatinge.
request, versoek.
res, sake.
respijt, uytstel.
res litigiosa, dinghtalige saken.
resolutien, besluyten.
restitutie, vergoedinge/ herstellinge.
Respublica, 't Gemeene best.
restitutio in integrum, herstellinge.
revisie, hersieninge.
recessio à contractu, handelbzaeck.
retractus, naestingh.

S.

Sacer, getuyd.
Salaris, loon.

Se-

secularis, wereldlijcke.
 Secretaris, Gerecht-schrijver / Geshepm-schrijver.
 Secretaris van't Hof, Hof-schrijver.
 factis factio, leesting of gemoet hebbing.
 Sententia, oordeel / wysdom.
 Sententie definityf, eynd-oordeel / eyndelijck **Don-**
nig.
 separatio honorum, boedel-scheydinge.
 simpelijck, holkomelijck.
 singulus, bysonder.
 singularis, enckel.
 societas, maetschap.
 solutio, betalingh.
 solutio per partes, betaling by deelen.
 solvo, ick holdoe.
 speciael, bysonder.
 species, gedaente / afkomsten.
 stabulary, stalhouders.
 sub conditione, by seker geball.
 sufficere, verbullingh doen.
 subjectio, onderwerpingh.
 substantialis, wesentlijck.
 supellex, huys-raedt.
 substitutio pupillaris, de erf-stellinge / die de **Vaders**
 plegen te doen van wegen hare songe / of sume-
 loose kinderen.

T.

TAilloren, disch-bozden.
 taxeren, schatten.
 Testateur, den willer.
 Testamentum, holkomen uptersten wille.

Testi.

Testimonium per hibere, oirwonden/ getuygenisse
bphzengen.

Titulus, rechtelijcke aenkomst/ op-schijft.

traditio, leberingh/ opdzacht.

transactio, dadingh.

Tractaet van Treves, bestant/ verdzagh.

Tritavus, meer - bedt - ober - oudt - groot - Va-
der.

Tritavia, meer - bedt - ober - oudt - groot - Moeder.

Trinepotes & Trineptis, meer-bet-naer-achter-
linds-linderen.

transire, verwandelen.

transporte, ober-gifte/oberdzacht.

turpis causa, oneerlijcke sake.

Tutela & cura, Dooghsde/ of monboitschap.

Tutores, Dooghsden.

V.

VAlvafores, Leens-leen-mannen/ oft Maans-
mannen.

Vasallus, Leen-man.

Vasallen, Smal-heeren.

vestis, lijf toebehooren.

via, een wegh.

via publicae, Heere-wegen.

via vicinales, buurwegen.

victus, kost.

venditio, verkoopingh.

vivarium, warande.

vniversalis, heel begriypende.

vlus, huyck.

usus fructus, lijf-tocht.
usu capio; herjaringe.
uterini, wel van eene Moeder / maer niet van eene
Vader.
utile dominium, tocht.

F I N I S.

TOT DORDRECHT,

Gedrucht by Nicolaes de Vries, woonende in de
Nieu-straet / by 't Latijnsche School. 1657.